RUSYA AYAKLANIYOR

1905-Çara karşı ilk ayaklanma

Milliyet YAYINLARI

20. YÜZYIL DOSYASI

DAVID FLOYD

Ч А И
ЧАЙ

● MİLLİYET YAYINLARI LTD. ŞTİ.

● Çeviren : AYŞE KEMAHLI

● DİZGİ — TERTİP : MİLLİYET YAYINLARI
Milliyet Ofset ve Baskı tesislerinde basılmıştır.

● 1. BASKI : MAYIS 1976

RUSYA AYAKLANIYOR

1905-Çara karşı ilk ayaklanma

DAVID FLOYD

/

26 Ocak 1896 da Çar Nikola II'nin tahta çıktığı gün Moskovadaki geçit resmi.

BÖLÜM : I

Çar ve Çarlık

1894 Ekim'inde Çar ilân edilen II. Nikola tahta çıkmasını izleyen üç ayını, Rusya'nın belli başlı kent ve kasabalarından gelen delegeleri kabul etmekle geçirdi. Yüzlerce binlerce Rus akın akın genç Çarı kutlamaya geldiler, fakat sundukları iyi dileklerin yanında, titrek ve ürkek bir sesle dile getirdikleri bir istekleri daha vardı: Rusya'nın asil olmayan halk tabakası, yolladıkları temsilcilerle hükümet içinde biraz olsun seslerini duyurmak istiyorlardı. Nikola'nın delegelere cevabı sert ve kesin oldu. Halkının tahta olan bağlılığını duymaktan çok mutlu olmuştu, fakat son günlerde kulağına bazı yöresel meclislerde, boş ve yersiz hayallere kapılan kimselerin, devletin iç işlerine temsilciler göndererek burunlarını sokmağa hazırlandıkları gelmekteydi.

"Herkes bir noktayı kesinlikle bilmelidir," dedi, "ben bütün gücümle halkımın iyiliği için çalışacağım, fakat mutlakiyet ilkelerinden, vazgeçmeye ve bu konuda tek bir ödün vermemeye babam kadar kararlıyım."

Nikola'nın babası III. Alexander, kısa süren saltanatı boyunca kendi babası, "Kurtarıcı-Çar" sıfatını kazanmış olan II. Alexander'ın "Büyük Reformlar", süresince yapmış olduğu yararlı işlerin tümünü unutturmuştu. 1881'de tahta çıkan III. Alexander, taç giydiği gün verdiği söylevde mutlak egemenliğe olan inancını şöyle dile getiriyordu. Şu anda Tanrının sesi bizi cesaretle hükümet dümeninin başına geçmeye ve Rabbimizden alacağımız imanla, kraliyetin mutlak gücüne güvenerek, halkımızı her türlü tecavüze karşı korumaya çağırıyor."

Alexander'ı Rus krallığının mutlak ve sınırsız egemenlığının tek bir ödün vermeden korunarak, kendinden sonra gelecek olan Çar'a teslim edilmesinin bir Tanrı buyruğu olduğuna inandıran kişi, önceleri öğretmenliğini sonradan da devlet işlerinde özel danışmanlığını yapmış olan Konstantin Pobedonostsev'dir Alexander ve oğlu Nikola'nın üstünde, özellikle saltanatının ilk on yılı süresince bu entellektüel, cin gibi zeki, fakat aynı ölçüde bağnaz ve insanlara karşı güvensiz olan

adamın etkisi çok yoğun ve derin olmuştu. Rusya'nın geleceği hakkındaki yarı dinsel görüşlerinde, nefret ettiği batı dünyasının fikirlerine ve kurumlarına hiç yer yoktu.

Alexander'a, "Dalkavukların seni Rusya'nın da batıdaki gibi bir anayasaya sahip olduğu takdirde, tüm sorunların ortadan kalkacağına ve hükümetin huzur içinde çalışabileceğine inandırmaya çalışacakları gün ergeç gelecektir", demişti. "Bil ki bu büyük bir yalandır. Tanrı gerçek bir Rus'u o günü görmekten korusun."

1901'de Pobedonostsev hâlâ Nikola'ya bir anayasanın "Rusya'nın sonu"nu, getireceğini usanmadan tekrarlamaktaydı. Anayasa "en büyük kötülük" parlamenter hükümetler ise "devrin en büyük aldatmacası" idi.

Nikola çocukluğundan beri bu tür görüşlerle beslenmiş ve hem kendi hem de istibdatçı rejimi 1917'de paramparça oluncaya kadar, mutlak egemenliğin en güçlü savunucusu olmuştu.

Oysa, babasının güçlü ve kararlı olduğu yerlerde, Nikola, ona oranla oldukça zayıf, ve etki altında kalmaya yatkındı. Maliye Bakanı Kont Sergei Witte "İmparator'un karakteri bir kadınınkini andırıyor", demişti."İlk kez karşı karşıya geldiği memurlara önce gayet iyi davranıyor. Hele babası tarafından değil de kendi tarafından atanmış bir görevliyse, bir süre onu iltifat yağmuruna tuttuğu olur. Sonra ilgisi giderek azalır ve hiç bir suçu bulunmasa bile, bu kişi sonunda gözden düşer. Majestelerinin kendinden daha zeki olan, ve görüşleri saray danışmanlarıyla uyuşmayan kimselere en ufak tahammül ve hoşgörüsü yoktur."

Witte, Çarı amansızca eleştiren bir kişi olarak, Nikola'nın mutlak kral rolünü benimsemesini şöyle anlatıyor:

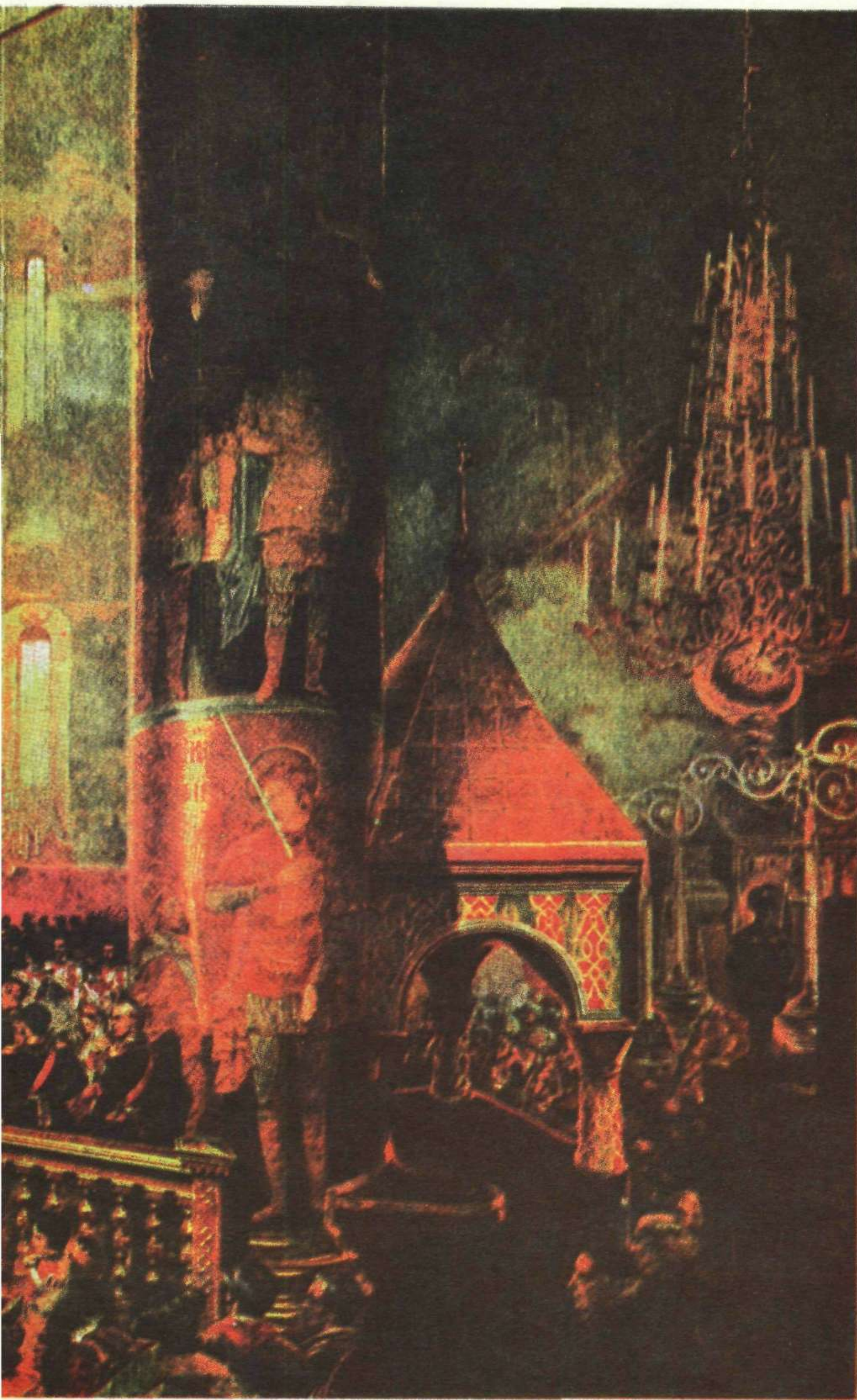
"Ben, canım ne istiyorsa onu yaparım ve canımın her istediği doğru ve iyidir. Halk bunu anlayamıyorsa, basit olduğundandır. Oysa ben, Tanrı tarafından kutsanmışım." Rus halkının kaderine olan inancına ve Çar olarak kendine düşen görevleri bilmesine karşın, Nikola tüm yaşamı boyunca halkından çok uzak kaldı. Bu ilgisizliğin vardığı boyutları 1896'da Moskova'daki taç giyme töreni sırasında oluşan felâketten daha iyi gösterecek hiç bir ölçü bulunamaz. Polisin kötü ve yetersiz organizasyonu sonucu Kodinka'da toplanmış binlerce insan paniğe kapılınca, korkunç bir olay oldu. O öğleden sonra, iki bine yakın insan öldü. Fakat kılı bile kıpırdamayan Çar, günün planlarını bozmamakta kararlıydı.

Çar kendinin "Tanrı tarafından taktisli" olduğuna inanıyor, halkı da ona "Babaları" olarak kabul ederek yöntemine kayıtsız şartsız boyun eğiyordu. Gösterişli ve tantanalı kilise ise, Çarlık rejiminin temel taşlarından biriydi.

Nikola II ye kalan miras. Alexander III'ün 1881 deki taç giyme töreni Çarlığın sonsuz yetkisini gösteren bir örnekti.

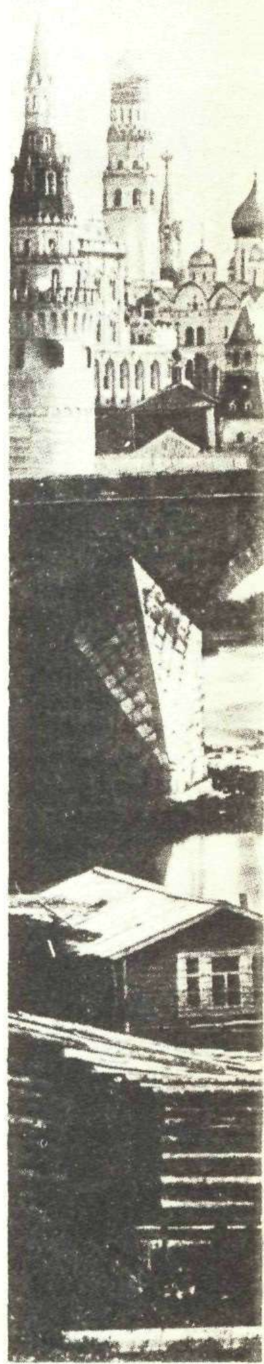
Millet Meclisi oturumda. Bu kurulu, Çar üstünde etkileri az olan yaşlı devlet adamları oluşturuyordu.

Kont Witte, "Aynı gece, Fransız Büyükelçisi, Marquis de Montebello tarafından muhteşem bir balo verilecekti." diye yazar "Kodinka felâketinden ötürü balonun erteleneceğini sandık. Oysa, hiç bir şey olmamış gibi Majesteleri baloyu açmaya gelmişlerdi."

Nikola kendini yalnız halktan değil, yüksek sınıf mensuplarından ve saray erkânından da bile uzak tutmaktaydı. Ne bir arkadaşı ne de sırdaşı vardı. Ona en yakın olan danışmanları bile, ne zaman gözden düşüp azledileceklerini bilemezlerdi. Grandükler, amcaları, kuzenleri gibi yakınları ve devlet yönetiminde yüksek mevkiler işgal eden akrabaları bile Çar'ı yılda iki üç kereden fazla göremiyorlardı. Çar'a öğüt verme hakkına sahip olan ancak üç büyük amcasıydı ki, onlar da önerilerinin kabul edileceğinden hiç bir zaman emin değildiler.

Bu yalnızlığın ve ilgisizliğin sonucu olarak, saltanatının ortalarına doğru Nikola'yı karısı İmparatoriçe, ya da Çariçe Alexandra Fyodonovna tamamen avucunun içine almayı başardı. Yakınları ve kocası tarafından Alix diye çağrılan Çariçe, İngiltere prensesi Alice'in kızı, Hesse-Darmstadt prensesiydi. Büyükannesi kraliçe Viktorya tarafından Londra'nın Kensington sarayında yetiştirilen prenses, Nikola ile, tahta çıktığı yıl 1894'de evlendirilmiş, ve 1918'de Bolşevikler tarafından öldürülene kadar her ikisi de birbirlerine büyük bir sevgiyle bağlı kalmışlardı. Alix gerek hastalıklı bünyesi, gerekse dinine olan aşırı bağlılığından dolayı, kocasından daha da fazla inzivaya çekilme taraflısı, olmuş ve ömrü boyunca, Çar'ın istibdatçı tutumunu desteklemiş, onaylamıştı. "Kraldan çok Kralcı" bir davranışla Alix mutlakiyeti Çardan daha büyük bir ateşlilikle savunmuş, ve Çar'ın liberalizme ödün veren en ufak bir hareketinde, edeceği tek bir sözle, Çarın fikrini değiştirmekte etkin olmuştu. Bu durum, 1905'de Çariçe'nin, uzun zaman beklenen oğlu Aleksey hemofili hastalığını iyileştireceğine inandığı din adamı Grigori Rasputin'in etkisi altında kalmasıyla, en korkunç dereceye ulaştı. Aleksey'in kanamalarını durduracağını iddia eden Rasputin, St. Petersburg sosyetesine girmeyi başarmış bir gezgin papazdı. Okuma yazma bilmeyen bu köylü kökenli serüvencinin Erotizm ve Mistisizmin karışımından kaynaklanan öğretisi, cinselliğe gösterilecek düşkünlüğün, kişiye kendi önemsizliğini kavratacak ve sonsuz kurtuluşun kapısını açacak anahtar olduğunu savunurdu. İmparatoriçe ve dolayısı ile İmparator üstünde yarattığı etki, öyle sınırsız boyutlara erişmişti ki, sonunda bakanların bile atanması va azline karar verir olmuştu. Rasputin'in yarattığı skandalların Çarlığın ve Nikola'nın kamu oyunda gözden düşmesinde, ve nefret edilir hale gelmesinde katkısı büyüktü. Çarlık divanında Rasputin'in oynadığı oyun, otokrasi veya diktatörlüğün reductio ad absurdum'u" oldu. Tüm yetkilerin ve politik gücün bir tek kişide toplanması, diktatörün güvenini kazanarak onu ele geçiren ilk şarlatanın da bu yetki ve güce sahip çıkması demekti.

Nikola her ne kadar tüm karar ve yetki hakkını kendine saklamak istediyse de Rusya'yı danışmanlarının ve bakanlar kurulunun yardımı olmadan yönetemedi. İmparatorluğu 10 milyon kilometre kareye yayılarak, Baltık kıyılarından Karpatlara, Pasifiğe, Çin sınırına ve Hindistan'a, Kuzey Kutbundan Karadenize kadar uzanıyordu. Arazinin çoğunluğu boş ve verimsiz olanlar olmakla beraber, 19. yüzyılın sonunda, nüfus 130.000.000'u geçmişti. Bu nüfus Rusya'nın genişliği gözönünde tutulacak olursa, yoğun sayılmazdı, fakat değişik ırkların, dillerin ve kültürlerin karışımı halindeydi. Nüfusun sadece 55.000.000 kadarı ana dili Rusça olan "Büyük Ruslar"dan oluşuyordu. Geriye kalanı Ruslarla yakınlığı olan Slav'lar, Ukraynalılar, Polonyalılar ki bunlar 36.000.000 kişi kadardı, ayrıca Baltıklılar (4.000.000) Kafkasyalılar (3.500.000) Kazaklar, Uzbekler, orta Asya'dan gelen Türkmenler (7.000.000) Tatarlar (4.000.000) Almanlar (2.000.000) Yahudiler (5.000.000) Moğollar veya uzak doğu ve kuzeyin aşiretleri oluşturmaktaydı. Büyük bir çoğunluğu okuma yazma bilmeyen ve tarımın en ilkel türünü uygulayan böylesine geniş ve karışık bir halk kütlesini yönetmek ve denetlemek kolay iş değildi. Witte bile bazı gerçekleri itiraf etmek zorunda kalmıştı:

"Dış dünya, hükümetimizin hatalı olduğuna değil, bir hükümetimiz olabildiğine şaşmalıdır. Bunca milletten ve bunca dilden oluşmuş bir memleketi, mutlak hakimiyetin bile ayakta tutabilmesi bir mucizedir" demişti. İmparatorluğun Rus olmayan halkları politik ve ekonomik uyuşmazlıkların alevini, milliyetçi görüşleriyle körükleyen isteksiz ve olumsuz vatandaşlardı. St. Petersburg'un 19. yüzyıl sonlarında, Polonya, Finlandiya, Baltık eyaletleri, Ukrayna ve Kafkaslara yönelik resmi siyaseti kesinkes "Ruslaştırma" idi. Bu siyasetin amacı söz konusu alanlarda geçerli olan yerel diller ve kültürleri yok etmekti. Örneğin Polonya asıllı Katolik olan kimseler Polonya'da hiç bir resmi görev alamıyorlardı ve Polonya dili ilk ve orta öğrenim yapan okullarda yasaklanmıştı. 19. yüzyılın sonlarına doğru Finlandiya ya da aynen Polonya'da olduğu gibi Rus resmi memurları gönderilmeye ve Rusça zorunlu kılınmaya başlatıldı. Bu tür davranışlar Çarlık yönetiminin nefret toplamasına ve Rus olmayan halk topluluklarının, sosyal ve politik sorunlarını çözmek için ilk çare olarak Çarlığın yıkılmasının gereğine inanmalarına yol açıyordu. İmparatorluğun çevresinde gelişen bu milliyetçi kıpırdanmalar, Petersburg yöneticilerini endişeye sevkederek, Rus şovenizmini en geniş ölçüde abartmalarına sebeb oldu.

İMPARATORLUĞUN ÇATISI

İmparatorluğu bir sürü soruna karşı ayakta tutabilme çabaları, Çarlığın yönetim tarzının biçim ve esasını tayin etti. Çarlık İdaresi; merkezileşmiş, esas görevi imparatorluk başkentinde hazırlanan yasa ve kararları uygulamak olan resmi memurların bürokratik hiyerarşinden oluşmaktaydı. Kısacası bu memurların ana görevi, yetki gücünü ortadan dışarlara doğru yansıtmaktı. Rus imparatorluğu yüzyılın başında doksan altı eyalete bölünmüştü, ve her birinin başına bir genel vali tayin edilmişti. Genel valiler, bir gurup eyaletin başında özellikle Rus olmayan bölgelerde hem sivil hem de askeri bir lider olarak bulunmaktaydı. Valilerin her biri tek bir eyaletten sorumluydu. St. Petersburg, Odessa, Sivastopal ve Kerch vilayetlerine bakan, ayrıca dört yüksek rütbeli memur bulunmaktaydı. Çar tarafından atanan, ve yalnızca Çara hesap vermekle yükümlü bu memurların yetkisi sınırsızdı. Eğer yetki haklarında bir sınırlandırma mevcutsa, Çarın 1881'de çıkarttığı "Özel durumlar" yasası eliyle, o eyalet veya kent, "Takviyeli koruma" veya "Olağanüstü Korunma" durumuna geçiriliyor ve yöneticiye sınırsız bir yetki sağlanıyordu. 1904 yılına varıldığında, Rus imparatorluğunun yarısından fazlası en önemli kentler de dahil olmak üzere şu veya bu nedenle "korunma" altına alınmıştı. Rejime karşı toplu gösterilerle politik protestolar, hayali veya gerçek olsun, anında yasanın uygulanmasını gerektiriyordu. İmparatorluğun içişlerine bakan hükümet bölümü İçişleri bakanlığı idi, ve Çarlığa karşı olan eleştirileri, fikirleri kollamak, izlemek ve cezalandırmakla görevli bulunan tüm polis örgütleri de, bu bakanlığın emrindeydi. Geleneksel Polis gücünün dışında, ayrıca, özel şehir polisi, şehir dışı polisi, fabrika polisi, demiryolu polisi ve en önemlisi siyasi polis örgütü kurulmuştu. Sonuncusu, "Jandarma kuvvetleri" adı altında hiç bir sivil otoriteye ya da savcılığa danışmadan bağımsız ve keyfi hareket etme yetkisine de sahipti. Kısacası, polis Rusya'da memlekette dolaşma hakkından, vergi toplama işlemine kadar günlük hayatın her bir köşesine sızmış, vatandaş polisten gereken izni alamadıkça hiç bir iş yapamaz olmuştu. "Gerekli izin" içinse "gerekli rüşveti" vermek gerekiyordu.

İçişleri bakanlığının ve ona bağlı Polis örgütünün başlıca görevlerinden biri de, her türlü yayına sansür uygulamaktı. Rusya'da neyin yazılıp yazılamıyacağını veya basılıp basılamıyacağını belirleyen özel kanunlar 1865'de çıkarılmış, 1882'de ise günlük ve dönemsel basına kısıtlamalar koyan "ek-kurallar" eklenmişti. Basın kanunlarına uymayan yazı işleri müdürleri, önce bir ihtar alıyor, üç ihtardan sonra ise gazete

Rusya'nın dini merkezi Moskova.

veya dergilerini yayınlanmalarından bir gün evvel sansür komitesinin emrine veriyorlardı. Buna ek olarak, İçişleri, Adalet ve Eğitim bakanlarından ve Ortodoks Kilise Meclisi vekilinden kurulu bir komite tarafından, söz konusu olan dergi ve gazeteler, belirsiz süreler için yayından, yazı işleri müdürleriyle yazarları da mesleklerini uygulamaktan alıkonuyorlardı. Çağın sonuna doğru, birçok yazar ve yayınevi sahibi, bu yöntemle eşit olmayan koşullar altında savaşmaktan vaz geçtiler. Yine de aralarında ağır baskı ve denetlemeye rağmen, yayına devam ederek bir ölçüde özgür kalabilenler oldukça çoktur.

"Bence hükümet hiç bir zaman basın kontrolunu elden kaçırmamalı, bu sorumluluğu kendi taşımalıdır. Sorumluluğu yasama organlarına devretmek, basına sınırsızlık tanımak olur ki bu da devlete ve halka büyük zararlar getirebilir. "Saltanatının sonuna kadar III. Alexander Pobedonostsev'in onu inandırdığı bu görüşüne sadık kaldı.

Değişik bakanlıkların başında bulunan bakanlar da eyalet valilerinin benzeri durumdaydılar. Onlar da valiler gibi, belirli bir bakanlığa, (Maliye, demiryolları Dışişleri, Eğitim v.s.) Çar tarafından atanıyor, ve onun gösterdiği doğrultuda çalışıyorlardı. Yine valiler gibi kendi görev sahalarında, sonsuz bir yetkiye sahip olmalarına rağmen, milletin siyaseti konusunda, kişisel veya kollektif hiç bir etkileri olamıyordu. Bakanlar kurulu olarak toplu halde çalıştıkları zamanlar, ancak idari sorunları tartışabiliyor, ve Çar'a üzerinde düşündükleri konudaki önerilerini, görüşlerini belirtebiliyorlardı. Çar bu öneri ve görüşleri kabul etmekle yükümlü değildi, ve bu bakanlar kurulu modern anlamda hükümet etmekten çok uzaktı. O zamanlarda bile Rusya'nın "hükümet edemiyen bakanları" sözü dillere destan olmuştu.

Bakanlar; Çar'a yasama işlemlerinde yardımcı olacak bir başka kurumun, danıştayın da üyesi idiler. Bu tecrübeli yaşlı devlet adamlarından, eskiden bakanlık yapmış kimselerden, genel valilerden ve diplomatlardan oluşmuş, ana görevi, Çar'ın onaylıyacağı önergeleri hazırlamak olan bir kuruldu. Çar hiç bir şekilde danıştayın önerilerine uymak zorunda olmasa bile, kendi görüşlerini şiddetle savunan birkaç çok tecrübeli devlet adamının önerilerini de hiçe saymaktan kaçınıyordu.

Bir İtalyan karikatürü "Barış Meleği" 1899 yılında Çar Hague. Barış konferansının yapıcısı olarak kısa bir süre için "barışçı kral" niteliği kazanmıştı.

Çarlığın acıklı durumu

1905 yılında kopan fırtınanın en etken nedeni tüm Rusya'yı idare edenin karakter özelliğiydi. Yumuşak başlı bir aile babası olan Çar Nikola II (Sağ üst ve sayfa 18), ülkesinin, Sosyal ve politik sorunlarını çözebilecek kişilikten yoksundu. İnancına göre babası Alexander III'den kalan mutlak bir gücü vardı, Çar ve Çariçe'nin ortaçağ giysileri içindeki bu resimleri (aşağıda) bu inancın tam bir örneğidir. Çar, tüm zıt görüşlere karşı bu gücünü kullanıyordu. Karısı Alexandra Fyodorovna'da onu destekliyordu. 1905'de durum daha da kötüleşti., ve Çariçe'nin Rasputin'in (sağ altta) etkisinde kalmasıyla Çar'ın halk üzerindeki etkisi azaldı. Rasputin'in gücü zamanla artarak hükümet değiştirmeye ya da kurmaya kadar ilerledi.

Çar ve Çariçe.

ÇAR'I ELEŞTİREBİLEN BİR BAKAN

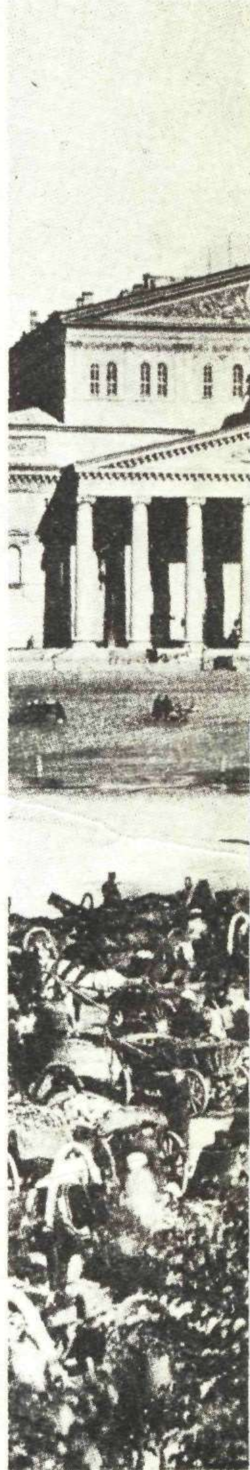
Bu tecrübeli devlet adamlarının arasında en önemlisi 1892'den 1903'e kadar Maliye Bakanı, 1905-1906 yıllarında ise Başbakan olarak görev yapmış Kont Sergei Witte'dir. Witte, son derece zeki, idari işlerde çok yetenekli, çalışkan ve muhteris bir kişiydi. Çarın yüksek devlet memurluklarında bulunan herkes gibi o da otokratik sistemin savunucusu olmasına karşın, Çar'ın sonsuz hatalarına gözlerini kapatmıyordu. Genellikle çatışma halinde olduğu Nikola ve karısı, tuttuğu günlüğünde sert eleştirilerine hedef olmuşlardı. Çar'ın çevresinde toplanan asiller için de şöyle diyordu :

"Asillere bir sınıf olarak hiç bir zaman kötü hisler beslemedim. Ben de geleneklere göre yetiştirilmiş, asil bir ailenin oğluyum. Ayrıca, toprak sahibi aristokrasi arasında gerçekten asil ruhlu çıkarcı olmayan pek çok kimse tanıyorum. Altmışların reformları bir avuç asil tarafından gerçekleştirildi ve bugün bile halkın çıkarlarını kendi çıkarlarının üstünde tutan ve hayatları pahasına vatanın iyiliğini düşünen pek çok asil vardır.

Fakat bunlar, aristokrasi içinde ancak küçük bir azınlık olabilmekteler. Çoğunluk, kendi çıkarları ve zevkleri için vergi ödeyen halkı, ve özellikle köylüleri, en geniş ölçüde zorlayan ve sömüren, gözleri kendi çıkarlarından başka bir şey görmeyen yozlaşmış kimselerdedir."

Witte, 19 yüzyılın sonlarında Rusya'da hiç de yaygın olmayan bir başka görüşü, hızlı bir sanayileşmenin memleketin yararına olacağını da savunmaktaydı.

"Bir ülkenin milli-endüstrisi çok gelişmiş bir düzeye erişmeden o ülkenin siyasi varlığı hiç bir zaman olgunluğa eremez", diyen Witte, Maliye bakanı olarak kendini olanca gücüyle, Rusya'nın demiryolları ağını örmeye, ve başlıca sanayi kollarını geliştirmeye verdi. Bu görevde bulunduğu süre içinde Rus endüstrisinin büyük ölçüde geliştiğini iddia etmektedir.

"Bu gelişim için bile eleştirdiler beni" demiştir, "Sersemler! Endüstrimizi geliştirmek için suni girişimlerde bulunduğumu iddia ediyorlar. Ne aptalca bir lâf. Bir endüstri başka türlü nasıl geliştirilir' Benim ölçülerim başka yabancı ülkelerde kullanılanlardan çok daha az "sunidir"

Witte, koruyucu gümrük tarifeleri koyarak, Emperyal Banka'nın kredi fonları dağıtmasını sağlıyarak binlerce kişinin tarlalardan sanayi kollarına ve demiryolu inşaatına akmasını sağladı. Ayrıca "Hiç bir ülke yabancı sermaye olmadan kalkınamamıştır" diyerek, Rusya'ya, planlarını gerçekleştirebilmek için, büyük ölçüde yabancı sermaye akmasını sağlamıştır.

Witte, bir ülkenin nasıl yönetilmesi gerektiğine dair kendine özgü görüşleri, ve Çarın çevresindekilerle, mutlak hakimiyeti hedef alan eleştirileriyle kesinlikle Nikola'nın danışmanlarının ve devlet adamlarının tipik bir örneği değildir.

Devrin tipini, III. Alexander zamanında polis şefi olan, ve Nikola'nın saltanatı sırasında 1902'de İçişleri bakanı tayin edilen Vyacheslav Pleve de tüm ayrıntılarıyla görmek mümkündür. Pleve, kendi saf Rus olmadığı halde, "Ruslaştırma" hareketine dört elle sarılmış, ateşli bir Anti-Semit ve Nikola'nın otokratik, siyasetinin en istekli uygulayıcısı idi. Witte ve Pleve arasındaki uzun süren düşmanlık, ancak Pleve'nin öldürülmesiyle son bulmuştu.

Siyasi eleştiriler ve muhalefet her ne kadar gaddarca usullerle bastırılmakta idiyse de, çağın sonuna doğru Çarlık rejimine karşı olan liberal ve devrimci görüşler giderek çoğalmaya ve etkin olmaya başladı. İlk defa 1864 yılında her eyalet ve kentte liberal düşünce ve eylem için önemli merkezler (Zemstvo) kuruldu. Bu merkezler, halk hizmetleri görmede, yöresel hükümetlere yardımcı oluyordu. Bunların sadece saf Rus bölgelerinde kurulmasına izin verildiği ve sıkı bir polis ve devlet denetimi altında bulundurulmalarına karşı,kasabalarda halk yönetimi olarak filizlenmeye başlayan Zemstvolar gelecek için büyük ümitler yeşerten ilk adımlardı.

Moskova'da Bolşoy Tiyatrosu önünde bir pazar yeri.

Reformun büyük engeli

Yoksul bölgelerde yaşayan köylülerde açlık başlamıştı. Sosyal sınıflar arasındaki bu aşırı farklılıklar 20. yüzyılda da devam ederken, 19. yüzyılın ikinci yarısındaki hızlı endüstrileşme ile bir orta sınıf oluştu. Çarlık rejiminin en önemli eleştiricileri bu sınıfın aydınları arasından yetişti. Fakat geleceğin politik devrimcileri çok tecrübesiz kendilerine karşı güvensiz, ve Batı Avrupa'nın felsefesinden kopuktular. Aydın sınıfla yoksul halk arasında derin bir uçurum vardı. (Aşağıda) bu Uçurumun tipik örneği. (Sağda) Muzhiki'ler-zengin köylü sınıfı- 19. yüzyıl Rusya'sının durumunu yansıtmaktadır.

Rusya'da aşırı zenginlik ve fakirlik vardı. Tablo'da yönetici asillerle toprak sahiplerinin oluşturduğu üst sınıfın aşırı lüks yaşamları gösterilmektedir.

Rusyanın aydınlarıyla halk tabakasının arasındaki uçurum her zaman çok derin oldu, ve gerek siyasi gerekse toplumsal reformları erteledi.

Lenin (ortada) Petersburgda 1897 de ihtilâlci arkadaşlarıyla.Ertesi yıl Sosyal Demokrat İşçi Partisini kurdular.

Büyük ve küçük kentlerde başlatılan ve bu tür kuruluşlar olan(Duma) ları Zemstvolardan ayıran unsur Dumaların varlıklı tüccarların tekeli altına girerek, gelişmeye başlıyan endüstri işçilerini dışarda bırakmasıdır. İşçiler ve yoksul köylüler, hiç bir zaman seslerinin duyulmasını sağlayacak bir resmi organa sahip olamadılar.

Daha esaslı siyasi eylemler, zorunluluktan dolayı ya ülke dışından yönetiliyor, ya da Rusya'nın içinde bir gizli tertip olarak sürdürülüyordu. Taraftarı en fazla olan kuruluş üyeleri sonraları SR'ler diye isim yapan, Sosyalist-Devrimci Parti idi. Bunlar Karl Marx'ın teorilerini tamamen benimsememekle beraber, sosyalizmin bir türünü, Rus koşullarına uydurarak, köylüye dönük bir biçimde uygulama yoluna gidiyorlardı. Aynı zamanda, SR'ler, terörizm ve siyasi cinayetleri, bu eylemleri Çarlık rejimini ödün vermeye zorlıyacak tek yol olarak gördüklerinden, açık savunusunu yapmaktaydılar. Yine de, yüzyılın sonuna doğru Marksist görüşler, Rusya'nın Avrupa bölgelerinde ve Rus olmayan eyaletlerinde hızla yayılmaya başladı. Özellikle kentlerde, işçiler ve aydınlar guruplaşarak 1898'de Rus-Sosyal-Demokrat İşçi Partisini kurdular. 1903'de parti Menşevikler ve,sonradan Lenin diye tanınacak olan Vladimir Ulyanov'un liderliğinde Bolşevikler denen iki gruba ayrıldı. Marksisler, çok iyi organize olmuş disiplinli bir devrimci partinin önderliğinde, halk ayaklanmasıyla Çarlık rejimini devirmeyi amaç edinmişlerdi.

Çarlık rejimi ise, Nikola'nın sert ve bağnaz tutumuyla, II. Alexander zamanında yapılan bazı reformları bile yozlaştırarak, 20 yüzyılın başlarında, istibdatçı ve katı görünüşünü koruyordu. Oysa, Rus toplumu rahat durmuyordu. Endüstri hızla gelişmekte, sanayi şehirleri oluşmakta, ve yepyeni bir sınıf doğmaktaydı. Kent ve kasabalarda, sessiz hoşnutsuzluk, en ileri boyutlara ulaşmıştı.

Bu durumu izleyen Troçki'nin, özetlemesi şöyledir :

"II. Nikola'ya atalarından sadece geniş bir imparatorluk değil, beraberinde bir de ihtilâl miras kalmıştı. Yine atalarından, bu adama değil bir imparatorluğu, bir eyaleti, bir bölgeyi bile yönetecek yeterli meziyetler ne yazık ki geçmemişti."

Tarihin doğal gelişiminin dalgaları, saray kapılarına dayanırken, Romanofların en sonuncusu bu gerçeğe ilgisiz kalarak gözlerini kapattı.

Çar Nikola II'nin zihniyeti ve tutumuyla yaşadığı devir arasındaki sanki aşılması olanaksız bir duvar örülmüştü"

Bir taşra kentinde kurulan pazar.

BÖLÜM:2

Ekonomik değişim ve durgunluk devri

II. Nikola'yı 20. yüzyılın başlarında Rus Monarşisini felâketlere sürüklediği için suçlayabiliriz, fakat ülkenin ekonomik durumunun sorumlusu o değildir. Rusya'nın ekonomik durumu Nikola'ya Rusya'nın tarihsel gelişiminden ve atalarından miras kalmıştır ve halkının ekonomik sıkıntısını giderebilmekte o da kendinden evvel gelmiş olan Çarlar'dan daha başarılı olamamıştır.. Yüzyılın başlarında Rusya hızla sanayileşmekteydi, ne var ki nüfusun ezici çoğunluğunu (130.000.000 kişinin içinde 110.000.000'unu) bir lokma ekmeğini toprağı tırnağıyla kazarak çıkaran köylüler teşkil ediyordu. 20 yüzyılın başındakileri felâkete sürükleyen ve bugün bile başarılı bir çözüm bulamamış olan Rusya'nın en belirgin ekonomik problemi, böylesine yoksul ve cahil bir kalabalık köylü kütlesine sahip olmasındaydı.

1861'de II. Alexander köylüleri asırlardan beri boyunduruğu altında yaşadıkları toprak köleliğinden azad ederek, bu sorunla mücadele etmeğe yeltendi. Fakat bu hareket, Rusya'nın kırsal ekonomisinin sağlam bir temele oturabilmesi bakımından, geç kalınmış olduğu için gerektiği ölçüde başarılı olamadı. Bu "özgür kılma"nın arkasında, Monarşinin sadık taraftarlarına dönüştürülecek arazi sahiplerinden, bir sınıf oluşturma fikri yatıyordu.

Fakat düşünülen reform bu doğrultuda gerçekleşmedi. Geniş bir varlıklı ve mutlu çiftçiler sınıfı yaratacağına,bahşedilen özgürlük,sadece küçük çapta hali vakti yerinde çiftçi gurubuyla, eskisi kadar aç ve mutsuz, kalabalık bir yoksul köylü sınıfı oluşturdu. Rus köylüsü, yasal açıdan özgürlüğüne kavuşmuştu. Fakat ekonomik bakımdan eskisinden de beter bir durumdaydı artık. Eskiden ekip biçtikleri arazinin yarısı kadar bir toprağı satın almak hakkına, yıllık "kurtuluş vergisi" ödemeleri ile sahip oluyorlardı ki bu köylülere taşınmaz bir yük olmuştu. Köylü kendini ekonomik yönden özgür kılamamış, toprağını ve tarım metodlarını geliştirme olanağını ise hiç bulamamıştı. Birçok köylü ailesi, ihtiyaçlarının biraz üstünde yetiştirip, fazlasını vergilerini ödemek için pazarlama yolunu seçmişlerdi. 1850'de 60.000.000 dolaylarında olan kırsal kesim nüfusu büyük bir artış göstererek iki katına ulaşmış ve 19. yüzyılın sonlarında 115.000.000'u bulmuştu. Bu da sorunları iyice arttırmıştı.

Ayrıca bazı bölgelerde, "Topraksız" kalan köylüler, tarlalarda yeterince iş bulamıyor, kentlerin gücü ise bu işsiz köylü ordusunu yutmaya yetmiyordu.

TOPRAK SAHİPLERİ DE SORUNLARLA KARŞI KARŞIYA

Geçim derdi, yalnızca yoksul köylülerle küçük çiftçilerin değil, gereken geliri ele geçiremiyerek topraklarını daha zengin çiftçiler veya devlete satmak zorunda kalan büyük arazi sahiplerinin de sorunu olmuştu. Yine de arazi sahipleri 1905'de, 135.000.000 akr'lık* toprağa sahip 115.000 kişiyle bir sınıf oluşturmakta idiler. 12.000.000 kadar ailesi de köylü toprağın küçük bir bölümüne sahipti.

Yöresel yasalarla arazi sahipleri ve vergi memurlarıyla kuşatılmış küçük çiftçiler, tarım metodlarını geliştirmeye maddi yönden olanak bulsalar bile, bu konuda hiç bir destek görmüyorlardı. Toprağı işleme metodları, 20. yüzyılın başlarında bile, "özgürlüğe" kavuşmamış dedelerinkinin aynıydı. Toprağı işlemek için, demir sabanları dahi olmadığından, tahta bir alet kullanıyor, ürünü orakla harmanlıyor, el döveniyle dövüyorlardı. Tarımın böylesine sınırlı ve dar bir sistemle çalışması, ve bir de üstelik iyi gübre yokluğu, Rusya'nın en zengin ve verimli toprak bölgelerinin bile kurumasına ve verimden düşmesine sebep oldu. Çiftçilerin büyük bir kısmının, toprak çalışmak için gerekli olan atları yoktu. Bir kısmı ise sadece tek bir at'a sahip bulunuyorlardı. Rusya yaşamak için yemeğe zorunlu olduğu gıdayı ve kıymetli bir gelir kaynağı olan tahılı elde etme konusunu çok ihmal etmekte, ve bu kaynaklarını kurutmaktaydı. Zaman zaman hükümet ve Çar milli ekonomi ve siyasi düzen'e büyük bir tehlike olmaya başlayan durumun vehametini farkeder gözüküyorlardı. O zaman problemi halletmek için özel komisyonlar kuruluyor, bir takım çabalara girişiliyordu. Fakat 19. yüzyılın sonunda durum, küçük reformlarla düzeltilemiyecek kadar kötüleşmişti, ve hükümet köklü değişiklikler yapmaktan âcizdi.

Rus tarımının 19.yüzyılda en kayda değer husus bütün bu yazılanlara karşın, üretimindeki artış oldu. Çarlık rejiminin en insafsız eleştirmeni Lenin bile, 1864-1905 arasında geçen 40 yıllık süre içinde Rusya'nın nüfus olarak yüzde 75 artışına karşılık, tahıl ürünlerinin

* Akr : Arazi ölçü birimi, 0,404 dönüm.

yüzde 159 patatesin ise dört buçuk misli artışına değiniyordu. Böylece insan başına tüketilen tahıl, iki misli bir artış gösteriyordu. O yüzyılın sonunda, Rusya 4 milyar pod, yani 65.000.000.000 ton'a yakın ürün veren 200.000.000 akr'lık verimli toprağa kavuşmuştu. Bu rakkam 30 yıl evvelkinin tam iki misliydi.

Fakat topraksız, daha doğrusu işsiz köylüler içinde bulundukları kötü koşullardan bir ölçüde sıyrılabilirlerdi. Örneğin ülkenin bazı bölgelerinde, tarım işçisi olarak çalışabilirlerdi. Emeğini bu biçimde kiralayan köylülerin oluşturduğu bu kütle, asrın sonuna doğru üç dört milyon kişiye ulaştı. Tarımdan edindikleri cılız gelire bir katkı olmak üzere bu insanlar ayrıca sepet ve çarıklardan keten, halı ve kürk yapımına kadar uzanan basit "köy endüstri"lerinde iş bulabilirlerdi. Bu el işleri endüstrisi pek çok kasabanın ana ihtiyaçlarını karşılıyabildiği gibi, bir de geniş ölçüde imalâta yol açtı. 20. yüzyıla girerken 4.000.000 dan fazla köylü bütün günlük, 8.000.000 köylü ise yarım günlük iş gücünü 'köy endüstri'sine vermiş durumdaydı.

Yoksul ve aç köylüler için ikinci bir çözüm yolu olarak, ya karnını doyurmayan kendi topraklarını terkedip, nüfusun az, toprağın geniş olduğu başka bölgelere göç etmek,ya da hızla gelişen endüstri merkezlerinin birinde, fabrika işçiliği yapmak kalıyordu. Fakat "özgürlüğe" kavuşmuş olmasına rağmen, köylü canı istediği zaman yerini bırakmak hürriyetinden yoksundu: Göç edebilmesi için köy heyetinin vereceği izin kâğıdına, ve Rusya içi için geçerli pasaport'a ihtiyacı vardı.

Yetkililer, ucuz emek temin etmek amacıyla, iş gücünün köylerden dışarı akmasına karşı çıktılar. Yüzyılın sonuna doğru, yasaların yumuşatılmasıyla doğuda Sibirya'ya doğru büyük bir göç başladı. 1882 yılında 10.000 kişi, 1895'de 108.000'e 1899'da ise 223.000'e yükseldi. 19. yüzyılın son çeyreğinde ise, köy nüfusunun yarı yarıya artmasına karşılık, işçilerin köylerden dışarı akmasıyla kentler iki mislini bulan bir nüfus artışı gösterdiler.

Tarımsal durumun parlak olduğu, toprağın bol ürün verdiği bu yıllarda bile, Rusya'nın, geniş topraklarında açlık ve yoksulluk çeken milyonlarca insan vardı. 1891, 1903 yılları gibi yeterince ürün alınma-

Köy endüstrisi için sepet yapan köylüler.

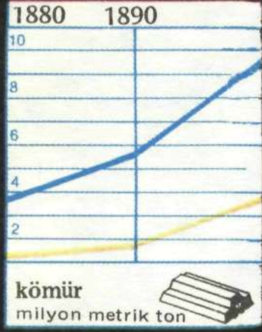
dığı kıtlık dönemlerinde ise, milyonlarca insan açlıktan kırılmış, tamamen gıdasız kalmıştı. Bunlar genellikle ülkede başı boş dolaşıyor, kentlerde bir lokma ekmek peşinde koşuyorlardı. Bu durumun getireceği tehlikeler apaçık ortadayken, kimsenin elinden birşeyler yapmak gelmiyordu.

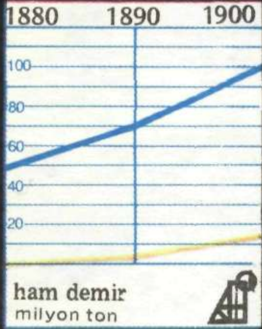
Troçki, sorunun önemini şu sözlerle belirtiyordu :

"Rusya'nın barbarlık çağından, uzun bir geçmişi olan tarihinin başlangıç noktalarından bize miras kalan tarımsal sorunu burjuvazi tarafından çözemlenebilseydi, Rus proletaryası 1917'de asla iktidara gelemezdi. Bir Sovyet devletinin kurulabilmesi için, iki apayrı tarihsel unsurun bir araya gelip çarpışması gerekiyordu. Bir köylü savaşı – yani tipik burjuva gelişiminin doğuşu – bir de emekçi sınıfın ayaklanması – yani burjuva toplumunun sonu. İşte 1917'de oluşan herşeyin anahtarı budur."

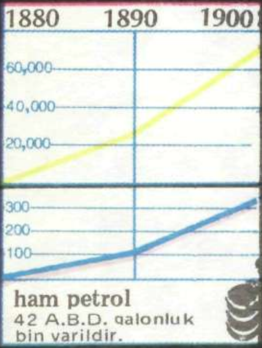
Rus tarımı 17. yüzyılda gerek örgüt gerek araç bakımından hangi seviyede ise, 19. yüzyılda da aynı yerde bulunmasına karşın, Rus endüstrisi büyük bir hızla gelişti. 20 yüzyılın başlarında, sanayileşmeye başlayan ülkelerde görülen krizlere ve durgunluklara sahne olmasına rağmen, Rusya dünyanın en büyük endüstri güçlerinden biri olmuştu.

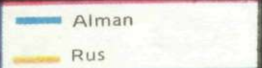
Henüz 19. yüzyılın başlarında bile Rus sanayiinin bazı kolları gelişmiş bir düzeydeydi. Örneğin Urallar'daki demir üretimi böyle gelişmiş kollardan biriydi. Fakat bu kaynak yalnızca ülkenin askeri ihtiyaçlarını karşılayacak ölçüde serflerin emeği ile elde ediliyordu. 1861'de serflerin özgürlüğe kavuşmasıyla, sanayiciler bu tür sanayi için serbest iş pazarı sistemine dönüşmeye zorlandılar. Zaten eski sistemin son derece verimsiz olduğu, Rusya ile İngiltere'nin 1800'de eş demir üretimine sahipken, yüzyılın ortasında, Rusya'nın veriminin İngiltereninkinin ancak onda birine erişmesinden açıkça belli olmuştu. Rus sanayiinin 19. yüzyıl sonlarıyla 10. yüzyıl başlarında gözle görülür bir büyüme hızına erişmesinin başlıca nedenlerinden biri, Witte'nin özel çabalarıyla, yabancı yatırımcıların ilgilerinin çekilmesiyle bu ülkeye dış sermayenin yağmasıydı. Rusya'da 19. yüzyılın son yedi yılında 200 yüzyılın dolaylarında yabancı şirket kuruldu, ve ülkede çalışan şirketlerin yabancı sermayeleri 1870'de 26.000.000 ruble'den, 1880'de 97.000.000 rubleye 1890'da 214.000.000 rubleden 1900 yılında 215.000.000 rubleye ulaştı. Rusya'da 1890 yılındaki yatırımların üçte birinin yabancı kaynaklı olduğu saptanmıştı, asrın sonunda bu oran dörtte ikiye yükseldi.

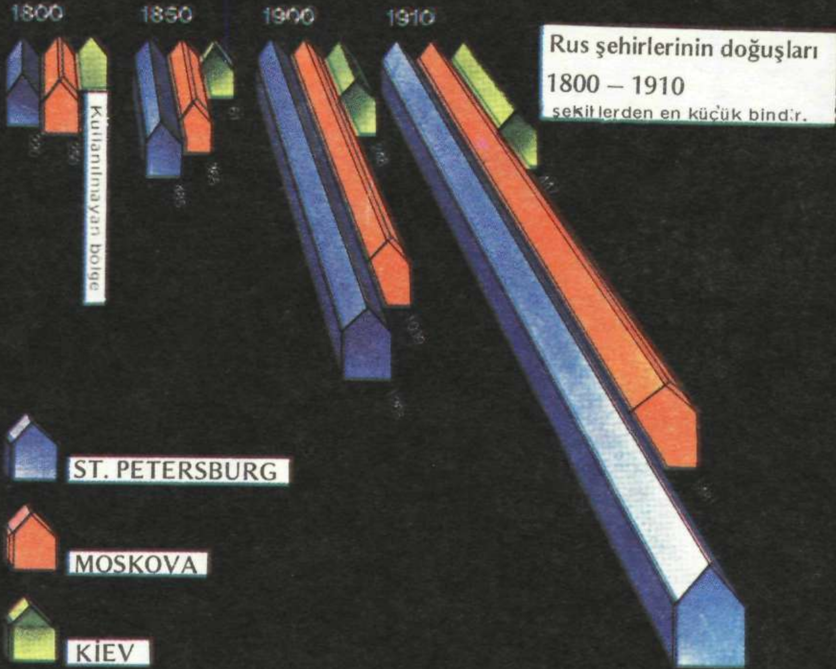

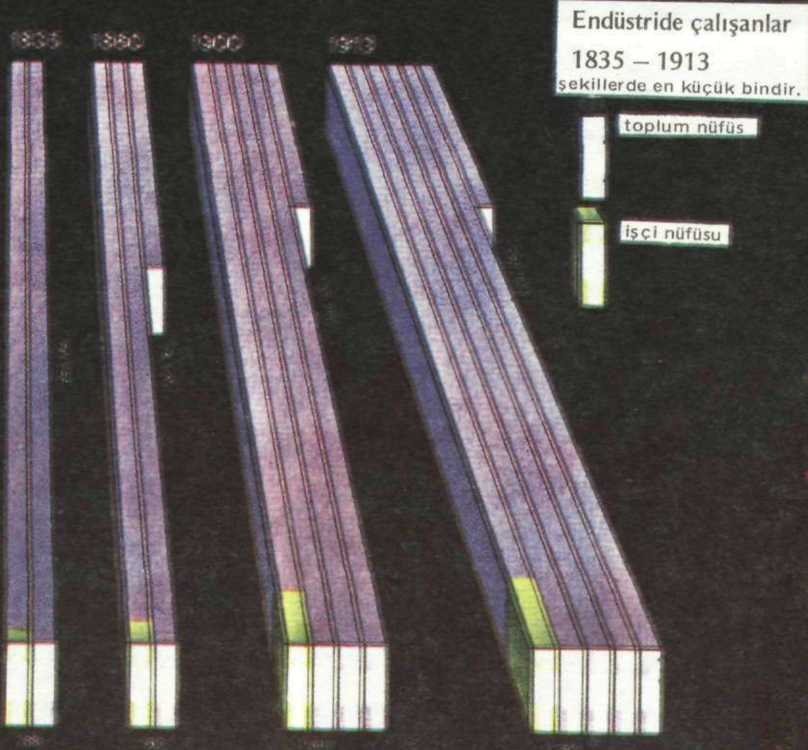

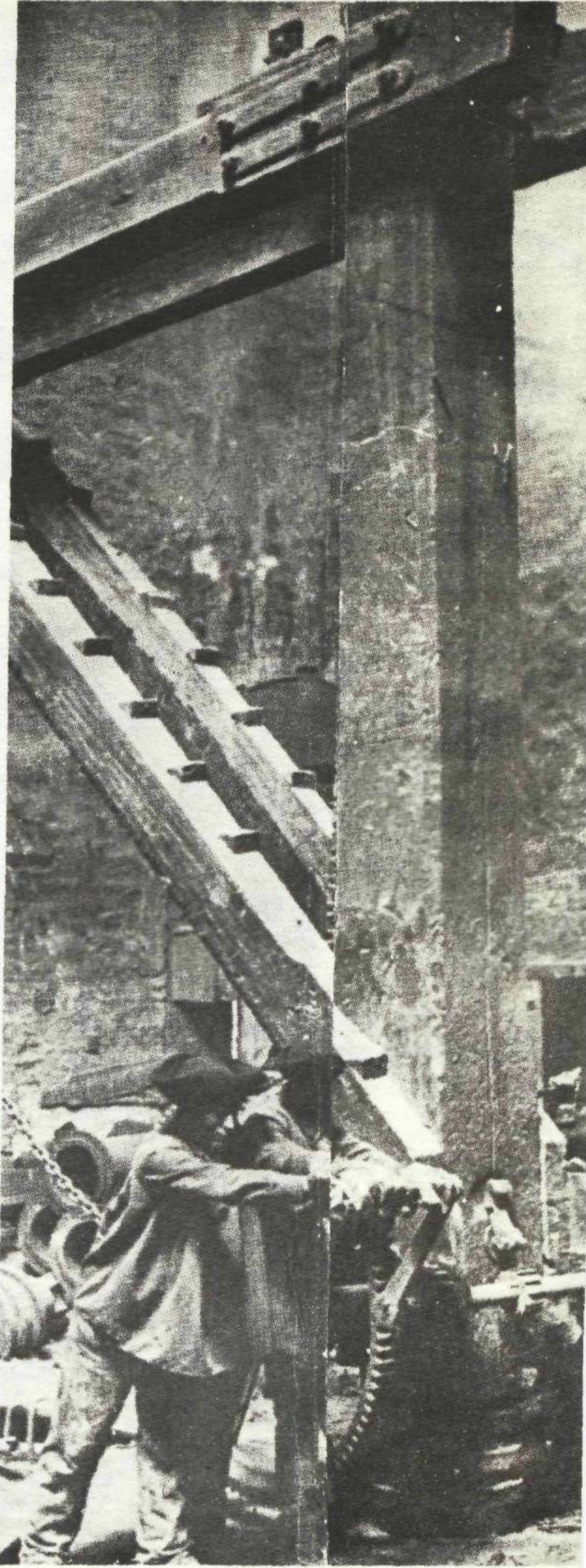

Bu çizelge Rusya'nın kentsel ve endüstriyel nüfusundaki artışı göstermekte ve Rusya ile Almanya'nın endüstri alanındaki gelişmelerini karşılaştırmaktadır. Görülen farklılığa rağmen, Rus endüstrisi hızla gelişmiş, ve 1863'te nüfusu 50.000'i aşan kentlerin sayısı 13 iken 1897'de 44'e yükselmiştir.

(sol üstte ve sağda) Rusya'da endüstri gelişiyor (sol altta) geleneksel orta sınıf hizmetkârı, karnı tok arabacılar yürüyorlar.

1890'lardan evvel, dış yatırımcılar özellikle bankacılık; sigortacılık ve demiryolları inşaatıyla ilgileniyorlardı. Fakat, yüzyılın son on yılında, yatırım alanında büyük bir değişme oldu, ve yabancı sermayeciler gözlerini imâlat sanayiine çevirdiler. 1900 yılında Rus'ların maden sanayiinde dış sermayenin tutarı yüzde 70'i bulmuş, ve yüzyılın son on yılında maden veriminin beş misli artmasının nedeni olmuştu.

Rus Endüstrisine en fazla ilgi duyan ülkeler arasında, başta Fransa ve Belçika gelmekte, onları Almanya izlemekteydi. İngiltere'nin dördüncü olmasına karşın, Amerika bu yarışa katılmadı.

O günlerden, çok yakın tarihlere kadar, Rus haritalarında kalan bir hatıra vardır. John Hughes adında bir Galli 1869'da Donets'de bir metallurji Plantasyonu kurmuş, adını da Yuzovka koymuştu. Şimdi bu ad Stalino'ya çevrilmiştir.

İmalâtın artmasına sebep yalnız sanayi alanlarının genişlemesi değil, Batı Avrupa'dan daha modern ve kullanışlı araçların, makinelerin getirtilmesi, ve sanayileşmenin daha verimli bir biçimde yeniden örgütlenmesidir. Kısacası, 19. yüzyılın ikinci yarısı, belli başlı endüstrilerin yoğunlaşmasını ve en geniş boyutlarına erişmesini gördü. İmalâtın gelişmesi, verimin üretkenliğin ve kârın artmasına,bir de sanayi işçilerinin bir araya gelerek guruplaşmalarına, sorunlarını tartışmaya, işverenler ve baştakilerle, kendi çıkarları için pazarlığa oturmaya başlamalarına yol açtı.

Şikâyetler için zemin yok sayılmazdı. Çok sayıda işçinin köylerden meskenleri ve hayat koşullarının yetersiz olduğu kentlere akması büyük sosyal problemler doğurmuştu. Fabrikalardaki serflik devrinden kalan gelenekler, ve koşullar insanın midesini bulandıracak ölçüde iğrençti. İşçiler günde on iki saatten az olmamak üzere, icabında on altı veya on sekiz saat çalıştırılmaktaydılar. Kentlerde yeterli evlerin bulunmaması, köpek kulübelerini andıran barakalarda barınmalarına sebep oluyordu. Kadın ve çocuk işçilerin sayısı oldukça yüksekti. Kentlerdeki geniş işçi kütlesine köylerden akın akın gelen yeni işçi orduları eklendikçe işverenler ücretleri çok düşük düzeyde tutabildiler. Zaten düşük olan ücretler, çeşitli cezalar ve hakim kararlarıyla daha da azaltılabiliyordu. Grev kesinlikle yasaktı ve herhangi bir greve katılmanın cezası hapisle başlıyordu. 1880 yılında kurulan bir Fabrika müfettişliği, işverenlerle işçiler arasındaki anlaşmazlıklara tamamen ilgisiz kalmıştı.

Bir petrol sahasında düzeni koruyan Kazaklar 19. Asırda grevler Rus Sanayii-nin günlük yaşamına girdi, ve bir çok kere askeri birlikler yardıma çağrıldı.

19. yüzyılın sonunda, hızla gelişen endüstriyi 20. yüzyılın ilk yıllarında ciddi bir ekonomik kriz izledi. Fabrika sahipleri, maliyeti kısıtlamaya, fabrikalarını kapatmaya ve işçilerini çıkartmaya başladılar. Bu ani gelen işsizlik ve indirilmiş ücretler işçi ve işveren arasındaki gerginliği büsbütün şiddetlendirdi ve sonuç olarak Rusya'da ekonomi dallarını geniş ölçüde etkileyen ülke çapında bir endüstriyel huzursuzluk ve zincirleme grevler başgösterdi.

1900'de Donets Havzasının maden işçileri greve gittiler. 1901 yılında St. Petersburg Moskova, İvanova-Voznesenk, Nijni Novgorad Tiflis, Saratov, Astragan kentlerinde ve Urallarda grevler görüldü. 1903 senesi tüm güney endüstri bölgesinin genel grevlerini yaşadı. Bu grevlerin bir çoğu salt ekonomik nedenlerle oluşuvermişken, bazı yerlerde, çeşitli devrimci partilerin desteğiyle politik karakter kazananlarına da rastlanmaya başlandı. Huzursuzluk bir de ekonomik krizden oldukça etkilenmiş bulunan köylülere, ve 1901–1902 yıllarında genel grevler düzenlemeye çalışan öğrencilere de sıçradı. Ülke zaman zaman başkaldıran halkla silahlı polis ve asker arasında başgösteren kanlı çarpışmalara da sahne olarak, huzursuzluk ve hoşnutsuzluk içinde yüzmeye başladı. Baştakiler, halkın duygularının ve patlamaya hazır durumun bilincine varamadılar. Marx'ın deyimiyle "zincirlerinden başka kaybedecek hiç bir şeyleri olmayan" bir işçi kütlesinin isteklerini görmezlikten geldiler, kulaklarını tıkadılar. Bir kütle ki, Troçki'nin söylediği gibi irili ufaklı kentlerde sayısı 10.000.000'a ailelerini de katarsak 25.000.000 kişiye ulaşmıştı.

Görmemezliğe gelmek için fazla büyük bir halk kütlesiydi bu.

Rus Japon savaşında ilerleyen piyadeler.

BÖLÜM:3

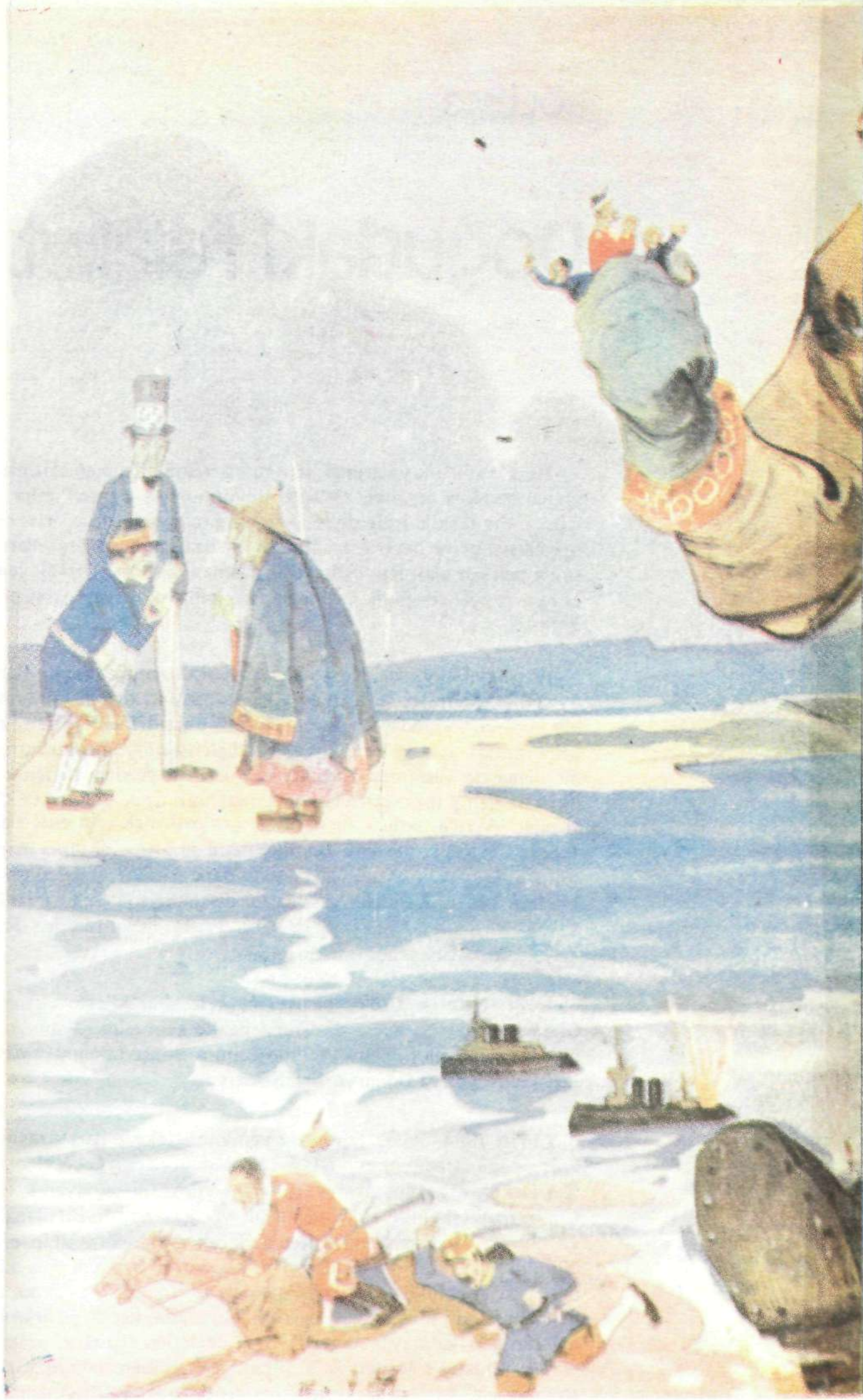
Doğudaki felâket

20. yüzyılın ilk yıllarında, Rus monarşisini bekleyen sorunlar yalnız iç karışıklıklar değildi. Otokratik yöntemiyle iç gerilimler yaratan Rusya, dış ilişkilerinde de felâketlere sürükleniyordu. Çarlık rejiminin mantıksızlığı ve beceriksizliğini en iyi uzak doğuda Japonların karşısında perişan olan Rus ordu ve donanması yansıtır. Toprak genişlemesi ve materyal zenginlik peşinden gözü kapalı koşmanın getirdiği yenilgidir bu.

19. yüzyıl boyunca, Rusya Avrupa politikasında ağırlığı olan bir rol oynamış kıtanın başlıca siyasi güçlerinden biri olarak tanınmıştı. Fakat yüzyılın sonunda, Rusya'nın Avrupa üstündeki etkisi ve ağırlığı gittikçe azaldı. Çar ve çevresi çeşitli güçlerin oluşturduğu huzursuz bir dengeyle yetinmek zorunda kaldılar. Bu yüzden, ilgilerini zenginlikler ve geniş topraklarıyla göz kamaştıran uzak doğuya ve Çin'e çevirdiler. Ayrıca, politik hırsların gerçekleştirmek için girişecekleri işte, hiç bir başka devletin kendilerine mani olamıyacağına inanıyorlardı. Nikola için "maymunlar" dediği Japonlarla Çinlilerin arasında hiç bir fark yoktu. Kendisine planlarını destekleyen danışmanlar bulmakta bir zorlukla karşılaşmadığı gibi, Prens Uktomski'de Rusya'nın Asya'daki fikrini geliştirmekle uğraşıyordu.

Kont Witte ise Çin'e "barışçı havayla sızarak" Rusya'nın Pasifik Okyanusunda en güçlü donanma haline gelmesini savunuyordu. Bu planın en önemli bölümü yüzyılın sonuna doğru tamamlanması beklenen Trans-Sibirya Demiryolları inşaatıydı.

Çin'in 1894–95'de Japonlara yenilmesi, ülkede Rus savaşında etkisinin çoğalmasına yol açmıştı.Witte Mançurya'dan geçecek olan Doğu Çin Demiryolları inşaatının Ruslara verilmesini sağlayarak Rusya'ya Çin'in mali işlerinde çok önemli bir yer kazandırdı. Bu olanakla Rusya bir ordu çıkarmasına eşit olabilecek avantajlara sahip oluyordu. 1898'de Liaotung yarımadası Ruslara yirmi beş yıllığına kiralandı. Sonra da Harbin'den başlayıp Mukden üzerinden Port Arthur'a ulaşan bir demir yolu kurma hakkı verildi. Bu arada, kendi çıkarlarını kollamaktan geri kalmayan diğer Avrupa devletleri Rusların uzak doğuya el atmasından ve Mançurya'yı fiilen işgallerinden tedirgin oldular. Petersburg ise, Avrupa'dan gelen tüm protestoları ya duymamazlığa gel-

Zafer'i resimleyen iyi niyetli bir Rus karikatürü.

Savaş üstüne başka bir karton (sol üstte) Mukder savaşında yenik düşen General Kuropatkin (sol altta) ve Rus ordusunun zafer hali (sağda)

di, ya da hiç bir zaman tutmaya niyetli olmadığı "geri çekilme" sözleri vererek oyalama yoluna gitti.

Mançurya'da iyice yerleştikten sonra Çar ve ondan daha maceracı ve milliyetçi olan danışmanları gözlerini Rus çıkarları açısından Pasifik'te ideal bir yer olan Kore'ye çevirdiler.

1895' yılında Nikola "Rusya'nın yıl boyunca her zaman açık olan bir Limana kesinlikle ihtiyacı var", derken Kore kıyılarını kastetmekteydi. Bu yüzden ona "Yalu nehri imtiyazlarını" onaylatmak zor olmadı. Böylece Ruslar Kuzey Kore'de büyük bir kereste işi için yatırım yapma maskesi altında esas gayeleri olan Koreyi elde etme yoluna gideceklerdi. Kore Çin'e kolay ulaşma olanağı sağladığı için, Japonlar bu nedenle Ruslarla çıkarlarını paylaşabilecekleri bir anlaşmaya varmak istediler. Rusların Mançurdaki özel haklarını kabul etmelerine karşılık, Ruslardan Kore'de Japon üstünlüğünü tanımalarını istiyorlardı. Fakat St. Petersburg aşağıladığı Japonlarla anlaşmaya yanaşmadı. Çar, Uzak Doğu siyasetini Dışişleri bakanlığı yetkilerinin elinden alarak, Yalu macerasını başlatmış olan Bezobrazov'un ellerine terketti. 1903 yılında ise, Bezobrazov'un yakınlarından Amiral Alexelev'i Arthur Limanı ve Amur'u içeren Kwantung bölgesine genel vali tayin etti. Bu noktada Japonlar, anlaşma istemekle hiç bir şey elde edemediklerini görerek, eyleme geçmeye karar verdiler: 1904 de Ruslarla her türlü diplomatik ilişkiyi kestiler, 8 Şubat'ta ise, Artur Limanında yatmakta olan, Rusların Uzak Doğu Filosuna hücumbotlarla ani bir baskın yaptılar. Dört gün sonra, yaptıkları ikinci baskında, Rus gemilerinden ancak bir iki tanesi hasarsız kurtulabildi, ve hepsi mayınlanmış liman sularında hapis kaldı. Japonlar resmi bir savaş ilânına lüzum bile görmemişlerdi.

Çar ve danışmanları bir Japon saldırısına hiç bir zaman ihtimal vermemiş olduklarından bu iki baskın Rus hükümetinde büyük bir şaşkınlık yarattı. Ruslar baskına askeri bir karşılık vermeye hiç bir şekilde hazır değildiler. Üstelik Japonların çok iyi bildiği gibi Ruslar planladıkları Uzak Doğu savaşı için hazırlıklarını tamamlamamışlardı. Japonların saldırıya geçtikleri gece, Savaş Bakanı olan, ve sonradan başına getirileceği Uzak Doğu seferinde Çar'ın iyiniyetlerini paylaşmayan en değerli danışmanı General Kuropatkin, Rusya'nın savaşa hazır olabilmesi için tam bir yıllık zamana ihtiyacı olduğunu belirtiyordu.

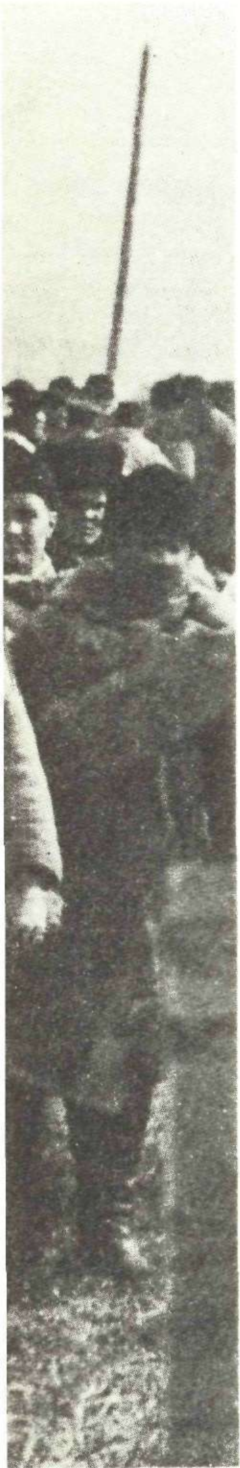
JAPONLAR SALDIRIYA GEÇİYOR

1904 yılının başlarında, Uzak Doğu'ya malzeme sevketmek bakımından gerekli olan Trans – Sibirya demiryolunun Baykal gölünün dağlık arazisi boyunca uzanan 100 mil kadar kısmı henüz bitirilmemişti. Demiryolu tamamlanıncaya kadar, malzemeler öteki kıyıya ya teknelerle sevkediliyor, ya da kışın buz tutan gölün üstüne ray döşenerek buharlı trenlerle geçiriliyordu. O sırada, Rusların Uzak Doğu'daki 100.000 asker ve 30.000 kadar özel Demiryolu birliği askeri halinde, Doğu-Çin Demiryolu boyunca sıralanmıştı. İlk baskınlarından sonra faydalanarak Kore'deki ordularına deniz yoluyla taze kuvvet yollayan Japonlar sayıca çok daha üstündüler. Rus donanması Port Arturdaki baskından önce bile daha üstün bir durumda değildi. Gerçi savaş gemisi bakımından onlardan daha avantajlı bir durumu vardı ama kruvazör ve hücumbotları sayıca daha azdı ve deniz üssü olarak ancak oldukça uzaktaki Port Artur'la Viladivostok'u kullanabiliyorlardı. Oysa Japonların kendi sahillerinde, hemen dönebilecekleri bir sürü liman mevcuttu.

Japonlar ordu ve donanmanın askeri uygulamalarında Ruslardan çok daha üstün olduklarını gösterdiler. Bu üstünlük aslında Japon kumandanları tam bir fikir birliği içinde olduklarından sağlanmıştı. Kuropatkinle, Alexeyev ise savaş konusunda birbirinin tam zıddı olan görüşleri savunuyorlardı. Kuropatkin temkinli davranıp, Rusya iyice güçlenmeden Japon'larla bir çatışmaya girmekten kaçınmaktaydı. Alexeyev ise, St. Petersburg görüşünde olup, savaş alanında Japonların Ruslarla başa çıkamıyacağına inanıyordu. Her iki devlet adamı için bu konuda anlaşmaya varabilmek olanak dışı kaldı, ve Nikola nihayet 1904 Ekim'inde, istemiyerek Alexeyev'in görevden çekilmesine razı oldu. O günün anılarını "bu karara varabilmek için kendi kendimle çetin bir mücadele yapmak zorunda kaldım" diye yazarak belirtmişti.

Rusların ikinci zayıf noktası da, Çar'ın Uzak Doğu Seferinin Avrupa milletlerinin desteğinden yoksun kalmasıydı. Fransızlarla olan anlaşmanın bu konuda hiç bir önemi yoktu, Almanya Japonlara karşı savaşta Rusları destekler gözükmüyordu, İngiltere ise açıkça Japon dostu olduğunu ilân etmişti.

Bütün bu olumsuz etkenlere karşılık, ordu gurubunun ve basının kışkırttığı St. Petersburg çevresinde büyük bir iyimserlik göze çarpıyordu. Witte anılarında Kuropatkinin her üç Japon'a iki Rus askerini yeterli bulmasına karşılık, eski bir Genel Kurmay Başkanı olan Vannovsky'nin her iki Japon'a bir Rus askeri düştüğü takdirde, zaferin kesin olduğuna inancını anlatır. Rus saflarında iyi niyetin, kendine güvenin bu boyutlara ulaşması ve Japonları küçümsemek, 1904'ün Nisan'ından 1905'in Mayıs'ına kadar çok büyük kayıplara ve acı sürprizlere sebep olacaktı. Ruslar savaşın sonunda, gerek kara gerekse deniz cephelerinde utanç veren bir yenilgiye uğradılar.

Denizdeki savaşlar çok kısa sürdü, Rus filosu için bir felâket oldu ve savaşın sonucunu tayin etti. Denizde üstünlük elde edemiyen Ruslar, Japonların Koredeki birliklerine taze kuvvet taşımalarına engel olamadılar. Ve Port Arthur'u da uzun zaman elde tutamadılar. Japonların amacı, Rus donanmasını tamamen hareketten yoksun bırakarak, Ruslara karadan yardım ulaşmadan onların hava kuvvetlerini de perişan etmekti. Kuropatkin'in Alexeyev'in azlinden sonra gerçekleştirebildiği ana plânı ise, düzenli bir şekilde geri çekilerek, zaferi oluşturacak kaynaklara sahip olana kadar Japon'larla bir meydan savaşı yapmaktan kaçmaktı.

Şubat sonunda, Rusya'nın en yetenekli deniz kumandanlarından biri olan Amiral Makarov Port Arthur'daki ufak donanma birliğinin başına gönderildi. Fakat Nisan ortasında, Petropavlovsk adlı sancak gemisini denize indirdiği gün, bir mayına çarparak batan gemide hayatını kaybetti. Bu olay, donanmanın hareket dışı kalmasına ve üssün Japonlar tarafından ağır şekilde bombardıman edilmesine sebep oldu. Sonra, Ağustos ayında, donanmayı Port Arthur'dan çıkartıp Vladivostok'ta emniyete almak için bir çaba gösterildi, fakat Amiral Togo kumandasındaki Japon gemileri tarafından yolu kesilen Rus donanması tamamen yok edildi. Birkaç Rus gemisi kaçmayı başararak yabancı Limanlara sığınabildi, 5 savaş gemisi, bir kruvazör ve üç destroyer zor belâ Port Arthur'a geri döndüler. Onlar da bir daha denize açılmayı göze alamıyarak, Japon ateşlerine bir hedef teşkil etmek üzere üste kaldılar.

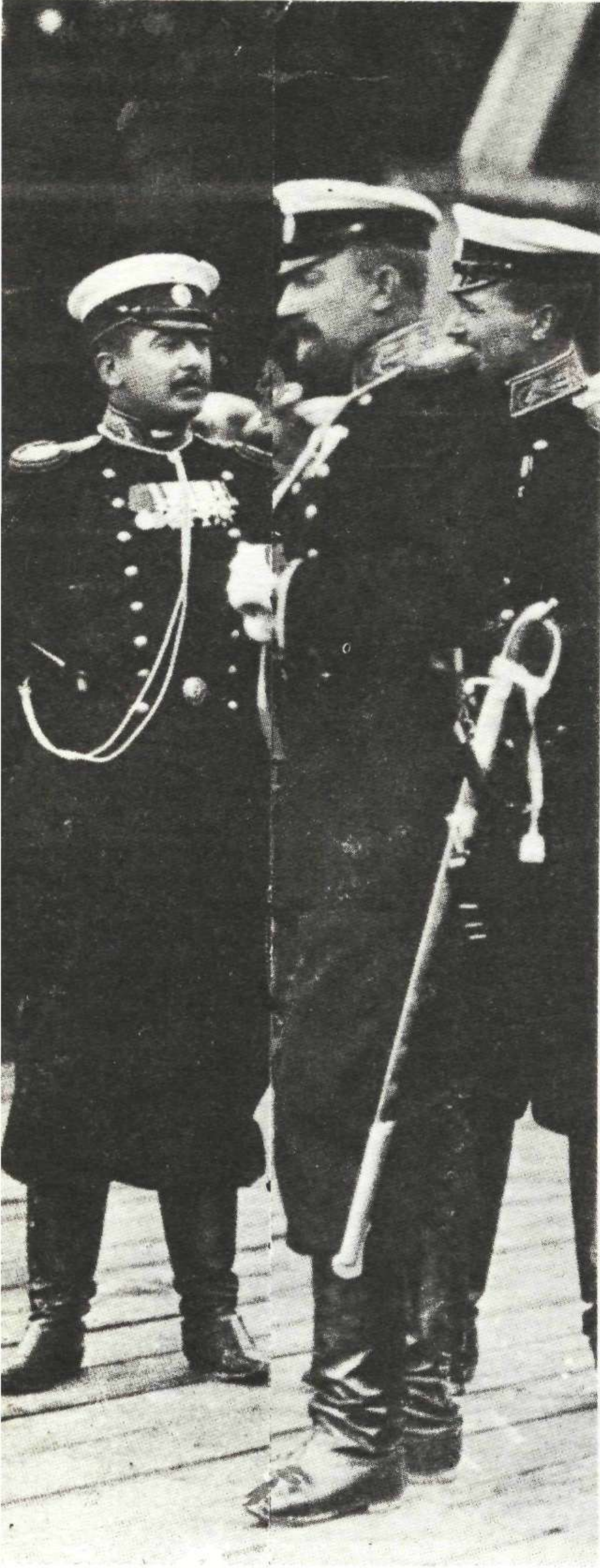
Japonlara esir düşen Ruslar, Savaş Ruslar için bir felâket olmuştu. Yeni koşullara taktiklerini uyduramıyan yeteneksiz kumandanlar kahraman birliklerini yenilgiye sürüklediler.

Bu arada karadaki Rus askerleri için de durum hiç iç açıcı değildi. Nisan ayı içinde, Japonlar Yalu nehri boyunca ilerliyerek, kendilerinden sayıca çok daha fazla olan Rus ordusunu perişan etmişler ve Harbin ile Port Arthur arasındaki tren bağlantısını engellemişlerdi. Mayısda Nanshan'ı kuşatarak, Port Arthur'un kuzeyindeki küçük boğazı ele geçirdiler. Rusların kontrolü altındaki Port Dairen'in ele geçmesiyle, Japonlar için Port Arthur'u kuşatmak artık bir an meselesiydi.

Japonlar Port Arthur'u almak için saldırıya 1904'un Ağustos'unda başladılar. Beş gün süren ilk çarpışma, Japonların 15.000 kişi kaybetmesine yol açtı. Kıymetli Rus generali Stössel'in emrindeki garnizon, beklemedikleri ölçüde çetin ceviz çıkmıştı. Kuşatma 148 gün sürdü, ve Japonlar 60.000 askerle, Rusların tam iki misli insan kaybına uğradılar. Aralık sonunda, 20.000 kişiye düşen garnizon, elinde bir miktar yedek cephane ve erzak bulunduğu, ve ümitsizliğe kapılmadıkları halde, Stössel'in emriyle Japonlara teslim oldu. Böylece Rus donanmasının Uzak Doğu'da işe yarar tek bir üssü kalıyordu, Vladivostok.

RUSLARIN BAŞKA YENİLGİ VE FELAKETLERİ

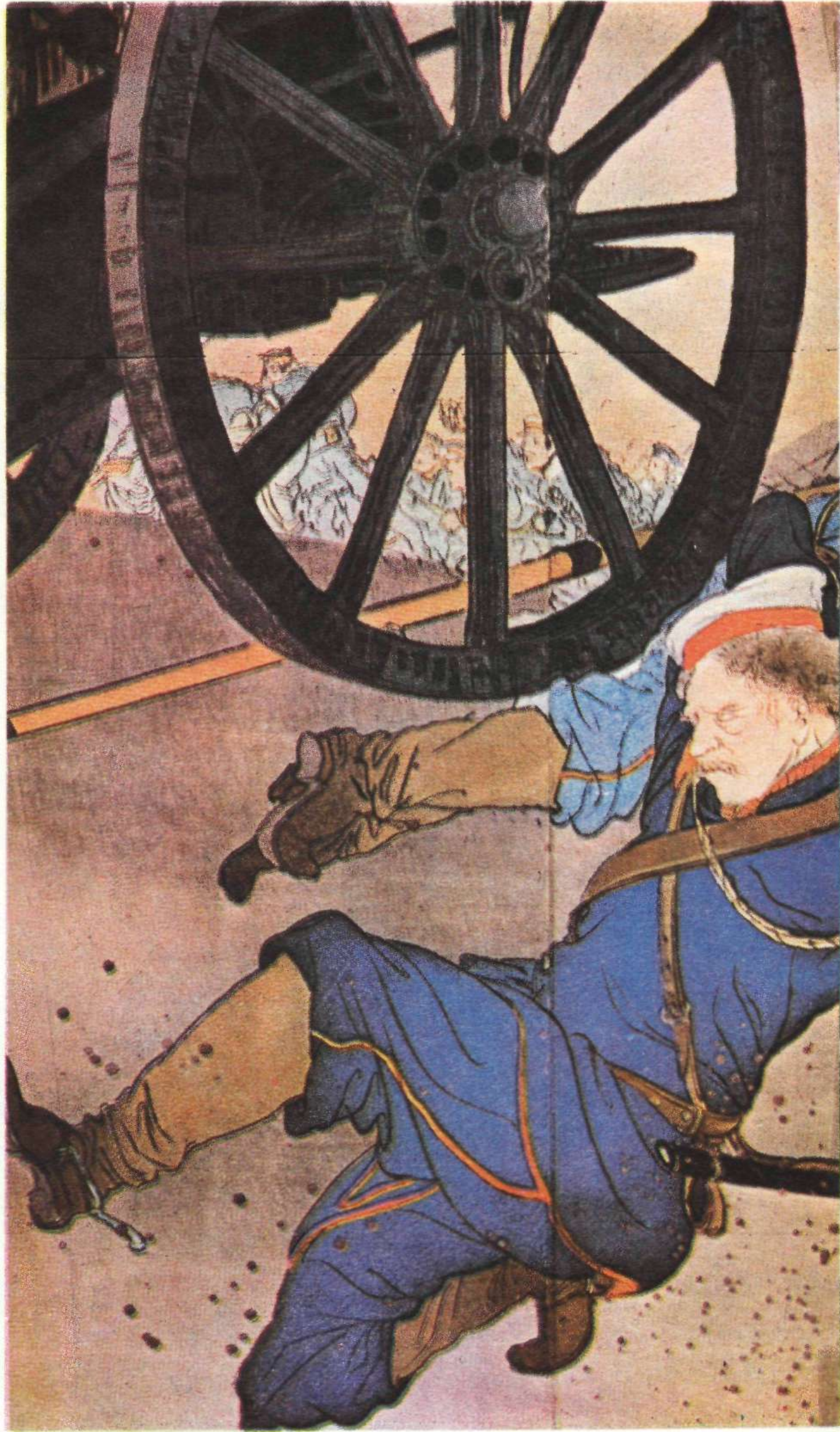
Savaşın geri kalan kısmını Ruslarla Japonların muazzam orduları Mançurya'nın iklimi elverişsiz, uzak ve dağlık arazilerinde sürdürdüler. Bu savaşlar, Ruslar sayı bakımından Japonlardan üstün olduğu halde, eşit şartlar altında yapıldı. Nisan ayındaki Yalu yenilgisinden sonra, Kuropatkin, batıya Mukden-Port Arthur demiryoluna doğru çekilmişti. Nihayet Ağustos ayında Liaoyang'da saldırıya geçmeye razı oldu. 135.000 Japon'a karşılık Ruslar 150.000 kişi idiler. Dokuz gün süren bir çarpışmadan sonra, Ruslar geri çekilmeye zorlanarak, Mukden'in 10 mil güneyindeki Sha-ho nehrine kadar gittiler. Orada Rus takviye kuvvetleri demiryolu ile gelmeye başladı, ve Kuropatkin Eylül ayında kendini 220.000 kişilik bir ordunun başında, 160.000 güçlü Japonla karşı karşıya buldu. Sayıca üstünlüğünün, ve St. Petersburgdan saldırıya geçmesi için yapılan baskının etkisinde kalarak, taarruz etmeye ve Japonları "kendi arzularına boyun eğdirmeye'. karar verdi. Fakat 30.000 kişilik Rus kaybına, ve 20.000 Japon öldürmelerine karşılık Rus kumandanları Japon birliklerini dağıtmakta başarılı olamadılar. Şiddetli bir çarpışmadan sonra her iki ordu da kendi üslerinin çok uzağında yorgun ve perişan düşerek, savaşa birkaç aylık bir ara verdiler.

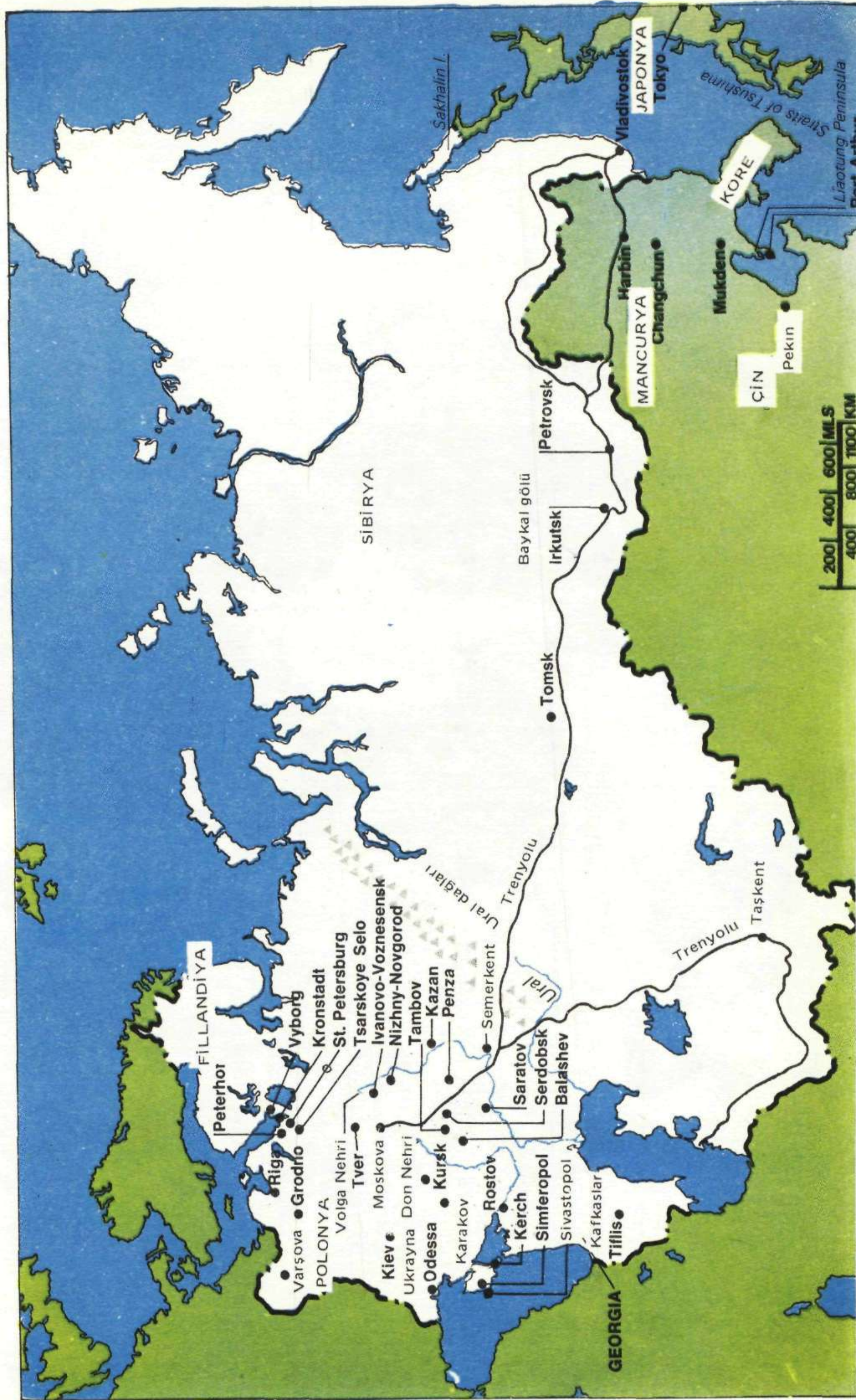

(sağda) Tsushima savaşından evvel, herkes zafer için umutlu. (sağda) Felâketler zincirinden evvel deniz subayları.

Japon kuvvetleri bir Rus "batarya sını ele geçiriyorlar.

Çarın imparatorluğunda yoğun nüfus bölgeleri, ve doğuya giden tek demir yolu.

Sessizlik, 100.000 Japon askeri Mançurya'daki savaşa katılmaya gidince Port Arthur'un teslim alınmasıyla son buldu. Şubat ortalarında Mukden önündeki Japon ordusu 300.000'i bulmuştu, Rusların sayısı ise kesinlikle bunun üstündeydi. Tarih savaşan asker sayısı bakımından en büyük kara savaşına şahit oldu ve çarpışma büyük yankılara yol açan Rus yenilgisiyle son buldu. Mareşal Oyama, nefis bir kuşatma hareketiyle, Kuropatkin'i Mukden'den kuzeydeki Harbin'e çekilmeğe zorladı. Ruslar 90.000 Japonlarsa 70.000 kişi kaybettiler. Rus ordusu kaçmadı. Kaçsa bile Japonlar onu takip edemiyecek kadar yorgun düşmüştü. Böylece iki ordu Harbin'in güneyinde savaşın sonuna kadar karşı karşıya kaldılar. Ve savaşın sonucunu başlangıcı gibi yine bir deniz harekâtı belirledi.

1904 yılının Ekim ayında, Port Arthur'un düşmesinden evvel, Rus Baltık Filosu, Uzak Doğu Savaşının kaderini değiştirmek üzere Pasifiğe açılmıştı. Filo Amiral Rozhdestvensky'nin kumandası altındaydı. Son gemi Kuzey Denizi'nden ayrılmadan Filonun başı belâya girdi. Dogger Bank'ı geçtikleri sıra Rus gemileri Japon torpidoları sandıkları İngiliz balıkçı teknelerine ateş açtılar. İngiliz kamuoyunun bu olayda gösterdiği tepki, Ruslar için pek faydalı olmadı.

Aralık ayında, Rozhdestvensky Madagaskar'a girince Port Arthur'un düştüğünü öğrendi.Planlarında, Baltıktan çağırttığı birkaç eski geminin dışında hiçbir değişiklik yapmak istemedi.Sekiz savaş gemisinden, 12 kruvazör dokuz destroyerden oluşan filo uzak doğuya ancak baharda varabildi. Kuzeydeki Vladivostok'a yönelerek 27 Mayıs'ta Kore ve Japonya arasındaki Tsuşima boğazına girdi, ve girmesiyle Amiral Togo'nun becerikli ve tecrübeli filosunun ateşinin içine düştü. Birkaç saat içinde Rus filosu perişan edilmişti. Dört savaş gemisi, yedi kruvazör ve beş destroyer batırılmış, dört savaş gemisiyle bir destroyer esir alınmıştı.

Baltıkdan yola çıkan yirmidokuz tekneden ancak bir kruvazör ile iki destroyer Vladivostok'a ulaşabildi. Japonları kaybı ise birkaç destroyerden fazla değildi. Esir alınan Amiral Rozhdestvensky, serbest bırakıldıktan sonra divan-ı harbe verildi.

Tsuşima yenilgisi sonuçta St. Petersburg'daki dik kafaların gerçeği görmesine ve Rusya'nın dostlarının, onun Uzak Doğu gücü olarak tüm etkisini kaybetmekte olduğunu farketmelerine yardımcı oldu. Başkan Theodore Roosevelt, iki düşman milleti Portsmouth'da 1905 Ağustosunda aynı masaya oturtarak, üç haftalık bir görüşme süresi sonunda barış antlaşmasını imzalatabildi. Ruslar, Japonların Kore'deki özel haklarını tanıdılar. Sakhalin adasının kuzeyini, Liaotung yarımadasının kontrolünü, Port Arthur'dan Changçun'a uzanan demiryolunu Japonlara bıraktılar. Ayrıca her iki ülke Mançurya'dan kuvvetlerini çekerek, bu bölgeyi Çin'e geri veriyorlardı.

Portsmouth anlaşmasıyla bir zaman için, Rusların uzak doğuya açılma emellerine gem vuruldu. Bu savaşın Ruslara getirdiği sayısız insan ve para kaybı Çar'ın ve rejiminin prestij kaybının yanında hiç kalır. Ayrıca 1905 yılı Rusya'nın içinde başka trajik olaylara da gebeydi.

Portsmouth görüşmelerini Rusya hesabına büyük bir hünerle sürdüren Witte, Rus-Japon savaşının sonuçlarını şöyle özetliyordu:

"Rus-Japon savaşının ilk günlerinde Kuropatkin Pleve'ye savaş taraftarı tek bakan olduğu, ve ülkeyi bir takım maceracılarla beraber felâkete sürükliyeceği için çatmıştı. Pleve'nin cevabı ise "Rusya'nın iç durumunun farkında değilsiniz. Giderek kabaran ihtilâl dalgasını durdurabilmek için küçük de olsa zafer kazanmış bir orduya ihtiyacımız var" olmuştu.

"Tarih Pleve'nin hesaplarıyla açıkça alay etti. Savaş rejimin prestijini arttırıp, ona yeni maddi olanaklar açacağına, sonu gelmeyen felâketlere sürükleyerek, utanca boğarak sistemi can noktasından vurdu ve hem Rus'ların hem de çürümüş rejimin tüm kötülüklerini dünyanın gözünün önüne seriverdi. Böylece yozlaşmış ve yeteneksiz bir hükümet tarafından yıllardan beri ihmal edilen halk sabrının son damlasını da yitirerek, tarifi imkânsız bir kargaşalığın içine düştü."

Savaşın kötü sonuçlarını belirttikten sonra şimdi de gözlerimizi ülkede kol gezen huzursuzluk ve karışıklığa çevirelim.

Rus topçuları Mukden'den sonra. Savaş iki ordunun siperlere çekilmesiyle bir çıkmaza girdi.

'Kanlı Pazar' günü halka ateş açan birlikler.

BÖLÜM:4

Kanlı Pazar

1904-1905 yılları arasında Uzak Doğu Savaşının yenilgisi Rus otokrasisi için askeri bir fiyaskoya ve büyük çapta prestij kaybına sebeb olmuştu. Fakat Petersburg sarayı sakinlerini hiç bir şey içerdeki kargaşalıklar kadar etkileyip gözden düşüremedi. Çara en müthiş darbeyi, Japonlara yenilen Rus ordusundan çok, içinde bulundukları maddi koşullara öfkelenen başkentin basit halkı ve çoğunlukla endüstri işçileri indirdiler. En usta işçilerin bile ücretleri giderek düşerken, belli başlı gıda maddelerinin fiyatı süratle yükselmekteydi. O kadar ki 1903 Ekim'inden 1904 Ekimine kadar geçen bir yıl içinde, işçi ücretlerindeki düşme yüzde yirmibeşi bulmuştu. Meskenler yaşanır durumda değildi, işsizlik yaygınlaşmakta ve en kötüsü ıstırapları dindirecek hiç bir hazırlık gözükmemekteydi. İşverenler, polise ve hükümete güvenerek işçileri arzu ettikleri gibi kullanır olmuşlardı.

Bir hapishane vaizi olan Georgi Gapon adındaki papaz anılarında şöyle yazıyordu : "Üstleri başları perişan, bir deri bir kemik kalmış bu insanları, fabrikalardan evlerine dönerken seyrederim hep. Korkunç bir görüntüdür bu. Yaşamak için umutsuz bir hırsla yanan gözlerinin dışında sapsarı yüzleriyle ölüleri andırırlar.... Böyle sürdürülen bir onbeş yirmi yıl sonra kadın erkek hiç birinin çalışacak güçleri de kalmayınca, işlerini de kaybedecekler üstelik".

1905 olaylarında önemli rol oynamış biriydi. Gapon. İçişleri Bakanı Pleve'nin müsaadesiyle kurulan, ve masrafları gizli polis tarafından karşılanan St. Petersburg'daki bir işçi örgütünün başkanı bulunuyordu. Görünüşte, işçi topluluklarının çıkarlarını gözetmek, dert ve şikâyetlerini duyurmak için kurulan; ancak asıl amacı onların devrimci potansiyelini kontrol altında tutarak, saptıran bu örgütler "polis sosyalizmi" denen düzenin maşalarıydılar.

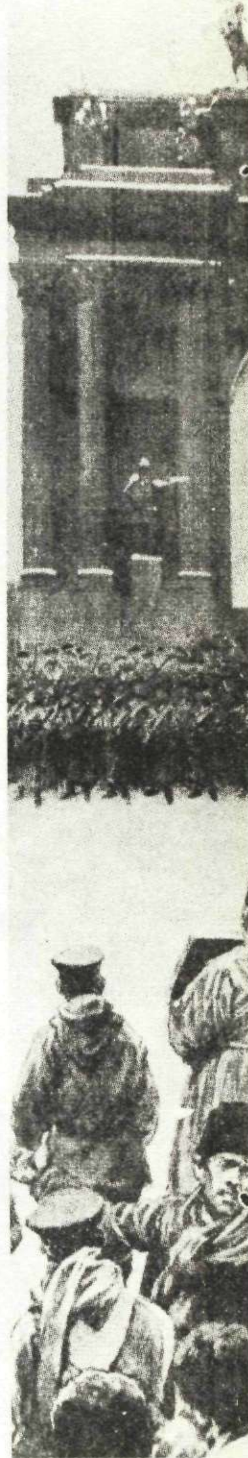
1904 yılının sonunda büyük "Putilov" fabrikalarında işçiyle işveren arasında ortaya çıkan anlaşmazlık kopma noktasına ulaştı. İşverenlerin birkaç "küstah" işçiyi "gereken dersi vermek" için işten çıkartmaları tüm Putilov işçilerinin greve gitmesine ve hemen ardından Petersburg'da metal işleyen diğer fabrikaların durmasına sebep oldu. Gapon'un "Rus İşçileri Örgütü", emekçilerin protestolarını yürütecek-

Aynı sahnenin bir ressam tarafından çizilişi.

leri merkezi örgüt oluverdi. Gapon da kendini ister istemez bu örgütün başında buldu. Papaz bu işe gerçekten işçilerin taşkın heyecanı ile sürüklenmişti, fakat Çar'ın iyi niyetine, ve Çar'a gerçekler açıkça anlatıldığı takdirde anlayışla karşılıyacağına, ve halkının sömürüsüne son vereceğine inanıyordu. Bu düşünceler içinde işçilerin bir dilekçe hazırlamalarına, ve 22 Ocak, Pazar günü yapacakları gösteri sonunda, dilekçelerini Çar'a sunmalarına karar verdi. Rus İşçileri de Çar'ın onların iyiliğini isteyeceğine yürekten inanıyorlardı ve Gapon'un dilekçesine büyük umutlar bağlamışlardı.

İŞÇİLERİN YAKARIŞI

Bu dilekçe, istenenlerin gerçekleşememesine rağmen protestonun ruhunu ve insanların nasıl safça Çar'ın egemenliğine inandıklarını göstermesi bakımından çok ilginçtir. Bir tek Gapon tarafından, emekçilerin hakkının korunması için değil, birkaç liberal fikirli aydının da katkısıyla daha geniş anlamda hazırlanmış kanısını vermektedir. Dilekçe oldukça duygusal başlar.

Efendimiz,

Bizler, St. Petersburg'un işçileri, hemşerileri, karılarımız, çocuklarımız ve yaşlı güçsüz ana babalarımızla Sana, gerçeğe, adalete ve himayene sığınmaya geldik. Dilenciden farkımız kalmadı; gücümüzün dışına taşan ağır işin altında ezilmekteyiz; küçük düşürülüyoruz; insanca değil, acı kaderlerine sessizce boyun eğmesi gereken köleler gibi muamele görüyoruz. Buna göğüs gerdik, fakat şimdi yoksulluğun sefaletin, haksızlığın ve cehaletin daha da derinliklerine itilmekteyiz. Despotizm ve keyfi idarenin altında öylesine ezildik ki, nefes alamaz olduk.

Efendimiz: Dayanacak gücümüz kalmadı. Sabrımızın sonuna vardık. Çekmekte olduğumuz dayanması imkânsız acılarımıza ölümü bile tercih edeceğimiz o korkunç noktaya gelmiş bulunuyoruz.

Bundan sonra, işçilerin açıkça ortaya koydukları gerçekler, ve istekleri yer alıyordu:

"Bunlardan ötürü çalışmamızı durdurduk ve patronlarımıza, isteklerimize cevap verilene kadar iş başı yapmıyacağımızı söyledik. Fazla birşey istemiyoruz. Bütün istediğimiz, yokluğu halinde hayatın sonsuz bir acı ve kahırdan farkı kalmıyacağı, yaşam için gerekli koşullardır. İlk ricamız, işverenlerin isteklerimizi bizimle tartışması idi. Bunu reddettiler... Öteki isteklerimizi de yasa dışı görmekteler: İş gününün 8 saate indirilmesi, ücretlerin bizim de fikirlerimiz alınarak saptanması,

fabrika idaresi karşısında çaresizliğimiz ve şikâyetlerimizin araştırılması, fazla mesainin kaldırılması, sağlık sorunlarımızın ciddiyetle ve dikkatle ele alınması, ve bundan böyle fabrikaların rüzgâr, yağmur ve kardan ölüm tehlikesine yer vermiyecek şekilde inşa edilmesi. . ."

Bugün bize çok makul gözüken bu istekler, 20 yüzyılın başlarındaki Rusya'da, hırslı, aşırı ölçüde bir reform programı etkisi uyandırdı. Dilekçede, Çar'ın kapitalistlerin işçilerini nasıl sömürdüğünden haberi olmadığı, ve öğrendiği takdirde bu sömürüye hemen son vereceği inancı açıkça belli oluyordu. Fakat dilekçe yalnız ekonomik bozuklukları değil politik haksızlıkları da dile getirmekteydi. "Bürokratlar"da kapitalistler kadar suçlanıyordu.

"Efendimiz: Burada toplanmış olan binlerce kişi, insan görüntüsünde olmakla beraber, ne bizler ne de geride kalan Rus halkı, insanca hakların hiç birine sahip değiliz; konuşma, düşünme, toplanıp ihtiyaçlarımızı tartışarak, kendimizi daha mutlu kılacak tedbirler alma hakkımız yok bizim.

Sizin memurlarınızın da katkısıyla tam bir esaret altındayız. İşçi sınıfının veya basit halkın çıkarlarını savunan tek bir söz dudaklarımızdan döküldüğü anda ya sürgüne ya zindana yollanıyoruz. İşçilerin ve köylülerin oluşturduğu halk kütlesi, hükümeti ve halkı soyan bürokratlar idaresinin avucu içindedir. . .Bürokrat hükümet ülkeyi utandırıcı bir savaşa soktuğu gibi, daha da beter felâketlere, kötü bir sona sürüklemekte."

Sonra yakarış Çar'a yöneliyor, onu bir şeyler yapmaya çağırıyordu.

"İşte bu nedenlerle sizin sarayınızın duvarları önünde toplandık. Burada kurtuluşun son ümit ışığını bulmaya geldik. Yardımlarınızı halkınızdan esirgemeyin. Onları haksızlığın, sefaletin cehaletin derinliklerinden çekip alın, onlara kendi kaderlerini saptama olanağı tanıyarak bürokrasinin elinden kurtarın. Kendiniz ve Halkınızın arasına örülmüş kalın duvarı yıkın ve bırakın onlar da Sizinle beraber yönetsin... İsteklerimizi sükunetle ve dikkatle inceleyin : Göreceksiniz hiç bir kötü niyetle değil, yalnız Size ve bize yardımcı olmak için dile getirilmiştir."

Buraya kadar yazılanları mantıklı bir Çar hiç olmazsa gücenmeden, kabul edebilirdi. Oysa, dilekçeyi hazırlıyanlar Nikola'nın gözünde lânetlenmeye lâyık anayasal bir hükümetten de söz etmeye başlamışlardı. Dilekçe şöyle devam ediyordu :

Narva kemerinde din adamı Gapon, Çar'ın askerlerine karşı.

Kanlı Pazar günü halk saray meydanında toplanmağa başlarken.

"Rusya, yalnızca bürokrat hükümetle yönetilemiyecek kadar büyük ve çok sorunları olan bir ülkedir. Bu ülkede halk temsilciliği gereklidir. Halk kendi kendine yardım etmeli, kendini yönetmelidir. Halkın yardımını geri çevirmeyin, bu yardımı kabul ederek her halk sınıfından ve kesitinden seçilecek Rus ülkesinin temsilcilerini hemen çağırın. Kapitalistler, işçiler, bürokratlar, din adamları, doktorlar, öğretmenler, bırakın hepsi kendi temsilcilerini seçsinler. Bırakın hepsinin özgür ve eşit bir oy'u olsun. Bırakın anayasal bir meclis için, adilane ve gizli yapılacak bir genel seçime gidilsin."

Böyle cesaretli istekler, o günün en liberal reformistlerinin bile ötesine düşüyordu ki, Çar, dilekçeyi sunanları kabul edip, şikâyetlerini dinlese bile, bu tür isteklere cevap verebilmesi, tüm hayallerin dışındaydı. Dilekçenin son cümleleri, ilk cümleleri kadar haddini bilen bir ifade taşımıyordu. Uzak Doğu Savaşına ivedilikle son vermekten, fabrikalarda ek mesai saatlerinin kısıtlanmasına kadar bir çok isteğin yer aldığı dilekçe şöyle bitmekteydi:

"Efendimiz, işte bütün bunlar size gelmemizin başlıca nedenleridir. Bu isteklerin hemen yerine getirilmesi için emir buyurunuz... İşte o zaman Rusya mutlu olacak, adınız, hem bizim hem de bizden sonra geleceklerin kalbine sevgiyle yerleşecektir.

Fakat bu dileklerimizi kabul etmez, ve bize sırt çevirirseniz sarayınız önünde, bulunduğumuz meydanda derhal ölmeye hazırız.

Sizden başka baş vurmaya gidecek yerimiz kalmadı, ve gitmemizin de anlamı olmıyacaktır. Önümüzde sadece iki yol var. Birincisi özgürlüğe ve mutluluğa ikincisi mezara gidiyor. Varsın bizim hayatlarımız Rusya'nın acılarını dindirmek uğruna feda olsun. Bu fedakârlığa biz istiyerek katlanacağız."

Nikola'ya sunulmak üzere hazırlanmış olan dilekçe işte buydu. Dileklerinde ileri gitmekle beraber, göstericilerin başkentte karşılık çıkarmağa niyetli olmadıkları açıkça belliydi. Ayrıca sakladıkları bir şey de yoktu. Polis ve Içişleri Bakanlığının bütün plânlardan haberi vardı. O sırada Maliye Bakanı bulunan Kont Kokovtsov İçişleri Bakanı Prens Sviatopolk - Mirsky tarafından gösterinin yapılacağı tarihten bir gün evvel geç vakit acele olarak bakanlığa çağrıldığını şöyle anımsar.(Pleve Haziran ayında bir suikastçinin attığı bombayla yaralanarak ölmüştür).

"Dokuz, dokuz buçuk sularındaydı. Bakanın odasında Petersburg genel valisi general Fullon. İç idari bakan yardımcısı General Trepov, ve Petersburg çevresindeki bölüklerin baş kumandanı general Meshe-

tich'e rastladım. Beni generallerin verdiği emirlerden haberdar etmek için çağırmışlardı. Kentin çeşitli yerlerinde, ve nehrin öteki tarafında Schclüsselburg yolu boyunca kışlık saraya kadar olan yörede işçi ayaklanmalarını önlemek üzere askeri tedbirler alınmaktaydı.

Papaz Gapon'un işçiler arasında propaganda yürüttüğü ve onların isteklerini Çar'a sunmak için kandırmayı başardığını ilk defa orada öğrendim.

Toplantıda en ufak bir telâş veya gerginlik olmadı. Niye bu geç saatte toplandığımızı sorduğum zaman, Prens Mirsky önce, önemli birşey olmadığını, gösterinin yapılacağı gün Çar'ın şehirde değil de Gaçina'da bulunmasına dair karar alındığını ve aslında beni boşuna rahatsız etmiş olduklarını söyledi.

Kokovtsov'a göre mesele hallolmuştu. Şöyle ki Polis işçilere toplantı ve gösteriye başlamadan evvel, Çar'ın kent dışındaki dinlenme evine gittiğini bildirecek, böylece gösteri iptal edilerek kışlık sarayın önünde toplanılmasına engel olunacaktı. Toplantıdakilerin hiç biri gösteriyi şiddet kullanarak dağıtmayı düşünmüyorlar, hele kan döküleceğine hiç ihtimal vermiyorlardı. Kokovtsov'da aynı fikirdeydi.

Zamanın kabine başkanı olan Witte, bütün bu hazırlıklardan haberi olmadığını iddia eder. Prens Mirsky'nin odasındaki toplantıya çağrılmamış, olup bitenden haberdar edilmemişti. Fakat aynı akşam, aralarında yazar Maksim Gorki'nin de bulunduğu bir takım "halkı düşünen vatandaşlar" Mirsky'e giderek bir ricada bulundular. "Delegasyonun sözcüsü İmparatorun işçilerin yanına çıkarak dilekçelerini kabul etmesini temin etmem için yalvardı bana. Aksi halde, büyük bir felâketin meydana gelmesine engel olunamıyacağını söylüyordu."

Bazı bakanların polis ve ordunun plânları hakkında bilgi sahibi olmadıklarına dair kanıtlar mevcuttur, fakat bir kısmının da isyankâr ruhlu işçilere bir ders vermek için bu gösteriyi alet etmeye kararlı oldukları kesindi. Bu özellikle Petersburg'da, o günlerin The Daily Telegraph muhabiri olan Dr. E.J. Dillon'un görüşüdür. Söylentilere göre Çar düzeni korumak ve temin etmekle Grandük Vladimir'i görevlendirmişti. Bir Rus yazarı Dükü şu sözlerle tanımlıyordu:

"Son derece sert davranacaktır. Halk'a anayasa hayallerini unutturmanın en iyi yolunun halinden şikayetçi olan yüz kişiyi, yoldaşlarının gözü önünde asmak olduğuna inanıyor. İsyancı ruhları ne pahası-

na olursa olsun yola getirmeye kararlıdır. "Baştakiler Gapon ve işçileri gösteriden vazgeçirtmek için hiç bir girişimde bulunmadıkları gibi, bu işi organize edenleri de tutuklamadılar. Bazı haberlere göre asker, göstericileri saray meydanına varmadan durdurabilmek için alarma geçirildi. O günlerde ülkeye hakim olan duyguların, bir müthiş asabiyetin ordu ve polis kuvvetlerine de yansıdığı görülüyordu.

TATLI BİR PAZAR GEZİNTİSİ

O gün göstericiler için, tam bir Pazar gezintisi havası vardı, bir Ocak gününde, soğuk ve gri Petersburg şehrinin olabileceği ölçüde tatlı bir Pazar havası. Petersburg'un çeşitli muhafız alayı bölükleri önemli noktaları tutmuş, yaktıkları ateşin etrafında ayaklarını ısıtırlarken fabrika işçileriyle aileleri, kentin kenar mahallelerinde toplanmaya başladılar. Şehrin değişik bölgelerinde, küçük taburlar halinde toplanıp yürüyüşe geçerek, öğleden sonra iki sularında, Saray meydanında buluşmayı kararlaştırmışlardı. Gapon, Narva'dan yola çıkan taburun başındaydı, ellerinde İkonalarla, Çar ve Çariçe'nin resimlerini taşıyarak ilâhiler ve milli marşlar söyliyerek ilerleyen öteki grupların başında, başka din adamları bulunuyordu. Rusya'da o günlerde böyle yürüyüşlere oldukça alışılmıştı, ve şehir merkezine doğru yürüyen bu kalabalığa, sokaktaki halk, ellerindeki dini resimlere saygı selâmlarında bulunmanın dışında ilgi göstermedi. Göstericilere yol boyunca polis eşlik ediyordu.

Birkaç bin kişiyi bulan Gapon'un gurubunda I. Aleksandr'ın Napolyon'a karşı kazandığı zaferi temsil eden Narva Kemerine kadar herşey yolunda gitti. Kemere varıldığında, yürüyen işçiler birden bire karşılarında bir engel teşkil eden, ve onlara dur emri veren polislerle askerleri buldular. Emre uymayan işçilerin üstüne, muhafızlar atlarını sürerek, safları yardılar. İşçiler hemen toparlanarak yürümeğe devam ettilerse de, bir subayın askerlere 'vur' emri verdiği duyuldu. Ateş yağmuru karşısında, işçiler arkada yirmi otuz kadar ölü ve yaralı bırakarak kaçmaya başladılar. Gapon da aralarındaydı.

Öteki işçi taburlarıyla da durum aşağı yukarı aynı oldu. Yürüyen işçiler birden bire kendilerine 'dur' diyen ve hemen ardından ateş açan asker ve polislerle karşılaştılar. Kurşunlardan ve atların çiftelerinden kaçan halkın çığlıkları tüyler ürperticiydi. Silâhsız ve hazırlıksız bir kütleye ateş açmanın doğal sonucu olarak, binlerce ölü ve yaralı yerlerde sürünüyordu.

Yine de askerlerin ateş yağmuru, göstericileri esas hedefleri Saray meydanına gitmekten alakoyamadı. Tam aksine, bu haksız davranışla büsbütün cesaretlenip galeyana gelen işçilere, o zamana kadar olayla-

Atlı muhafızlar göstericilerin üstüne yürüyor.

rı izlemekten başka katkıda bulunmayan sokaktaki halktan ve öğrencilerden de katılanlar oldu. Sonuç olarak, hiç bir örgüte ve lidere (Gapon çoktan kaçıp saklanmıştı) bağlı bulunmayan binlerce kişi, sarayın önündeki meydanda toplanmaya başladı. Halk da bir öldürme, saldırma arzusu belirebileceğinden endişe eden muhafız alayının başındaki Prens Vasilşikov, önce meydanın boşaltılması emrini, sonra da bunun başarılmadığını görerek, halkın üstüne ateş emrini, sonra da bunun boşaltıldıktan sonra, Vasilşikov'un emriyle, kentin başka yerlerinde de toplanmış olan guruplar, aynı şekilde dağıtıldı. Yüzlerce binlerce insan tüfek ateşiyle biçilmişti. Çatışmanın bir görgü tanıdığı da Kont Witte'nin kendisidir.

"Pazar sabahı penceremden baktığımda, büyük bir kalabalığın Kamenoostrovsky Gezisi boyunca yürüdüğünü gördüm. Aralarında çok sayıda aydın kişiler, kadın ve çocuklar vardı. On dakika sonra Troçki köprüsü tarafından silah sesleri duyuldu. Bir kurşun başımın üstünden vızlıyarak geçti. Bir başkası Aleksandr Lisesinin kapıcısını yere serdi. Ortada işçilerle konuşup, onlara mantıklı olmalarını öğütliyecek tek bir kişi bile yoktu. Başka yerlerde nasıl oldu bilmiyorum, fakat Troitsky köprüsünün üstündeki bölükler, hiç bir sebep olmadan rastgele ve çılgınca ateş etmekteydiler. Aralarında pek çok masumun da bulunduğu binlerce insan öldü ve yaralandı, sonunda Gapon kaçtı, ihtilâlciler haklı çıktılar: İşçiler Çar ve hükümetinden tamamen uzaklaşmışlardı artık."

Kaç kişinin öldüğünü ve yaralandığını saptayan güvenilir bir kaynak yoktur. Resmi bir açıklama, 130 ölü ve 300'ün üstünde yaralı bulunduğunu belirtmekteydi. Ancak bu sayı yalnız resmi görevlilerin bizzat meşgul olduğu kimselerin toplamıydı. Bir gurup gazeteci araştırma yaparak o günkü çatışmalara da 4.600 kişinin öldüğü ve yaralandığını iddia ettiler. Resmi rakkam kesinlikle gerçeğin çok altındaydı.

Rus tarihine Kanlı Pazar adıyla geçen olay günü ölen ve yaralanan talihsiz insanların kaderinden uzun vadede daha kötü bir sonuç, polis eyleminin Çar ve Çarlık görüntüsünü mahvetmesidir. Otokrasi bir tek o gün için gücünü ve kudretini ispat edebilmişti. Oysa polis ve ordunun vahşi davranışları halkın "baba"larına olan inancının yerle bir edilmesinde her türlü devrimci propagandadan daha etkili oldu. Devrimci Lider Lev Troçki'ye göre, o feci günün olayları, Rusya'nın kentli emekçilerinin etkin bir politik güç olduğunu kanıtlamıştı.

"Devrim başlıyor!" demişti Troçki, "bir küçük çabayla insanlar kaç basamak birden atladılar, oysa barış halinde bu basamakları tek tek zorluklarla karşılaşarak yorgun düşerek tırmanmamız gerekecekti."

ÇAR İLGİSİZ KALIYOR

Kanlı Pazar hakkında birçok politikacı Troçki'nin görüşlerini paylaşmıyordu ama, hepsi de o günün rejimi tehlikeye düşürdüğü kanısında birleşiyorlardı. Ayrıca olay Rusya'nın dış dünyadaki itibarını da çok sarsmıştı. Kont Kokovtsov, "Kanlı Pazar'ın dışardaki yankıları çok olumsuzdu, aksi gibi tam o sıra, biri Paris diğeri Berlin'den gelecek iki büyük yatırımı müzakere etmekteydim" diyordu. Olaydan en az etkilenen kişi Nikolaydı. Günlüğüne 22 Ocak felâketini hatırlatacak anılarını aktarırken ancak şunları yazabilmişti. "Ne üzücü bir gün! İşçiler kışlık saraya gelmek istedikleri için Petersburg'da ciddi karışıklıklar çıktı. Askerler birkaç yerde ateş açmak zorunda kaldılar. Pek çok insan yaralandı ve öldü. Tanrım, ne acı ne üzücü bir gündü. Bugün annem saraya geldi, hemen kiliseye gittik ve öğle yemeğini hep beraber yedik, sonra ben Misha ile küçük bir yürüyüş yaptım. Annem gece yatısına kaldı."

Herşeye rağmen, general Dmitri Trepov, 22 Ocak trajedisi için gülünç de olsa, Çar'ı birşeyler yapmaya ikna edebildi. Trepov, Petersburg genel valiliğine atanmıştı ve sosyal düzen üzerine kendine özgü düşünceleri vardı. Prens Mirsky ise emekliye sevkedilmiş ve yerine Alexander Bulygin getirilmişti. Trepov işçileri yatıştırmak için, Çar'ı fabrikalardan seçilecek işçi temsilcilerini kabul edip, onlara olaylara ne kadar üzüldüğünü ve şahsen halkının iyiliği için elinden geleni yapacağına söz vermesinin güzel bir jest olacağına ikna etti. Ancak Nikola, temsilcilerin "aklı başında" kimseler olmalarını istiyordu. Trepov'un adamları, ve fabrika müfettişleri bu "aklı başında" temsilcileri hemen seçtiler, ama ilk adımda, radikallerin boykotuna maruz kaldılar. Delegeler, usulünce Çar'a çıkarıldılar, Efendilerinin kendilerine okuduğu sıkıcı nasihati dinledikten sonra, iyice yedirilip içirilmek üzere, aşağı kattaki mutfaklara götürüldüler, sonra da evlerine sepetlendiler. Ertesi gün, içlerinden biri "Kasabaya trenle döndük, ve istasyondan eve kadar da yürümek zorunda kaldık" diye sızlandı.

Çar'ın bu jestinin, halkın kızgınlığı ve Kanlı Pazar'ın yarattığı duyguların üzerinde hiç bir olumlu etkisi olamadı. Kokortsov, "politik gelişimleri askeri yenilgilerimiz ile giderek aleyhimize dönen kamuoyu tayin ediyor, bu durum yavaş yavaş açık bir ihtilâle dönüşüyor", derken kesinlikle haklıydı.

Moskova genel valisi Grand-dük Sergei Aleksandrovich'in Kanlı Pazar'dan hemen sonra öldürülmesi de halkın hangi hislerin etkisi altında olduğunun başka bir işaretiydi.

Gapon Petersburg polis şefi ile.

1905 sonbaharında, sabrı taşan halk Çar'dan reform istemeye başlamıştı.

BÖLÜM:5

Huzursuzluk ve Muhalefet

1905 yılının büyük bir kısmı, otokrasi, liberal eğilimli orta sınıf, sanayi işçileri, köylüler gibi değişik kaynaklı siyasi güçlerin sonbaharda meydana gelecek ciddi olaylarda önemli bir rol oynayabilmek amaciyle hazırlık yapıp yerlerini tayin etmeleriyle geçti. Çar ve danışmanlarının kendilerini bekleyen tehlikelerden haberleri olmadığı söylenemezdi. Tarım Bakanı Alexei Yermolov, Ocak sonunda Nikola'yı yönetimini tehdit eden hususlar hakkında uyarmak istemişti.

"İşçi hareketini sokaklarda kan dökerek durdurmuş olmamız, bir boyun eğiş havası değil, onun tam tersini getirdi. Giderek artan huzursuzluk değişik şekillerde biçimlenebilir, örneğin anarşistlerin bir takım cinayetlere hazırlandığından şüpheleniyoruz. Hedefler kimler olacaktır? Bunu kimse bilmiyor. Herkes, biz de dahil olmak üzere büyük bir tehlike altındadır. Alınan bütün tedbirlere rağmen, sizin için korkmaktayım. Majeste. Düşünün böyle bir şeyi başardıkları takdirde, Devlet ve tahtınız en büyük bir tehlikeye atılmış olur !"

Nikola "ölümden korkmuyorum, ben ilâhi kuvvete inanan bir kişiyim, fakat hayatımı tehlikeye atmaya hakkım olmadığını da biliyorum" diye cevap vermişti. Yermolov'un cevabı oldukça sertti: "Evet, fakat otokratik yönetiminizin temelini oluşturan kuruluşları da düşünmeniz gerekiyor. Yalnız silahlı kuvvetlerin birliklerine güvenemezsiniz. Askerler 22 Ocak da kendi paylarına düşen zor görevi silahsız halka ateş açarak yerine getirmiş bulunuyorlar. Petersburg'da başlayan huzursuzluk Rusya'nın pek çok başka kentine de sıçramış durumda ve her yerde insanları bastırmak için silahlı kuvvetleri görevlendiriyoruz.

Askerler verilen emirleri yerine getiriyorlar, bugün hâlâ bunu başarabilmekteyiz. Fakat, bu taşkınlık kentlerden köylere de sıçrarsa, köylüler ayaklanır ve kırsal kesimde katliam başlarsa o zaman ne yaparız? Tüm Rusya'ya yayılmış yeni bir köylü ayaklanmasına karşı hangi gücü, hangi askerleri kullanabiliriz? Ayrıca sayın Majestem, kentlerde halka ateş etmek için emre uymuş bulunan askerleri aralarından çıktıkları insanları öldürmeye nasıl razı edebiliriz.? Bugün artık halkla temas ha-

linde olan, ve onların feryatlarını, kurşunladıkları kimselerin lanetlemelerini duymuş bulunan bu adamları kaç kere daha ayni işi yapmaya zorlayabiliiz?

Nikola yalnızca :

"Bir tek askerlere güvenecekse, hükümetin çok zor koşullar altında kalacağını anlıyorum" diyebildi.

ÇAR TÜM UYARILARA SIRT ÇEVİRİYOR

Nikola durumun zorluğunu bildiği halde, herhangi bir şey yapmağa yeltenmedi ve Şubat ortalarında, Yermolov'un ivedilikle her sınıfın temsilcilerinin katılacağı ülke çapında bir toplantı yapmasını öneren baskıyla karşılaştı. Yermolov "Biliyorum" diyordu, "bazı kimseler çeşitli kaynaşmaların olduğu bu problemli günlerde, halk temsilcilerini toplu halde çağırmanın tehlikeli olacağına inanıyorlar, arzuların daha da artacağından, böyle bir toplantıda, devlet yapımızın geleneksel kuruluşlarında radikal değişimler isteneceğinden, Çar'ın egemenliğini kısıtlayıcı tedbirlerin alınmasından bir anayasa yapılmasından ve böyle bir topluluğun anayasal bir meclise dönüşmesinden, köylülerin toprak bölümünde ısrar etmesinden ve ülkemizin bütünlüğünün tehlikeye düşmesinden korkuyorlar."

Bu tehlikeler bile Yermolov için, o anda var olan sorunların ülkenin her tarafına sıçraması tehlikesinin yanında hiç kalıyordu. İşte o zaman yapılacak hiç bir şey kalmıyacaktı. Öyle bir durum yalnızca Çar'ın ve otokrasinin değil koca Rus devletinin de sonunu getirebilirdi.

Yermolov kendini monarşiye adamış bir adamdı ve tek düşüncesi bu kurumu kurtarabilmekti, yine de Rus toplumunun yüksek sınıfını oluşturan aydınlardan biri olarak Liberal reform taraflısı olmasa bile, Çar halka veya temsilcilerine İçişlerde bir söz hakkı tanımazsa, hiç bir çıkış yolu bulunamıyacağını anlamıştı. Nikola bu gibi tartışmaların bilincine çok geç ve arzuları dışında varabildi. Çevresindeki dar görüşlü bağnaz danışmanlar ve özellikle karısı, mantıklı önerileri zamanında ve hakkıyla kavramasına engel oluyorlardı. Yermolov'u korkutan huzursuzluk kısa zamanda Rusya'nın bir çok kentlerine ve sınır şehirlerine de sıçradı. Yalnız ekonomik değil, politik taleplerin de yer aldığı sa-

yi işçilerinin grevleri hızla yayılmaktaydı. Lenin, greve giden işçilerin 1905 den evvelki on sene içinde 43000'i geçmediğini oysa, 1905 Ocak ayında bu sayının on misline ulaştığını işaret ediyordu. Yıl süresince grevci işçiler 3.000.000'u bulmuştu. Lenin, işçilerin eğitimi ve örgütlenmesinde, "siyasal içerikli toplu grev"in büyük önemine değiniyordu. "1905 Rus Devrimi," diyordu Lenin, "aynı zamanda proletaryanın da isyanıydı. Proletarya yalnız hareketin öncü gücü olmakla kalmıyor; kitleler proletoryaya özgü mücadele yöntemi, yani grevlerle harekete geçiriliyor, belirleyici olayların gerçekleşmesinde grevler rol oynuyordu."

22 Ocak gösterilerinde başı çeken Putilov fabrikası işçileri, ateş açma olayından sonra da greve devam ettiler. Onlara Petersburg halkının başka kesimleri de katıldı, üniversite öğrencileriyle bir kısım öğretim üyeleri, dersleri bırakarak grevcilere yardımcı olabilecek çalışmalara giriştiler. Avukatlar, doktorlar ve diğer meslek sahipleri, hükümetin tutumunu kınıyarak "anayasal meclis" isteklerini dile getirmeye başladılar. Petersburg tüccarları muhafız alayına mensup kimseleri kulüplerine sokmaz oldular. Küçük üreticiler bile aralarında para toplıyarak yaralılarla ölenlerin ailelerine yardımda bulundular. Ülkenin 1500 kişiye ulaşan en seçkin bilim adamları "özgürce seçilmiş halk temsilcilerinin mecliste bulunup hükümet işlerinde karar alabilmesini" öneren bir dilekçe imzaladılar.

Basında da bu yönde büyük bir kampanya açılarak, milli bir meclis için propaganda başladı. Grev hareketi ise, önce Moskova'ya sonra Ukrayna, Polonya, Baltık devletlerine, Finlandiya, Kafkasya ve Rusya'nın bir sürü başka şehirlerine de sıçradı. Fakat buralarda protestolar ciddi olaylara ve felâketlere yol açmadı. Zira görevliler olaylara meydan vermemek için çok sıkı tedbirler almakta erken davranıyorlardı.

En şiddetli gösteriler ve çatışmalar, aslen Rus olmayan bölgelerde, ekonomik ve siyasi huzursuzluğa, milliyetçi duyguların da katılmasıyla ortaya çıkıyordu. Latvia'nın başkenti Riga'daki genel grev büyük bir toplu gösteriye yol açmış, asker ve polisin ateş açmasıyla kurşunlardan kaçan halktan bu sefer Dvina nehrinin buzlarının çökmesiyle boğularak ölenler olmuştu.

Rejimin bekçileri, Petersburg polis süvarileri.

Sokaktaki basit halk, grevler ve isyanlar ile oyalanırken, kentlerdeki siyasi muhalefet, giderek daha belirli bir şekilde örgütlenmeye başladı. Bu işe ön ayak olanlar, türlü mesleklerden liberallerdi, ve kurdukları çeşitli birlikleri Haziran ayında birleştirerek "Birliklerin Birliğini" meydana getirmiş, başına da Pavel Milyukov'u geçirmişlerdi. Solcu liberallerin ağır bastığı bu birlik, eşit, dürüst ve gizli oylamayla yapılacak bir genel seçimle başa geçecek bir kurucu meclis yanlısıydı. Yıl sonuna doğru, 'Birliklerin Birliğine' "Rus" köylülerinin tarih boyunca ilk defa kurdukları bir siyasal örgüt olan Köylü Birliği de katıldı.

Polonya'nın da bir çok şehrinde, halk ve polis arasında şiddetli çarpışmalar oldu, ve yetkililer takviye birlikleri çağırmak zorunda kaldılar. İlk grev dalgası pek uzun sürmedi. Bu genişleme eğilimi olan bir isyan hareketinden çok, kanlı pazarı protesto etmek için girişilmiş öfkeli bir patlamaya benziyordu.

Herhangi bir örgüt veya lider tarafından devrimci duyguları körüklenmeyen işçiler, parasız ve aç kalarak, yavaş yavaş işlerinin başına dönmeye başladılar. Ocak ayının sonunda, durumlarında hiç bir değişiklik olmaksızın hepsi fabrikalarına dönmüş bulunuyorlardı.

Fakat ikinci bir greve gitmeleri uzun sürmedi. Nisan'da 80.000 olduğu tahmin edilen grevci işçi sayısı, Mayıs'ta 200.000'i bulmuştu. Bu artışın başlıca nedeni Sosyalistlerin 1 Mayıs İşçi Bayramı'nı açıkça kutlama ve o gün grev yapma kararı almaları oldu. Bu çağırıya katılma her yerde aynı olmadı. Kanlı pazarın kâbusundan kurtulamıyan St. Petersburg'dan greve ancak bir kaç yüz kişi katıldı. Oysa Baltık kentlerinde grevler birkaç hafta sürdü, ve başka yerlerde polisle kanlı çatışmalar oldu. Bunların içinde en önemlilerden biri, Moskova'nın 145 mil kuzeydoğusundaki İvanova-Voznesensk'in tekstil merkezinde 70.000'i aşkın kadın ve erkek işçinin 10 hafta süren grevidir. İşçiler, çalışma koşullarını, 8 saatlik iş gününü, ayda 20 rubleden başlayacak ücretleri, hastalık tazminatlarını ve kötü çalışma şartlarına karşı, toplu halde itiraz edebilme haklarını kapsayan uzun istekler listesinin sonuna, kurucu meclis taleplerini de eklemişlerdi. Bu, bilinen ilk sovyet'in, yani işverenle yapacakları pazarlıkta kendilerini temsil edecek delegelerden oluşan kurul'un gerçekleşmesiydi. Grev boyunca, sovyet giderek siyasal karakterde başka işlevler de yüklendi. Rusya'daki devrimci hareketin gelişmesinde çok önemli bir rol oynıyacak olan "doğrudan demokrasinin" bir modeliydi bu.

Bu tür kargaşalıkların, yazın 90, Sonbaharda ise 240 ilçede baş gösterdiği anlaşıldı. Ve Yermolov'un korktuğu başına geldi. Köylerden kopup gelmiş askerler, kendi insanlarına karşı gelmek istemiyorlardı. 1905 yılı aynı zamanda Vladıvostok, Tiflis, Taşkent ve Varşova gibi çok uzaklardaki yerlerin garnizonlarında askerlerin ayaklanmasına da şahit oldu. Bu aslında Çar'a otokratik gücünü dayadığı ve güvendiği orduların da kaymakta olduğuna dair bir uyarı idi, fakat Nikola bu uyarıyı önemsemedi.

SAVAŞ GEMİSİ POTEMKİN

Devrimci hareketin destanları arasına yazılan, ve Sergei Eisenstein'ın klasikleşen filminde, çarpıcı bir açıdan anlatılan isyan, Potemkin adlı gemide yaşandı. (geminin tam ismi Tauris Prensi Potemkindir) Olay, sonradan tasvir edildiği kadar gösterişli değildi.

Karadeniz filosunda 1905'den beri derin bir huzursuzluk göze çarpıyor, Sosyal Demokratlar, SR'lar ve Anarşistler bu huzursuzluktan faydalanmak için fırsat kolluyorlardı. Nihayet Haziran manevralarında uygulanacak bir isyan planı hazırladılar. Fakat isyana filonun içinden bir tek gemi katıldı. En modern silahlar ve araçlarla donatılmış olan filonun en yeni gemisi Potemkin.

İsyan, gemicilere verilen yemeğin kötülüğünü protesto etmekle başladı. Amiral, rejimin tipik bir davranış örneği olarak, isyan edenlerden otuz kişinin vurulmasını emredince, ateş etmekle görevli erler, bu emre karşı koydular, öldürülmesi gereken 30 kişi kendi silahlarını kapmaya koştu ve şaşkına dönen subaylar rastgele ateş etmeye başladılar. Çok kısa bir zaman sonra, subayların çoğu denize atılmış, cephane, yakıt ve erzak dolu gemi erlerin eline geçmişti.

Nereye gideceklerini ve ne yapacaklarını şaşıran isyancılar önce Odesa'ya girdiler. Odesa'daki işçiler yine bir greve gitmişlerdi. İhtilâlciler arasında gemiye kumanda edecek kimseyi bulamayınca, ellerinde bulunan subaylardan birini, emirlerini yerine getirmek üzere görevlendirdiler. Tüm Karadeniz filosu peşlerine düşünce, tek yapabilecekleri şey, Rus sularının dışına kaçmak oldu. Nikola bu sefer günlüğüne "Karadeniz filosunda eğlenceli işler oluyor" diye yazıyordu. Potemkin'i, kısa bir süre sonra St. George'daki isyan izledi, fakat hemen bastırıldı. O arada Odesadaki grev de sona ermiş bulunuyordu. Potemkin'in yakıtı ve erzakı giderek azalmaya başlamıştı. İster istemez Köstence'ye giderek giriş izni istediler. Romenler isyancıları kabul etmeye hevesli gözükmüyorlardı. Denizcilerin morali fena halde bozulmuştu, teslim olmaları şartıyla, kıyıya çıkmalarına izin verildi. İsyan sona ermişti.

Beklenmedik başarıyla şaşkına dönen denizciler için, bu isyan hiçde parlak bir zafer olmamıştı. Fakat Rus donanması için utanç verici ve düşündürücü bir olaydı. Uzak Doğuda felâket üstüne felâket getiren yetersizlik, ve inatçılık, Karadeniz'in barışçı sularında da aynı sonuçları doğuruyordu.

Donanma Bakanı, Potemkin adını Panteleimon ile değiştirerek, kendi adamlarının eliyle yazılmış olan utanç ve yenilgi öyküsünü biraz olsun hafifletmeye çalışmıştı.

27 Haziran 1905 de Potemkin'e el koyan isyancıların lideri Matsuchenko (beyaz gömlekli)

Bu birlik hareketlerinin yanısıra, onlardan daha sağda başka bir gelişim de 1905 de kurulan, ve Belediye Dumalarıyla birleşerek merkezi örgütlenmeye giden Zemstvolardı. Zemstvolar da, halk tarafından seçilmiş yasal bir meclis istiyorlardı. Gerek birliklerde gerekse Zemstvolardaki liberaller, amaçlarında uyuşmuşlar ve 1905 yılının ortalarında ne gibi reformları istediklerini saptamaya başlamışlardı. Oysa Sosyal-Demokratlar ülkedeki karışıklıktan yeterince yararlanamadılar. Hareketin önderleri, Lenin de dahil, yurt dışında bulunuyordu ve sosyalistler, sosyalist öğretiyi ve uygulama tarzını tartışmaktan Rusya'nın yarattığı fırsatları değerlendiremiyorlardı. Ayrıca hem bolşevikler hem de menşevikler için liberaller güvenilecek kimseler değillerdi. "Burjuva" Devrimi, 'Proletarya' diktatörlüğüne" gidecek yolda ancak ilk basamağı oluşturabilirdi. Bu yüzden 1905 olaylarında sosyalistlerin payı büyük olmadı.

Öte yandan Çarlık rejiminin devrilmesini arzulayan, fakat Marx'ın sosyal ve ekonomik görüşlerini benimsemeyen Sosyalist Devrimciler ülkenin siyasi yaşamında çok etkin bir rol oynuyor, özellikle liberal hareketlerde yer alıyorlardı. Tek olumsuz yönleri, Monarşiye boyun eğdirebilmek için, tedhiş ve cinayetleri desteklemeleriydi. Haziran ayında, kurbanlarının uzun listesine Moskova'nın askeri valisi Kont Şuvalov'u da dahil ettiler. Sokaktaki halkın ve aydınların politik gerilimlerinin arttığını belirleyen işaretler, Çar ve danışmanlarını zerre kadar telâşa düşürmüyordu. Onlar için sorunlarla başa çıkmanın tek yolu, problemleri sürüncemede bırakmak ertelemek veya baştan savmaktı. Durumun ciddiyetini kavramaktan uzak oldukları gibi, yapıcı bir önerileri de yoktu zaten.

Nikola'nın kanlı pazara ilk resmi tepkisi çelişkili oldu. 3 Mart'da yayınladığı bildiride, otokrasiye olan inancını, ve temel yasaları yıkmaya çalışanlara karşı lânetlerini bildiriyor, her sınıfın doğru düşünen kişilerini kralları etrafında toplanmaya çağırıyordu. Aynı anda, Senatoya başka bir bildiri (ukaz) yollıyarak, her vatandaşın şikâyet ve görüşlerinin dinlenmesini, ve Bakanlar Kurulunun halkın yaşantısını daha iyi bir düzeye çıkarabilmek için, teklifler hazırlamalarını da istemişti.

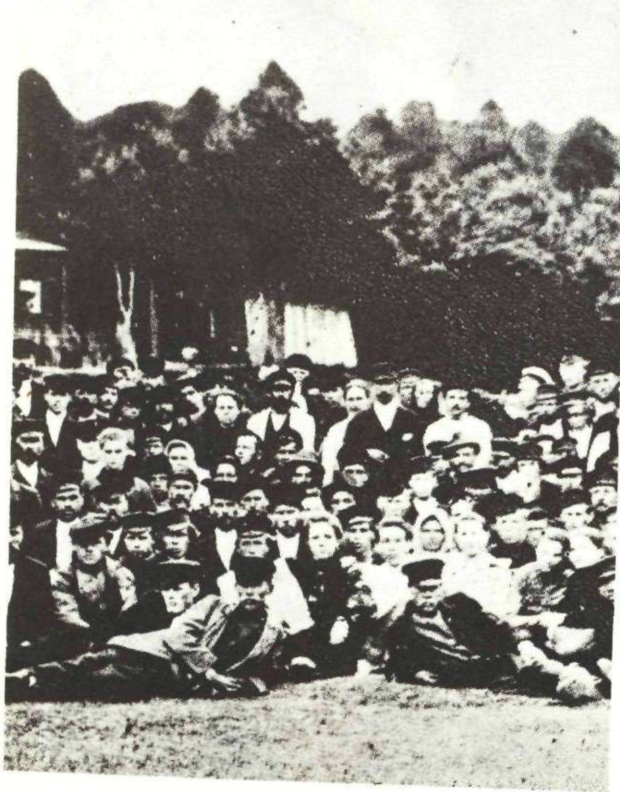
Ayrıca, Bulygin'e gönderdiği tebliğde, bir danışma meclisi kurmayı düşündüğünü açıklıyordu. Bu tahta çıktığı gün nefretle lânetlediği bir fikirdi. Çar'ın çelişkiye düşen karışık davranışlarının liberal eğilimli düşünceler üstünde hiç bir olumlu etkisi olmadı. Ağustos ayında Bulygin "Devlet Dumasının" seçim kurallarını saptayacak bir danışmanlar-

Potemkin isyanının bir resmi gemiyi ele geçiren isyancılar, ne yapacaklarını bilmiyerek Romanya sularına girdiler.

(sol üstte) Muhafızlar Petersburg grevi sırasında postayı kontrol ediyor. (sağ altta) Ivanova-Voznesensk'de kurulan ilk işçi sovyetinin üyeleri. (sağda) Putilov işçileri grevde.

birliği toplamak isteğinde, alayla karşılandı. Seçim sistemi, işçilerle aydınların temsilcilerini azınlıkta tutmak için öyle ustalıkla hazırlanmıştı ki, Liberaller bu yeni kuruluşu ya boykot ya da alaşağı etmeye karar verdiler.

Ağustos ayının sonunda üniversitelere tanınan özerklik devrimci düşüncelerin yayılmasında ve muhalefetin cesaretlenmesinde en büyük adım oldu. Üniversite konferans salonları, sürekli politik tartışmaların yer aldığı devrimci merkezlere dönüştüler. Çar'lık rejimini yeren, ve yıkmayı öngören fikirleri tartışan öğrencilere zaman zaman işçilerin, hatta askerlerin de katıldığı görüldü. Bunlar çağın belki de ilk "teach-in"leriydi. *

1905 Sonbaharında politik hareket hükümet yetkililerinin farketmemesine karşın çok fazla yükselmişti. Protesto hareketi gelişiyor, ve her sınıftan insanlar, fikirlerini söylemekten çekinmiyorlardı artık. Patlama uzun zaman ertelenemiyecekti.

* en etkin metodlarla yoğun bir eğitim sistemi.

Petersburg'da gösteri yapan öğrenciler.

BÖLÜM:6

Genel Grev ve İşçilerin Sovyet'i

Kont Witte 1905 yılının büyük bir bölümünü, Japonya ile barış andlaşmalarını görüşmekte olduğu için, yurt dışında geçirmişti. Sonbabaharda Rusya'ya döndüğü zaman, memleketinin perişan haline şaştı kaldı. Günlüğüne, "Ocak faciasından sonra, olaylar korkunç bir hızla gelişmeye başladı" diye yazıyordu. Amerika'daki barış görüşmelerinden 1905 Eylül'ünde döndüğüm vakit ihtilâl çoktan yoluna konmuştu. "Dönüşünden hemen sonra, Nikola, ülkenin endişe verici durumuyla başa çıkabilecek yegâne devlet adamı olarak gördüğü Witte'ye istemiyerek baş vurmak zorunda kaldı. Witte yeni bir göreve atanmasını şöyle anlatıyordu:

"Rus imparatorluğunu, Başbakan olarak yönetmeye, 1905 yılının Ekim ayında başladım. Görevi devraldığım gün ülke her tarafta tam bir kargaşalık içindeydi. İhtilâlin artık taşmaya hazır bir noktada kaynağını görerek felce uğramış yetkililerle ve şaşkınlık içindeki hükümetle hiç bir şey yapmak mümkün değildi. Çar'lık rejimi yanlısı asiller de beraber olmak üzere, bu durumda birşeyler yapması gereken kişiler, öyle bir durgunluk içindeydiler ki, varlıkları bile hissedilmez olmuştu. İsyanlar, değil günden güne, saatten saate daha şiddetleniyor, vahşileşiyordu. Artık sokaklara dökülen ihtilal korkutucu bir hal almıştı. Üstelik her sınıftan insanı beraberinde sürüklüyordu."

Witte üstesinden gelmekle yükümlü olduğu durumun ciddiyetini abartmaktan kaçınmamıştı belki. Fakat 1905 Rusya'sının resmini çizen başka belgelerde de çok benzer bir durumu görebilecektik. Ülke bir çok ayaklanmalarla, nihayet Ekim ayında dört başı mamur bir ihtilâle sürüklenmişti.

Halinden memnun olmayanlar, salt kent ahalisi ve sanayi işçilerindede yaşayan köylüleri de teker teker sarmış durumdaydı. Yaz aylarındaki geçici sükunet, güzün gelmesiyle son bulmuş, köylü ayaklanmaları her zamandan daha etkin ve korkutucu olarak tekrar başlamıştı. Kentlerde yaşayanların politik eğilimleri ve yeni Köylü Birliğinin

hazırladığı programla büsbütün cesaretlenen köylüler, işi, yasaları bizzat ele almaya kadar ileri götürdüler. Fabrika işçileri kadar iyi örgütlenmemiş ve sayıca onlar kadar çok olmamalarına karşın, kaba kuvvet ve otoriteye uzak bulunmalarının sağladığı bir avantaja sahiptiler. Bir ayaklanma başlatmaları halinde, arazi sahipleri onlara nazaran çok azınlıkta kaldıkları için, ayaklanmayı bastırmada etkin olamıyorlardı.

Kazan eyaletinin köylüleri tarafından hazırlanan bu bildiri, köylülerin o günki ruhsal durumunu göstermesi bakımından çok ilginçtir.

"Hükümet biz köylülere haksız baskı yapıyor. Oysa suçlu Romanoflardır, çünkü Çar Rusya'yı Japonlara sattı. Tam üç yüz yıldır Romanoflar biz köylüler için tek bir şey yapmadılar. Düklerse içip sarhoş olmaktan başka işe yaramaz. Biz köylüler başvuracak hiç kimsemiz olmadığından, haklarımızı zor kullanarak elde etmeye karar verdik."

Yukardaki yazı çok basit bir dille yazılmışsa da, köylü hareketleri tamamen lidersiz ve örgütsüz sayılmazdı. Russkiye Vyedomosty adlı gazetesinde, bir Rus gazeteci, tipik köylü isyanını şöyle tanımlıyordu. "Köylü önce mal sahibiyle ailesine evini terketmesini emrediyor. Sonra adamın sırayla mısır veya diğer ürünlerine, tüm çiftlik hayvanlarına, bazen de eşyasına bile el koyuyor. Sonra, evde ve çiftlikde çalışan hizmetkâr ve işçilerini kovuyor ve evini ateşe veriyor. Ekili arazi baharda eşit olarak köylüler arasında paylaştırılmak üzere Köy Birliğine veriliyor. Bütün bu eylemler süresince, polis ya saklanıp ortalıkta gözükmüyor, ya da köylüler tarafından tutuklanıyor. "Köylüler gazeteciye evleri iki nedenle yaktıklarını da açıklamışlardı. Birinci neden, mal sahiplerinin bir gün evlerine dönerek, köylü devrimlerine engel olmamasını sağlamak, ikincisi ise, üzerlerine yollanacak hükümet güçleri ve kazak birliklerini, rahat edebilecekleri konutlardan yoksun kılmaktı.

Gazete, Rusya'nın orta kesimindeki eyaletlerde meydana gelen durumu şöyle özetliyordu :

"Milyonlarca rubleye mal olan yüzlerce bina yakılıp yıkıldı. Lüktenberg dük'ü ve Prens Vyazemsky'nin geniş arazilerindeki tüm yapılar, Prens Frozorovsky ve Demidov'un sarayı andıran malikaneleri ve daha niceleri yerle bir edildi. Bu evleri yıkarken köylüler, mal sahipleri ile olan iyi ilişkilerine, ve mal sahiplerinin politik görüşlerine hiç aldırmıyorlar. Lvov, Yermolayev, Veselousky gibi tanınmış Zemstvo liberallerinin çiftlikleri de ötekilerin yanı sıra talan edildi. Nice çok değerli kitaplıklar ve resim koleksiyonları da yanan evlerin arasında yok oldu gitti. Balashev Atkarsk, Petrovsk ve Serdobsk bölgelerinde kurtulabilen evler parmakla sayılacak kadar az."

ANARŞİNİN EGEMENLİĞİ

Ekim ayında kentlerin dışındaki kırsal yörelerde tüm sosyal yapının ve idarenin çöktüğü ve hükümetin düzeni yeniden kurmayı başaramadığı belli oldu. Her eyaletten gelen, silahlı polis yardımı istekleri karşısında hükümet şaşkına dönmüştü. Tambovdaki polis müdürünün çektiği telgraf söyleydi :

"Eyalet büyük tehlike içinde. Otuzdan fazla ev yakıldı ve yağma edildi. Her gün yeni bir şiddet olayına tanık oluyoruz. Her türlü emniyet tedbirini almamıza karşın, elimizdeki kuvvet yeterli değil ve bir kısmı da geri çağrıldı."

Aynı yöreden, Liberal görüşleriyle tanınan Zemstvo ise şu telgrafı yolluyordu :

"Ayaklanan halkı ikna ile yola getiremiyoruz. Çok acele olarak polis ve asker birliklerine ve sıkı yönetim'e ihtiyacımız var."

Penza bölgesinin Rus sosyetesinde tanınmış 20 kadar mülk sahibinin telgrafı ise şöyleydi :

"Evlerimiz yakılıp yağma ediliyor. İsyancılar ordu üniformalarıyla dolaşıyorlar. Korunma olanağımız kalmadı. Çok acele olarak daha fazla ordu birlikleri ve Kazak askeri yollamanızı talep ediyoruz. Yalvarırız yardım edin, yoksa eyaletin tamamen harab olmasını önleyemeyeceğiz."

Oysa kentlerdeki ve Petersburg'daki yetkililer hiç bir ek yardım yollayabilecek durumda değildiler. İçişleri bakanı cevap olarak ancak kendi yetersizliğini açıklayabiliyordu:

"Ne yazık ki birlik yollama isteklerinize olumlu cevap veremeyeceğim, zira ülkede yollayacak birlik kalmadı. Elinizde olanlarla karşı koymaya çalışın. Sert ve kırıcı olun."

Bu tür cevaplar çepçevre sarılmış mülk sahipleri için bir çözüm olmuyordu. Pek çokkişi mülklerini alelacele satarak, arazilerini tarlalarını kaderlerine terkediyorlardı.

Köylü savaşının getirdiği bu kıyımda köylüler yalnız kalmadılar. Fırsat buldukları zaman yetkililerin de köylülerden aldıkları öç korkunç oluyordu. Sonraları 1906 yılında, Durnuva, Kursk valisine şu öğütte bulundu:

Köylülerin mal sahiplerini konaklarını talan edişini gösteren bir gravür.

Warşova'da polis bir kuşkulunun üstünü arıyor.

"Bozguna son vermek için en şiddetli ölçüleri kullanın. İsyancı köyleri yerle bir etmek ve asileri merhamet duygularına kapılmadan silahlı erlere ezdirmekte yarar vardır."

Rus halkı zaman zaman içlerinde yanan ve önüne geçemedikleri kendi kendilerini mahvetme güdüsüne kapılmanın coşkunluğu içinde iken, olan yeni Rus topraklarına oluyor, cezayı Rusya çekiyordu. Sorun yalnızca köylülerin hoşnutsuzluğunda değildi. Çar'lık rejimi için problem olan kaynaklar bitmez tükenmez gibiydi. Bunların en önemli iki tanesi ise yabancı yönetime itiraz eden, ve yüzbinleri bulan Rus olmayan halk kütleleri ile, Uzak Doğu'daki savaştan yorgun yenik, ve göğüslerine taktıkları teneke nişanlardan başka hiç bir şeyleri olmadan dönmeye başlayan yüzbinleri bulan askerlerdi. Her iki grup da, köylü kıpırdanmalarını geniş ölçüde körüklüyorlardı. Witte, Rus asıllı olmayan toplulukların köylü ayaklanmalarını fırsat bilerek, kendi başlarını kaldırışlarını ve arzularını, düşlerini gerçekleştirmenin tam zamanı olduğu bilincine varışlarını açıkça görebiliyordu. Polonyalılar özerklik, yahudiler eşit haklar istemeye başlamışlardı. Hepsi de ne zamandır hayatlarını zehir eden, yaşamlarını cehennem azabına çeviren bu rejimin yıkılmasını beklemişlerdi. Bir de üstelik, ordunun morali son derece bozuktu.

Yeteneksiz baş kumandanlar ve arka arkaya gelen yenilgiler askerlerin moralini sıfıra indirmişti. Hükümetin asker terhislerini uzatmasıyla memnuniyetsizlik son haddini buluyordu. Sonuç olarak birçok birliklerde isyanlar ve çarpışmalar başgösterdi. Bu tür ayaklanmalar özellikle Grodno, Samara, Rostov ve Kursk gibi uzak bölgelerde meydana geliyordu. Varşova yakınlarındaki Rembertow da, Latvia'daki Riga'da Finlandiya'daki Vyborg'ta Irkutst'a ve Vladivostok'ta böyle olaylara rastlandı. Sonbaharda bu isyanlar donanmaya da sıçradı ve ekim ayında Baltık'daki Kronstadt üssündeki isyan ancak büyük ölçüde silahlı güç kullanılarak bastırılabildi. Bu olayı Sıvastopol'da Karadeniz filosundaki isyan izledi, ve bir an için tüm kent isyancıların eline düşme tehlikesini yaşadı.

Devrimciler, köylülerin ayaklanmaları gibi ordudaki isyanların da başarısızlığa uğramasını aynı nedenlere bağlıyorlardı: İsyanların birbiriyle hiç bir bağı yoktu; başlarında yetenekli liderler bulunmamaktaydı; genel siyasi isteklerde bulunulmasına karşın, acil ihtiyaçların karşılanmasının dışında, köklü bir amaca yönelinmiyordu. Bu ayaklanmalar bilinçli bir devrimci eylemden çok, kabaran öfkelerin ve öç duygularının taşması sonucu oluşuyordu. Her zaman var olan ortak unsur ise müthiş bir kızgınlık ve şiddet gösterisiydi.

Aslen Rus olmayan bölgelerdeki halkın ayaklanması daha da korkunç oluyordu. Baltık devletlerinde, Polonya, Finlandiya, Ukrayna ve Kafkasya'da ayaklanmalar başlamıştı. Yöneticiler bu bölgelerdeki isyanları bastırmak için daha hazırlıklı idiler. Örneğin Polonya'da sürekli olarak 400.000 kadar Rus askeri bulunduruyorlardı. 1905 yazında bir çok Baltık devletinde sıkıyönetim uygulanmaya başlamıştı. Gürcistan'a yollanan on bin asker, bölgede huzuru sağlamaya yeterli olmamıştı. Finlandiya'daki huzursuzluk ise giderek genel grev şeklini aldı ve hükümetten belli başlı birkaç reform elde edebildi.

Köylüler, Rus asıllı olmayanlar ve yurda geri dönen askerler arasında başgösteren ayaklanmalar çok tehlikeli ve tatsız durumlar yaratmakla beraber, Çar'lık rejimine ve onun temel kurumlarına can alıcı bir darbe indiremedi. Bu türlü taşkınlıklarla Rusya kaç kere dalgalanmış ve Çar yöneticilerinin bildiği tek usulle düzen yeniden kurulmuştu. Sanayi işçilerinin güçlerini nihayet farketmesiyle yeni bir politik faktör oluşmasaydı, 1905 yılının çalkantıları da bundan evvelkilerden farksız kalacaktı. Rus toplumu kentlerde yoğunlaştıkça ve modern sanayi kollarının örgütlenmesine ve teknik alanda ilerlemesine tanık oldukça, kendilerini işçi sınıfının ellerine giderek daha çok bırakmaktaydılar. Köylüler askerler de ayaklanmalarla büyük huzursuzluklar yaratabilir, fakat kentlerle sanayi alanlarını felce uğratabilecek gücü hiç bir zaman oluşturamazlardı. Oysa bu güç işçilerin elindeydi ve işçiler bu güçten yararlanmasını bildiler. 1905 devrimini yaratan onlardı.

1905 Ekimi genel grevi, hiç bir plan, örgüt veya lidere dayanmaksızın kendiliğinden oluştu. Grev önce Moskova'da Eylül ayının sonuna doğru birkaç matbaa işçisinin küçük bir zam isteği ile başlatıldı. Patronlar, işçilerin zam isteğine karşı gelince Matbaa İşçileri Sendikası kentteki tüm matbaa işçilerini greve çağırdı.Bir hafta içinde fırıncılar, marangozlar, dokuma, işçileri, demiryolunda çalışanlar da greve katılmıştı. Hareket giderek politik bir yön kazanıyordu. İşçilerin tarafını tutan üniversite öğrencileri sokakta polis ve askerlerle çatışmaya başlamışlardı; Ekim ortasında, her iki taraf da 150 ölü ve yaralı vermiş, çözüm hâlâ bulunamamıştı.

Petersburg kentindeki matbaa işçileri, Moskova'daki meslektaşlarını desteklemeye karar verince, diğer sanayi kollarında çalışan tüm işçilerin kendilerine hemen katıldığını gördüler. Olay açıkça politik bir yön kazanmıştı artık.

İşçiler, öğrenciler ve aydınlar meydanlarda toplanıyor uzun vadeli politik devrimler isteyerek gerilimi arttırıyorlardı. Fakat genel greve yapan Moskova'nın işçileri oldu. 20 Ekim'de ortalıkta bir dedikodu dolaştı. Aslında doğru olmayan haber bir resmi konferansa delege olarak yollanan birkaç demir yolu işçisinin Peterburgda tutuklandığı yolundaydı. Bu haber tüm Moskova demiryolu işçilerinin greve gitmesini sağladı. İki gün sonra Moskova'daki tren trafiği tamamen durmuştu.

Bu noktadan sonra grevler günden güne büyüdü. Birkaç gün içinde Moskova, ülkenin diğer şehirlerinden ve bölgelerinden koptu, ve kentin tüm sanayi ve belediye hizmetleri de işlemez hale geldi. Grev Moskova'dan demir yolu boyunca ilerleyerek Harkov'a da sıçradı. Her bulaştığı yere aynı sonuçları vererek, bir ölüm durgunluğu getirerek hızla yayılıyordu. Öğrenciler fabrika işçileriyle birleşiyor gösteriler polis tarafından durdurulmak istenirken barikatlar kuruluyor dereler gibi kan dökülüyordu.

GREV HIZLA YAYILIYOR

Ekim ayının sonunda ateş bacayı iyice sarmıştı. Demiryolu grevi Petersburg'ta 25 Ekim'de başladı. Ertesi gün kentin tüm halkı ister fabrikada, ister büroda veya devlet hizmetinde çalışsın, işini bırakıp grev'e katılmıştı. İlkokul öğrencileri bile kendilerine düşeni yapıyor, okula gitmiyorlardı.

Artık tüm imparatorluk bir büyük genel grevin içindeydi. 40000 mili geçen demiryolu işletmesi önemli endüstri bölgeleri ve büyük kentlerin çoğunda hayat Ekim'in sonunda tamamen durmuştu.

Çar'ın kalmakta olduğu Peterhof'a bile ulaşmak ancak Petersburgdan deniz yoluyla mümkün oluyordu. Çar, her başı sıkıştığı zaman olduğu gibi, Witte'yi işte oradayken çağırdı.

Ülkenin 1905 Ekim'indeki acıklı durumunu hiç bir şey Nikola'nın, annesi Maria Fyodorovna'ya yazdığı mektup kadar açık seçik tanımlıyamaz. Peterhof'dan Çar "Çarskoye'de geçirdiğimiz Ocak ayını hatırlıyor musun '" diye yazıyordu. "Ne kötü günlerdi onlar, oysa bu yaşadığımız günlerin yanında hiç kaldılar. "Demiryolları grevi Moskova da hazırlandı ve oradan tüm ülkeye yayıldı. Petersburg ve Moskova'nın Rusya'nın diğer bölgeleriyle tüm ilişkisi kesildi. Bir haftadır Baltık deniz yolunu kullanıyoruz. Kent'e ancak denizle ulaşılabiliyor. Bu mevsimde başımıza gelene bak. Grev demiryollarından sonra, fabrikalara, atelyelere, kentlerin belediyelerine, hatta Ulaştırma Bakanlığına da sıçradı. Her türlü bağlantı kesik. Zavallı Khilkov (Ulaştırma Bakanı) çaresizlik içinde çırpınıyor. Allah bilir üniversiteler ne haldedir. Sokaklarda bir sürü saçmalık yapılıyor. Korkunç söylevler veriyorlar, ve kimsenin buna aldırdığı yok. Özerklik kazanan üniversite ve kolejler, bunu nasıl kullanacaklarını bilemediler. Kapılarını başıboş kimselere kapamayı başaramayınca polisi suçlamaya başladılar. Memurların ülkenin dört bir yanından yolladıkları telgrafları okumak son derece can sıkıcı bir iş oldu, zira hepsi de en kötü haberleri ulaştırıyor, yok üniversitelerde meydana gelen olaylar, yok polislerin, kazakların ve askerlerin öldürülmesi, yok her türlü düzensizlik başıbozukluk raporları. Bu

Moskovada kurulan ilk barikatların birinde işçiler.

arada değerli bakanlarım ürkek küçük çocuklar gibi davranıyor, şiddet kullanarak olayları bastırmak yerine, bütün bakanlıkları nasıl birleştireceklerini tartışıyorlar.

Halk mitinglerinde (bu lâf da yeni moda oldu) bir ayaklanmaya gideceklerini açıkça ilân edip, bana da haber yollayınca, hemen bütün Petersburg birliklerini Trepov'un emrine verdim. Kenti birkaç bölgeye ayırmasını ve her bölgenin başına ayrı bir kumandan vermesini, askerlere karşı en ufak bir saldırıda halka amansızca ateş açılmasını önerdim. Sadece bu davranışım bile ihtilâlin önlenmesine yetti sayılır. Çünkü Trepov'un her türlü düzensizliğin şiddetle bastırılacağını bildirmesi herkesin gözünü korkuttu."

Oysa Nikola'nın "yeri doldurulamıyacak yardımcısı, dürüst Trepov'u"nun polis kuvvetleri, halktan gelen baskının karşısında etkisiz kalmıştı. Halkın gözünü korkutma dönemi geçmişti artık. İşçiler ilk defa dileklerini biçimlendirebilecekleri bir ortama sahip olarak, hükümetin karşısına güçlenip çıkıyorlardı. İşçi Temsilcilerinin Petersburg Sovyeti ilk defa 26 Ekim 1905 de toplandı. Böylece o güne kadar isteklerini dile getirecek hiç bir kuruluşu ve etkin bir siyasi partisi bulunmayan işçiler, İvanova-Voznesensk'in Sovyetini örnek olarak, kabataslak bir Sovyet veya Kurulu kendiliğinden oluşturuvermişlerdi. Sovyetin ilk toplantısında delegelerin sayısı 30 veya 40'ı geçmiyordu. Fakat kısa bir süre sonra bu sayı, her 500 işçiyi temsil eden bir delegeyle, yüz'e ulaştı. Sovyet en etkin olduğu günlerde başkentteki belli başlı sanayii kollarını temsil eden 562 delegeye sahip olmuştu. Sovyet liderlerinin işçiler üzerindeki etkisi tam olarak bilinememekle beraber en ateşli hatiplerin, kurulu bir kürsü gibi kullandıkları ortadaydı. Rusya'ya o yıl gizlice giren ve Sovyet'in büyük çoğunluğu gibi o zamanlar Menşevik görüşü savunan Lev Troçki en önemli söylevcilerden biri olmuştu. Kuruluşundan bir kaç gün sonra Sovyet İzvestia (haber) adı verdiği bir bülten yayınladı. İzvestia bugün Sovyetler'de hâlâ yayınlanmaktadır.

Kısa bir süre içinde Moskova da dahil olmak üzere öteki Rus kentlerinde Petersburg işçilerinin yolunu izleyerek kendi "Sovyet"lerini kurdular. Fakat her köşesinde genel grev olan bir koca ülkede, Sovyetler arasında ülke çapında sıkı bir bağ kurulamadı, ve başkentteki Sovyet, milli ayaklanmanın hükümet otoritesine yönettiği tek silâhı sayıldı.

İsyan bastırıldıktan sonra Kronstadtda bir sokak

Kronstadt isyanını yaratan denizcilerin yargılanması.

Birkaç hafta için Petersburg Sovyeti yarı resmi bir statü kazanarak, hükümet tarafından tanındı ve sınırlı olarak bazı belediye hizmetleri görmeye başladı. Bu süre içinde Sovyet bir politik güç kazanarak, demokrasinin ilk köklerini solmaya başladı. Devrimciler bu demokrasi tecrübesini yeterince değerlendirerek on yıl sonra yapacakları devrimde ondan yararlanacaklardı.

Halk ayaklanmasının getirdiği bu kısa dönem 1905 Kasım'ının sonuna kadar sürecek, tarihe 1905 devrimi olarak geçecekti.

Rus ekonomisi felce uğramış, milli idare tamamen çökmüş, hükümet aciz kalmış ve Rus imparatorluğunun her sınıftan halkı monarşiye karşı açık savaş ilân ederek ayaklanmaya başlamıştı. Yine de büyük sarsıntı geçirmesine karşın, monarşi ayakta kalabildi. Sistem, zor da olsa yönetimi tekrar ele geçirecek güce sahipti henüz, ve devrimi oluşturan güçler egemen olamıyacak kadar dağınık ve örgütsüzdü.

Çar'lığı kurtarmak için en büyük uğraşı, Çar tarafından acele Peterhof'a çağrılarak, Japonlar'la yapılan barış anlaşmasındaki yararları için Kont payesine yükseltilen Witte gösterecekti.

İşçileri bastırmak için ilerleyen birlikler ve yanan Moskova.

BÖLÜM:7

Ekim bildirisi ve Witte

Witte anılarında "Başbakanlığım sırasında yeteri kadar adam öldürmediğim için, suçlanmıştım."diye yazar. "O günün yetkilileri, kan dökmemek için çaba sarfeden kimselerin böyle önemli mevkilere gelmemesi gerektiği inancındaydılar. Oysa ben 6 aylık görevim süresinde Petersburg'da otuz kırk kişiden fazla ölen olmadığı ve bir kişi bile idam edilmediği için her zaman kıvanç duydum."

Nikola annesine yazdığı mektupların birinde, başbakanlığa atadıktan sonra Witte ile yaptığı uzun konuşmaları "görüşmemiz sabahın erken saatlerinde başlayıp, günün karardığı zamana kadar sürerdi" diye anlatıyor ve bir keresinde Witte'nin, önüne iki seçenek koyduğunu anımsıyordu. "Seçeneklerden biri çok güçlü bir kumandana gereken yetkiyi vererek, tüm gayretimizle bu karışıklığı bastırmaktı. Bir süre için rahat nefes alabilecek, fakat iki ay içinde tekrar kaba kuvvet kullanmak zorunda kalacaktık. Witte böyle bir davranışın dereler gibi akan kanlara mal olacağını ve her seferinde aynı yere döneceğimizi söylüyordu."

Witte hangi dürtüyle olursa olsun, gerçekten de kan dökülmesini önlemek ve bu karmakarışık duruma son vermek için, her türlü politik oyuna baş vurmuş, elinden geleni yapmış bir devlet adamıdır. Öncelikle, kaba kuvvet kullanarak duruma çözüm bulmanın artık çok geç olduğunu görebilmiştir.

"İkinci önerisi ise halka, konuşma, basın, toplantı özgürlüğü, kişi dokunulmazlığı gibi sivil haklar tanımak, her yasal önergeyi önce Devlet Duma'sına sunmak gibi anayasal bir yaklaşım içine girmekti. Witte bu görüşü şiddetle savunuyor, bazı risklere rağmen, bugün artık yapacak başka bir şey kalmadığına beni inandırmaya çalışıyordu. Bu konuda kimin fikrini sorsam, hep aynı cevabı alıyordum. Sanırım, benim için kabul etmekten başka çıkar yol kalmamıştı. Witte, başbakan olarak göreve devam etmesini istiyorsam, programını onaylayıp, işlerine karışmamdan vazgeçmemi bile söyledi."

Kronstadt'da son ihtilâlci güç de bastırıldıktan sonra sokakların hali.

Bu mektup sendelemekte olan zayıf bir Çar'la, kararlı ve ne yaptığını bilen bir başbakanın ilişkilerini aydınlatan en iyi örnekti.

Nikola'nın nihayet boyun eğmesi onun en büyük korkular ve tereddütler içinde olduğunu gösteriyordu.

"Bildiriyi o, (Witte) ve Alexei Obolensky hazırladılar. İki gün süreyle üstünde tartıştık. Sonunda dualar ederek imzaladım onu. Sevgili anneciğim, o imzayı atana kadar neler çektiğimi bilemezsin. Sana bir telgrafta beni bu korkunç karara iten nedenleri anlatabilmeme imkân yok. İmzayı bilerek attım. Tüm Rusya bu imza için haykırıyor, yazıyor, yalvarıyordu."

Nikola'nın 30 Ekim 1905 de imzaladığı "Ekim Bildirisi" açık seçik ve kısa idi. Oysa Rus tarihinde Çar'ın kendi gücünün üstünde bir halk denetimini onaylamasıyla yeni bir dönem başlıyordu. Çar, seçilerek kurulmuş halk meclisini mutlak egemenliğinin bir bölümüne ortak ediyordu. Aynı Çar, tahta çıktığı gün böyle bir şeyi asla düşünemiyeceğini söylemişti.

Halkın anayasa için kurdukları "saçma sapan düşler" işte gerçekleşmişti. Gelecekteki on yıl içinde, Nikola ve etrafı sonradan kaybettiklerini geri almak için büyük bir çabaya girişmişlerse de, bu adım o gün Rus monarşisinin mutlakiyeti için geriye atılan çok büyük bir adımdı.

Manifesto geleneksel biçimde başlıyordu:

"Biz, ikinci Nikola, Tanrının buyruğu ile, Tüm Rusya'nın İmparatoru, Polonya Çar'ı, Finlandiya Grand-Dükü, vs. v.s. sadık tebamıza bildiririz :

İmparatorluğumuz başkentinde ve pek çok bölgelerinde başgösteren ayaklanmalar ve huzursuzluk kalbimizi acıyla dolduruyor. Rus Hükümdarının iyiliği Halkının iyiliğine ayrılmaz bağlarla bağlıdır, ve onların kaderi Çar'ın da kaderidir. Bugünlerin kıpırdanmalarından ülkemizi tehlikeye düşürecek büyük huzursuzluklar doğabilir ve İmparatorluğumuzun bütünlüğü zarar görebilir...."

Bu nedenlerle, Nikola, Hükümeti şunları yerine getirmekle görevlendirdiğini açıklıyordu:

Önce: Halka temel özgürlük hakları tanınacaktı. İkinci olarak : Halkın seçmen haklarından yoksun bulunan kısmı Devlet Duma'sının çalışmalarına katılacak ve yeni bir yasama kurulu genel seçim hazırlıklıklarına başlıyacaktı. (Böylece her sınıftan gelen halka doğrudan oy hakkı tanımayan Bulygin Duma'sının aksaklıkları düzeltilmiş oluyordu.)

Üçüncü olarak : Devlet Duması tarafından onaylanmadıkça hiç bir kanunun yasama gücü olmıyacağı saptanıyordu. (Böylece Duma, Çar'ın atayacağı kişiler üstünde bile söz sahibi olacaktı.)

Bildiriyi bitirirken Çar, "sadık evlatlarımızdan, ülkemizdeki huzursuzlukları gidermede yardımcı olmalarını, bu vatanın evlatları olarak görevlerini hatırlamalarını istiyorum." diyordu.

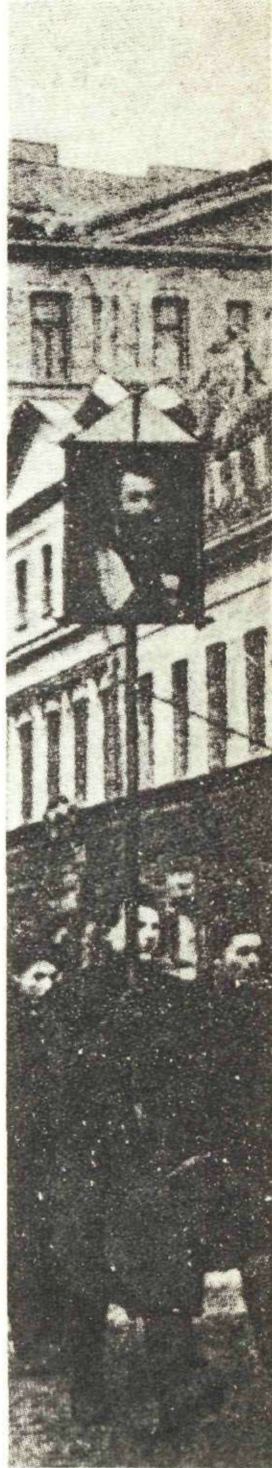
Yine de Bildiri beklenen huzuru hemen getiremedi. Tam tersine, çeşitli tepkilerin yol açtığı gösteriler uzun zaman sürdü. Halkın büyük bir kısmı ve pek çok liberal politikacı ve aydınlar otokrasiye karşı olan savaşlarında zafere ulaştıklarına inanıyorlardı. Fakat pek çok kişi için de bildiri savaşın ilk adımı sayılıyordu ve ne Çar'ın ne de Witte-nin içtenliğine güvenmiyerek, verdikleri hakları geri alacakları günü bekliyorlardı. Tutucu çevreler ise, Çar'ın danışman ve bakanlarına sormadan giriştiği bu işi nefret ve lânetle karşılamışlardı.

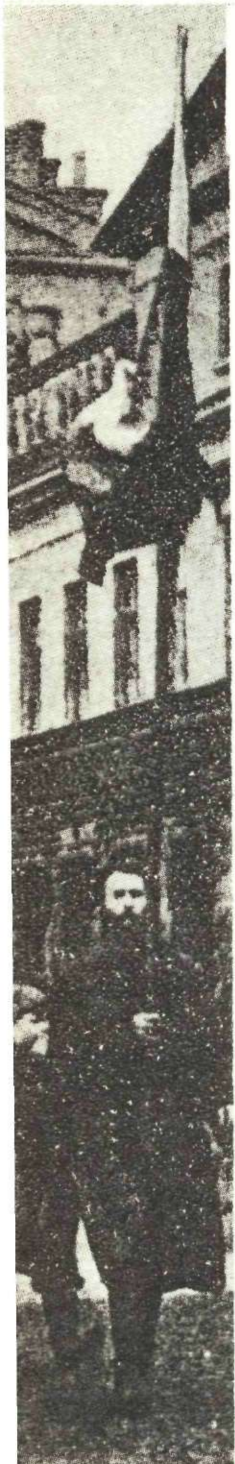
Hâlâ Petersburg sovyetinin ateşli konuşmalarının etkisi altında bulunan ve protesto çılgınlığına kapılan ihtilâlciler ise aşağılayıcı bir eda ile karşıladılar.

İzvestia da yazan Troçki için bu bildiri salt bir atlatmaca, ve ilerde başlarına inecek olan balyoza bir perde idi.

"Witte geldi, Trepov ise hâlâ görevde... Emekçi halk neyi istediğini ve neyi istemediğini kesinlikle biliyor. Emekçiler eşkiya Trepov ile Liberal maliyeci köpekbalığı Witte'yi istemiyorlar. Ne kurdu ne tilkiyi ne de anayasal bir tüle sarılmış polis cobunu kabul edemezler. "Lenin de bildiriyi bir kağıt parçasından daha değerli bulmadığını, ve devrime karşı gösterilen bir çabadan ibaret olduğunu söyliyerek aynı görüşü paylaştı.

Bildiri'nin en olumlu yönü uzun zamandır süregelen tehlikeli ve karışık duruma yeni öğeler getirmiş olmasıydı. Aslında ortalığı karıştırmış olmasına karşın, Witte'nin öngördüğü gibi ihtilâlin ateşini bir ölçüde azaltabilmişti.

Bildiri'de vaat edilen temel özgürlüklerin güvencesi niteliğinde bir yasa bulunmadığından, yetkililer devam eden gösteri ve bozguna karşı nasıl davranacaklarını şaşırdılar. Fakat kısa bir zaman sonra, toplumun gerici unsurları yasaları koruma, düzeni geri getirme ve monarşiyi kurtarma görevini kendiliklerinden yüklenerek liberallerle devrimcilere savaş açtılar. Kendisine "Kara Yüzler" adını veren bu güruh,, genç külhanbeyleri ve katillerle birleşerek, önemlisi din adamları ve polisten destek görerek devrimcilere, öğrencilere, Polonya milliyetçilerine Finlandiyalılara ve özellikle Yahudilere amansız bir saldırıya geçti. Kasım ayının ilk yarısında Rusya görülmemiş bir yahudi kıyımına tanık oldu. Bu tür olayların en şiddetlisi Odessa'da yaşandı. Milliyetçi çeteler üç gün süreyle yahudi mahallelerini yağma ve talan ettiler. İnsanları öldürüp, yapıları yakıp yıktılar. Polis ve askeri birlikler olup bitenlere seyirci kalıyorlardı.

Vatandaşlık haklarının tanınmasıyla başlayan yeni dönemde en az 500 ölü bulunuşu son derece utanç vericiydi. Birçok kent ve kasabalarda amaç yahudileri yok etmekti. Fakat Kafkasya'daki piyango Ermenilere çarptı. Kara Yüzler'in pek çok kurbanı da rejimi beğenmeyen Rus asıllı muhalifler olmuştu.

İHTİLAL HIZINI KAYBEDİYOR

Nikola annesine yahudi kıyımını hiç pişmanlık duymadan anlatıyordu:

"Bildiriyi izleyen günlerde bir çok sorunla karşı karşıya kaldık, sonra birden bire sadık vatandaşlar kendiliklerinden ayaklanarak, düzen bozucu unsurlarla mücadeleye giriştiler. Sonuç beklenildiği gibi oldu. Rus halkı kendisine ne zamandır eziyet eden devrimcilerle sosyalistlerden öç almaya karar verince, kızgınlıkları ve kinleri, bozguncuların onda dokuzunu oluşturan yahudilerin üstünde toplandı. Al sana bir yahudi kıyımı! Rusya ve Sibirya'nın tüm kent ve kasabalarında aynı anda ve aniden başgösteren bu eylem son derece hayret verici değil mi? İngiltere'de olayı polisin hazırladığını söylüyorlarmış! Hep aynı dedikodu. Ama düşün, yalnız yahudiler korkutulmadı, Rus asıllı bozguncular, mühendisler, avukatlar ve ne kadar problem yaratan kimse varsa, hepsi de cezalarını çektiler."

Kara Birlikler" adıyla tanınan tutucular bir gösteri sırasında.

Tam bir duygusuzluk örneği veren Nikola, mektubuna şöyle devam ediyordu:

"Tomsk, Simferopol, Tver ve Odessa'daki olaylar, kızgınlığını zaptedemiyen halkın ne kadar ileri gidebileceğini gösterdi. Halk devrimcileri gözlendikleri yerlere hapsederek, evlerini ateşe verdiler, ve kaçmaya çalışan herkesi vurdular."

Huzursuzluk devam etmekle beraber, devrimci hareket değişik nedenlerle giderek hızını kaybediyordu,Petersburg Sovyeti ve liderlerinin siyaseti geniş ölçüde etkilenmişti. Ülke çapında bir genel grevin başarılı kıldığı liderler,halkın duygu ve heyecanının elinde idiler.Ekim birisine ilk tepkiler greve devam edeceklerini bildirmek olmuştu. Oysa, reform sözlerinin verdiği umutla daha iyimser bir havaya bürünen ve işsizliğin doğurduğu parasızlıktan bunalmaya başlayan işçiler, yavaş yavaş işbaşı yapmaya başladılar. Sovyet 3 Kasım'da grevi kaldırmak zorunda kaldı. Bu aslında hâlâ işçilerin önderliğini yaptıklarını belirtmek için kullandıkları bir taktikti. Emelleri bir süre sonra silahlı bir ayaklanmayla tekrar ortaya çıkmaktı, ve bunun hazırlıklarına girişmişlerdi bile. Fakat 14 Kasım'daki ikinci genel grev çağrılarına o kadar az yerden cevap geldi ki grevden vazgeçmek zorunda kaldılar.

Bu sırada Witte zamana karşı savaşmaktaydı. Bildirinin, beklediği sonuç yerine daha fazla huzursuzluk getirmesi, onun monarşistler ve tutucu çevreler tarafından ileri ölçüde eleştirilmesine sebep olmuştu. Bildiri'nin insan haklarına saygı gösterileceğine ve bir anayasa hazırlığına dair verdiği sözlerin, yıl boyunca en çok istenilen unsurlar olduğundan, zamanla halkın durulacağını, devrimcilerle liderlerinin haklılıklarını azaltacağını umuyordu, Witte. Bu yüzden, Petersburg Sovyetiyle çatışmaya girmeden önce, Sovyetin gücünü yitirmesini sabırla beklemeye başladı.

WİTTE'NİN SOVYET'E İNDİRDİĞİ DARBE

30 Kasım'da, toplanan Sovyet, yine bir genel grev yapmayı tartıştı ama taraftarların azlığından, vazgeçmek zorunda kaldı. Sovyet ayrıca, işverenleri günde 8 çalışma saatine zorlama planından da vazgeçmişti. Witte sovyetin işçiler üstündeki etkisinin giderek azalmakta olduğunu sezince, darbesini indirmeye karar verdi. "İşte o zaman Nosar'ı tutuklamak için fırsatı kaçırmadım," diyen Başbakan, Menşevik görüşlere sahip bir yahudi avukat olan ve politika hayatında Khrustalev diye tanınan Sovyet başkanını 9 Aralık'da tutuklattı.

ВЫСОЧАЙШІЙ МАНИФЕСТЪ.

БОЖІЕЮ МИЛОСТІЮ,

МЫ, НИКОЛАЙ ВТОРЫЙ,

ИМПЕРАТОРЪ И САМОДЕРЖЕЦЪ ВСЕРОССІЙСКІЙ,

ЦАРЬ ПОЛЬСКІЙ, ВЕЛИКІЙ КНЯЗЬ ФИНЛЯНДСКІЙ,

и прочая, и прочая, и прочая.

„НИКОЛАЙ“.

МАНИФЕСТ НИКОЛАЯ II С КРОВАВОЙ РУКОЙ

Manifesto barış yerine gösterilere ve Moskova ayaklanmasına yol açmıştı. (solda) Kral adına hazırlanan manifesto (sağ üstte) ve manifestonun yapıcısı Kont Witte (sağ altta)

Ölüm Moskova'da kol geziyor. Çar ayaklanmayı gaddarca bastırarak binlerce kişiyi sürgüne yollamıştı.

Sovyet, boşalan yeri doldurmak üzere, aralarında Troçki'nin de bulunduğu üçlü bir komite seçerek, toplantılara devam etmek istedi. Fakat Witte, Sovyetin eski gücünü kazanmasına artık izin vermiyecekti. Sovyet'in etkinliğini kaybetmekte olduğu umutları doğrulanınca ve Nosar'ın tutuklanmasına karşı hiç bir ciddi protesto hareketinin başlatılmadığını görerek, İçişleri Bakanı Durnova'ya tüm Sovyet üyelerini tutuklama emrini verdi. 16 Aralık'ta Sovyet toplantısının yapılmakta olduğu Serbest Ekonomik Topluluk binası polisler, jandarmalar, Kazaklar, muhafızlar tarafından sarılarak, aralarında Yürütme Kurulu üyeleri de bulunan 200 kadar üye tutuklandı.

(Tutuklananlardan aralarında Troçki'ninde bulunduğu elli iki kişinin duruşması yapılarak, Sibirya'ya ömür boyu sürgüne yollandılar. Troçki Sibirya'ya giderken kaçmayı başararak kısa bir süre için Petersburg'a döndü, sonrada yurt dışına göç etti. Sovyet çalışmalarında etkin bir rol oynamamış olan Lenin, bir ara saklandı, ve 1907 yılında Finlandiya'ya geçti.)

Bu tutuklama olayı ile Petersburg Sovyet'inin sonu gelmiş oldu fakat devrim devam edecek ve 1905 yılı kapanmadan bir kanlı çatışma daha olacaktı.

Tutuklandıkları gece Sovyet temsilcileri tüm halkı, vergi ödemiyerek, ve bankalardaki bütün paralarını çekerek, hükümete karşı mali bir savaşa çağıran bildirilerini hazırladılar. Hükümet, bu bildiriyi yayınlayan sekiz gazeteyi kapatarak ve yazı işleri müdürleri hakkında soruşturma açarak, çok sert bir cevap verdi. Radikal liderler hükümetin saldırıya geçtiğini, yapacak bir şeyleri kalmadığını görüyorlardı.Özgürlüğünü korumakta olan bir kaç Sovyet lideri son bir hamle yaparak, Sosyalistler ve Sosyalist Devrimcilerle yeni bir siyasi grev için aralarında anlaştılar. Bolşevikler bu grevin, rejime karşı yönetilecek silahlı saldırının başlangıcı olması için baskı yapıyorlardı. Grev çağrısı demiryolu işçileri başta olmak üzere, gerekli desteği gördü. Bu devrimci güçlerle otokratik rejimin kozlarını paylaşacakları son kuvvet denemesi olacaktı.

Savaş, Sovyet tutuklanmasının işçilerin üstünde korkutucu ve olumsuz etkiler yaptığı Petersburg'da değil, Moskova'da oldu. 1905 yılında ilk defa olarak devrimi hazırlayan imparatorluk başkenti ikinci plana düşüyordu.Sahnede şimdi Ekim ayında başlattığı grevden beri, Moskova vardı.

Acı gerçek, Semyonov alayı Kremlin'in önünde.

Moskova'nın tüm işçilerinin greve gitmesiyle. 10 Aralık'ta hayat bu kentte tamamen durdu. Moskova çevresindeki sanayi kolları, tren seferleri, şehir belediyesi, ve okullar bir kez daha donduruluyordu. Petersburg Sovyet'inin birkaç hafta öncesi gibi, Moskova Sovyetinin de bir süre kenti tam bir kontrol altına aldığı görüldü. Sovyet liderleri ayrıca Moskova askeri birliklerinin kendileriyle birleşeceğini umuyorlardı.

Witte'e bakılırsa Moskova hem açıkça hem de gizliden, asilleri ve zengin tüccar sınıfıyla devrimcileri tutuyordu. Moskova'lı bazı milyonerler, bir anayasa elde edebilme uğruna devrimcilere büyük paralar veriyorlardı. Ünlü sanayici milyoner Savva Morozov'un Maksim Gorki'nin beraber yaşadığı oyuncunun eliyle devrimcilere bir kaç milyonluk yardımda bulunduğu söylenmekteydi. Yine Witte'nin görüşüyle durumun bu hale gelmesinde suç, Moskovalıların devrim özleminde veya beceriksiz genel valisinde değil, yetkililerin yanlış bilgilere dayanarak yetersiz davranışında ve gelmekte olan devrime karşı gerekli sertlikle tedbirler almamalarındaydı.

Ekim bildirisinin yazarı ve kişisel özgürlüklerin savunucusu olan Witte bu kez hükümet yetkisini sonuna kadar kullanmaktan kaçınmıyordu. Kasım ayında Nikola annesine "Witte de büyük bir hayal kırıklığı görüyorum. Herkes onu enerjik ve despot bir kişi sanıyordu." diye yazıyordu. Oysa Aralık ortalarında gönderdiği mektup bambaşka bir havadadır:

"Witte sonunda devrimi güç kullanarak bastırmanın gerektiğini anladı. Doğru düşünen herkesin ondan bekledikleri bulamadıklarını ve harekete geçmekte geç kaldığı için sabırsızlanmaya başladıklarını o da görüyor artık..."

Moskova'da durum tam bir bekleyiş havası içindeydi ne Sovyet ne de hükümet yetkililerinden hiç bir ses gelmiyordu. Bu, Witte Çar'ı Moskova'ya daha etkili bir genel vali yollamaya razı edene kadar, böyle devam etti.

Yeni atanan vali, General Dubasov grev toplantılarını basıp geniş ölçüde tutuklamalara girişince, devrimciler tekrar sokaklara döküldüler, Yollarda barikatlar kurup polisler ve askerlerle çatışmalar yeniden başladı. Bir hafta süreyle çatışmalar Moskova'nın işçi mahallerinde

Presnya'da silâhlı işçiler Çar'ın askerleriyle çarpışmaya gidiyor.

şiddetle sürdürüldü. Dubasov, Moskova birliklerinin grevcilerle birleşmesinden kuşkulandığı için, askerleri halkın üstüne sürmeye çekiniyor, böylece bir sonuca ulaşılamıyordu.

Sonunda Witte, Çar'ı Moskova'ya ek birlikler yollamaya razı ederek bu sorunu çözdü. Semyonov alayı atlı süvarileri, topları,tüfekleriyle ve "Sert davranın" emriyle Petersburg'dan hareket ederek Dubasov'un yanına koştu. Witte bile sonradan :

"Ayaklanma Semyonovsky alayı tarafından çok gaddarca bastırıldı." diyecekti.

MOSKOVA SOVYETİ'NİN SONU

Çarpışmaların en şiddetlisi bugün "Kızıl Presnya" olarak bilinen Moskova'nın Presnya bölgesinde oldu.

İşçiler büyük bir kahramanlıkla çarpıştılar, fakat sonucun ne olacağı daha başından belliydi. İşçiler hükümet güçleri karşısında adamakıllı azınlıktaydılar ve artık ne için savaştıklarını da tam olarak bilmiyorlardı. Ekim ayaklanmasında her sınıfın oluşturduğu bir milli hareketin parçasıydılar. Oysa şimdi, Aralık ayındaki savaşlarında işçiler yalnız bırakılmıştı. Diğer kent halkı tarafından destek görmüyorlardı. Moskova ise Rusya'nın her tarafıyla, demiryolu grevinden dolayı ilişkisini kesmişti. Ülkelerin başka kent ve bölgelerinde ufak çapta ayaklanmalar ve grevler oluyor fakat bunlar birleşerek memleket ekonomisini felce uğratacak gücü bulamıyorlardı. Ayrıca Aralık ayında köylüler de bir isyan havası içinde olmalarına karşın,Moskova'nın fabrika işçilerinin eylem ve görüşlerine hiç bir ilgi duymamaktaydılar.

Moskova Sovyeti, Aralık sonunda grevin sona ereceğini bildirerek yenilgiyi kabullendi. Çarpışmalar sırasında ölen ve yaralananların sayısı çok fazlaydı. Yüzlerce insan ya savaşırken ölmüş, ya da askerler tarafından kurşuna dizilmişti. Binlerce kişi tutuklanarak Sibirya'ya sürüldü. Moskova tanınmaz haldeydi.

Moskova ayaklanmasının yenilgisi, 1905 Devriminin sonu oldu. Bu ayaklanma, yakıt bittikten sonra devrim ateşini ayakta tutmak için

girişilmiş yalnış varsayımlı bir hareketti. İsyan özellikle Bolşevikler tarafından planlanmıştı . Diğer ihtilâlci guruplar ve radikaller, sonradan Rusya'nın lider Marxistlerinden Georgi Plekhanov'un da söylediği gibi "bu ayaklanmanın zamansız, silahlanmanın ise gereksiz" olduğunu savunmuşlardı.

Lenin bu görüşe şiddetle karşı çıktı. Lenin'e göre Moskova isyanı, emekçilerin, kendini önder sayanlardan daha devrimci olduklarını saptamış, başarısızlığın iyi hazırlanmamış ve isyanı iyi yönetememiş liderlerde olduğunu göstermişti. "Örgüt, hareketin gelişmesine ve boyutlarına yetişemiyor," diyordu.

"Kitlelerin proleter mücadelesi,örgüt liderlerini aşarak grevi ayaklanmaya dönüştürüyor.Rus devriminin büyük ve tarihi kazancını 1905 Aralığında bulabiliriz. Diğerleri gibi büyük fedakârlıklara ve canlara mal olmuş bir kazançtır bu".

"Eylem, bir genel siyasi grev çizgisinden çok daha yüksek bir yere ulaştırılmıştır. Tepkipi daha da ileri noktalara götürmüş, ve dev bir adım atmıştır. İhtilâl bir gün saldırıya geçmek için ileri gitmek zorunda kalacaktır."

Gericiler, ancak barikatları, evleri yıkmak ve sokak halkını kurşunlamayı becerebilir. Oysa devrim çok daha uzağa gidecektir, Moskova savaşçılarının gittiklerinden çok daha uzağa ve derine. Aralık olaylarıyla devrim ileri bir hamle yaptı ve devrimci krizin temelini genişletti. Şimdi iş bıçakların bilenmesine kalıyor.

Lenin, Plekhanov'un görüşüne karşı ise, şunları diyordu :

"Tam tersine, keşke daha fazla silahlansaydıyar, daha enerjik ve daha sert olasilseydiler, kitlelere barışçı bir grevden çok, cesur ve katı bir çarpışmaya ihtiyaçları olduğunu öğretebilirlerdi. . .

Halktan kanlı, korkunç ve yok edici bir savaşın gerekliliğini saklamak hem kendimizi hem de halkı aldatmak oluyor."

Lenin Aralık ayaklanmasıyla, halkın bu gerçeği öğrendiğine inanıyordu. Fakat gelişen olaylar onun inançlarının tersini saptamaktaydı. Bu ayaklanma bir süre için bir başlangıç değil, bir son olmuştu.

Başlangıcın sonu, Sibirya'da kadın mahkumlar.

Bir kısır döngüde : Witte ve kabinesi.

17OKT

Son perde

1905 isyanının son hareketi 20 Aralıkta Moskova'da işçilerin greve gitmesi ve hayatın felce uğramasıyla başladı. Grevi idare eden Sovyet liderleri kenti tam bir kontrol altına almakla beraber, birliklerin Çar'a sadık kalması ve işverenlerin grevcilerin arzularını yerine getirmeye yanaşmamaları yüzünden pek başarı sağlayamadılar. Witte Çar'a ek birlikler yollayarak grevcileri susturmayı önerdi. Özellikle Presnya bölgesindeki korkunç saldırıdan sonra, işçiler grevden vazgeçtiler. Çatışmadaki bir çok kayıplara sonradan idamlar da eklendi. (Aşağıda) Ayaklanmadan sonra Çar'ın polis ve birlikleri binlerce grevciyi (sağda) yakalayıp, Sibirya'ya sürdüler. Rejime karşı olanlar geçici bir karışıklık içindeydi.

Çar'ın generalleri bastırılan bir isyandan sonra eğlenirken görülüyorlar.

Dubasov'un kaba kuvvetle kazandığı başarılardan cesaret alan hükümet, Witte'nin önderliğinde tüm imparatorluk içinde bir "temizleme" hareketine girişti. "Moskova olaylarından beri Witte tamamen başka bir adam oldu, şimdi herkesi ya asmak ya da kurşuna dizmek istiyor" diyen Nikola sevinç içindeydi" Hayatımda görüş ve fikirlerini bu kadar süratle değiştirebilen başka birine rastlamadım. Bu niteliğinden ötürü ona artık kimse güvenemez oldu. Yabancı uyruklu Yahudilerin dışında, kendini herkesin gözünde yitirdi", derken kendisini milletine bir anayasa armağan etmeğe mecbur eden Witte'den öcünü alıyordu.

Kentlerdeki devrimci eylemler, özellikle üniversitelerde toplantıların yasaklanmasıyla ve izin verilenlerin de polis denetiminde yapılmasıyla son buluyordu. İsyan ateşlerinin tütmeye devam ettiği bölge ve eyaletlere büyük kuvvetler yollanmaktaydı. Düzen geri getirilmeden evvel Baltık devletleri içinde ve Trans-Sibirya demiryolu boyunda kanlı çatışmalar olmuştu. Petersburg, Moskova ve Kiev'deki birliklerin arasında bazı küçük çapta ayaklanmalar başgöstermeye devam ediyordu. Sivastopol denizcileri teğmen Schmidt'in liderliğinde ayaklanarak Ochakov adlı kuruvazöre oldukça zarar vermişlerdi. Fakat 1906 yılının Ocak ayı sonunda bu geniş imparatorluğun hemen hemen her yerinde hayat normale dönüyordu artık.

Devrim bastırılmış, devrimciler ya yurt dışına sürülmüş ya da yeraltına itilmişti. Yine de Çarlık rejimi 1905 olaylarından yıpranmadan çıkamadı. Kâğıt üzerinde bile olsa, Rusya artık otokratik değil, kağıt üstünde de olsa, meşrutiyetçiydi ve radikaller yenik düşmelerine rağmen Ekim Bildirisi'nin verdiği sözleri tutmasında israr ediyorlar ve Liberal görüşler ülkede yine kol geziyordu.

Kışlık sarayda Çar ilk Dumayı açıyor. Delegeleri etkilemek ve Çar'ın egemenliğinin üstünlüğünü belirtmek için tören çok parlak ve şatafatlı hazırlanmıştı.

BÖLÜM:8

Parlamentonun hazin sonuçları

1905 Ekim'inde Rusya Çar'a karşı ayaklanmış ve yılın sonuna doğru huzursuzluk Nikola'nın halka yasamayı denetleyecek güçte bir temsilciler meclisi sözü vermesiyle biraz durulur gibi olmuştur. Çar ve hükümeti, Bildirinin ilânını izleyen günlerin karışıklığına rağmen verdikleri bu sözü yerine getirmeye çalıştılar. Rusya o günden bugüne dek görüp göreceği ilk ve son parlementer demokrasi tecrübesini 1906-1917 yılları arasında yaşadı. Savaşın ve devrimin beraber getirdiği sorunlar esnasında başlatılan bir demokrasi denemesi olarak başarısızlığa uğraması doğaldı Ayrıca 1906 Rusya'sı, otokratik yönetimi, uzun geçmişi, okuma yazma bilmeyen büyük çoğunluğu ve binlerce toplumsal ve ekonomik sorunu ile demokratik sistemin başarı göstereceği en uygun yer sayılmazdı. Üstelik memleketin bu yolda önderliğini yapacak olanlar hiç de istekli gözükmüyorlardı. Örneğin Nikola, halkı yönetime ortak etmeyi bir an bile aklından geçirmemişti. Ayaklanan halk tabakaları belirli bir düzene sokulduktan sonra reform için verdiği sözleri unutmaya niyetliydi. Günlüğüne, "Bu hafta Duma'nın seçimi için çok yorucu ve sıkıcı konferanslar yapmak zorunda kaldım" diye yazıyordu. Duma'nın geleceği bu çok önemli sorunun iyi çözümlenmesine bağlı. Alexei Obolensky ve birkaç arkadaşı genel seçime gitmemizi, yani herkese oy hakkı tanımamızı öneriyorlar. Bu saçma öneriyi kesinlikle reddettim. Beyefendilerin hayâl güçleri nasıl oluyor da bu kadar ileri gidebiliyor, anlamıyorum."

Witte, Çar'a zorla kabul ettirdiği anayasa konusunda Nikola'dan daha kötümserdi. Tarihçi Sir Bernard Pares, Witte'ye Ekim Bildirisini kendisinin mi hazırladığını sorduğunda "Elbette" cevabını almıştı. Pares bu sefer "Şu halde sizi anayasanın yazarı olarak kabul edebiliriz" dediğinde cevap yine kesin bir "elbette'idi. "Ya şimdi Anayasa için neler düşünüyorsunuz?"

"Anayasayı mantığımı kullandığım zaman benimsiyor, kalbimin sesini dinlediğimde ortasına tükürmek istiyorum" diyen Witte'nin yere şap diye tükürüverdiğini Pares anlatıyordu. Witte'nin kalbinin sesini yansıtan görüşler Rus Toprakları Birliği, Rus Halkı Birliği, Rus Ortdox Kilisesi Komitesi gibi güçlenmeğe başlayan ve Kilise ile Polisten destek gören sağcı örgütler tarafından da paylaşılmaktaydı.

(üstte) Çar ve ailesi ilk Dumayı izlemeye geliyor. Bir ay sonra Çar delegelerin her isteğine karşı gelecek ve meclis çalışmaları felce uğrayacak, ve bu durum 21 Temmuz da Duma sudan bir sebeble iptal edilene kadar sürecekti. (altta) ilk duma iş başında.

Öte yanda terazinin öbür ucundaki Sosyal Demokratlar ve Sosyalist Devrimciler, Çar ve danışmanlarının iyi niyetlerinden kuşkuya düşmüşlerdi. Monarşi tarafından hazırlanmış kuruluşlarda değil doğrudan doğruya kendi örgütlerinde görevlendirilmek istiyorlardı. Parlementer rejimin yürümesi, yeni Duma'nın halk denetimi ve yöntemini gerçekleştirebilmesi için yürekten çaba gösteren tek gurup Pavel Milyukov'un liderliğinde Meşrutiyetçi Demokratlar partisinde birleşmiş olan liberaller (Kadetler) di. Kadetlerden daha az radikal olan bazı başka guruplar da yaklaşan seçimlerde kozlarını paylaşmayı bekliyorlardı. Bunların içinde en belli başlısı "Ekim Bildirisi'nin ilkelerini gerçekleştirmeyi amaç edinen "Ekimciler"di. "Seçim tarihi nihayet Mart ayı olarak saptandı ve yılın mart'a kadar olan zamanı seçim kampanyaları ile geçti. Seçim sistemi muhalefetin dört ilkeli (genel, eşit, gizli oylamalı ve direkt) olmasında ısrar ettiği sistemden başka herşeye benziyordu. Yaşı yirmibeşin üstünde herkese seçme hakkı tanınmış olmasına karşın doğrudan doğruya oy kullanacak olanlar yalnızca toprakları 400 akr'ı geçen çiftlik sahipleriydi. Köylüler oylamaya ancak daha yüksek seviyede oy kullanacak olan temsilcilerini önceden seçip dolaylı olarak katılabiliyorlardı. Böyle bir arazi değerlendirmesiyle kent halkından ancak birkaç fabrika işçisi sandık başına gidebilecek demekti. Sistem öyle kurnazca ayarlanmıştı ki, arazi sahipleri sınıfı dar bir çevre olmasına rağmen, oyların yüzde 31'ine, nüfusun en kalabalık kesiti köylüler yüzde 42'sine, kentler de yüzde 27'sine sahip oluyordu.

Seçimlerin sonucu 500 delegeli bir Duma oluşturdu. 412 delege Avrupa kıtasında kalan eyaletleri, 36 kişi Polonya eyaletlerini, 29 kişi Kafkasya halkını, geriye kalanlar da Sibirya, Orta Asya ve Uzak Doğuyu temsil ediyorlardı. Bugün için ilk seçilen Duma yetersiz ve eşit olmayan bir meclis izlenimi verebilir, fakat o günlerin koşulları altında otokrasinin karşısında bir karşı denge kurabilecek ve halkın çıkarları altında, Rus İmparatorluğunun genişliğinide göz önünde tutarsak yöneticilerin genel ve eşit bir oylama yapabilmeleri oldukça zordu. Yine de halk yeni kazandığı oy hakkını, Sosyal Demokratların boykotuna rağmen çok iyi değerlendirerek canlı bir seçim kampanyasını başarı ile sürdürebilmişti.

KANATLARI KIRILAN YENİ DUMA

Çar, Witte'nin karşı çıkmasına rağmen, yeni Duma'nın haklarını kısıtlayıcı tedbirlere, seçimlerden ve Duma'nın kurulmasından önce girişmişti. Nikola, Devlet Meclisini bir çeşit yüksek meclise dönüştürerek, onu Duma'nın yasama yetkisine ortak ediyordu. Yeni "Yüksek Meclis "üyelerini Zemtsvolar tarafından seçilmiş kişiler, meslek sahipleri ve eşit sayıda Çar tarafından atanmış üyeler oluşturacaktı. Böylece daha dünyaya gelmeden Duma'nın kanatları Çar tarafından kırılıveriyordu. Sonraları aynı yönde başka kısıtlayıcı tedbirler eklenecek, seçim kampanyası için yapılacak mitingler yeni yasalarla kısıtlanacak Duma'nın saray, ordu ve donanma masraflarındaki denetimi kaldırılacaktı. Bu gibi oyunlardan sonra, Çar nihayet 2 Mayıs 1906'da Rus Devleti'nin Temel Yasalarının değişik bir yorumunu yaparak, Ekim Bildirisinden beri tartışılan soruya, Çar'ın yönetim haklarının kısıtlanıp kısıtlanmadığına kesin cevabını verdi: Hayır, Çar'ın otokratik egemeliği kısıtlanmamıştı.

Bildiride şöyle yazıyordu :

"Büyük Rusya'nın İmparatoru sonsuz otokratik egemenliğe sahiptir. Tanrı Çar'ın otoritesine korku nedeniyle değil bir kutsal görev duygusu ile boyun eğilmesini emreder."

Temel Yasalar İmparatorun gücünün ayrıntılarını da saptıyordu. İmparator savaş açma, veya barış antlaşması imzalamaya yetkili idi. İmparator Ortodoks Kilisesinin en yüksek başkanıydı. İmparator arzu ettiği zaman Duma'yı toplayabilir veya iptal edebilirdi. Bakanları o atar, ve bakanlar ancak o'na karşı sorumlu olurlardı. İsterse Duma'nın mevcudunun üçte ikisi hükümet için güven oyu vermesin, bu bile hükümetin Çar istemedikçe düşmesini gerektirmezdi. Çar bu kurallarıyla Ekim Bildirisi'nin ruhuna ve özüne karşı bir girişimde bulunuyor, yeni 'parlemento'nun yetkilerini kısıtlamasına kesinlikle göz yummuyordu.

Liberal muhalifler büyük bir hayal kırıklığı ve üzüntü içinde olmalarına rağmen yeni meclisin duvarları arasında savaşlarını vermeye kararlı idiler.

Temel Yasaların halka açıklandığı gün, Witte başbakanlıktan istifa ettiğini bildirdi ve istifası rahat bir nefes alan Çar tarafından kısa bir kararsızlıktan sonra kabul edildi. Witte istifa etmesiyle beraber dört bir yandan açılan eleştiri ateşine hedef oldu. Nikola o'nu Ekim Bildirisi'ni hazırlayıp, kendisine imzalaması için baskı yapmış olduğundan ötürü asla bağışlamıyor, sağcı bürokratlarla politikacılar ateş püskürü-

yor, liberaller ise artık o'na güvenemiyorlardı. Oysa 1905'de monarşiyi kurtaran tek adamdı Witte ve istifa ettiği gün Fransa ile temaslarını tamamlayıp, Rusya'ya 2 milyar 250 milyon altın franklık bir yardım sağlayarak rejimi güçlendiriyordu.

İstifa nedenlerini Witte şöyle açıkladı :

"Rejim ve Çar'lık müessesesi, görevi teslim aldığım günlerdeki gibi tehlike altında değildir. Okumuşların devrim ateşinin, aydınca bir huzursuzluk ve aylaklığın getirdiği kıpırdanmalardan ibaret olduğu açıkça belli olmuştur. . .

1906'nın Ocak ayında Grand Dük Nikolai Nikolayeviç'e Fransa'dan yardım temin edebildiğim ve Mançuryayı boşalttığım gün istifa edeceğimi bildirmiştim. Benim görüşlerime ve ilkelerime aykırı düşen sınıf çıkarlarının aleti haline getirildiğim için görevimden ayrılmaya mecburum. Ne General Trepov ile Grand Dük Nikola'nın ne de Kara Yüzler'in aleti olmak arzusundayım. Bundan dolayı mayıs ayında istifamı vermiş bulunuyorum." Çar'ın Witte'ye veda cevabı çok dokunaklı idi.

"Size karşı sonsuz bir minnettarlık, şükran ve iyi hisler bekliyorum" diyordu. Bu iş Witte'den hiç bir zaman hoşlanmamış olan "Alix"i çok sevindirmişti. Witte onun için "İstifa haberimi aldığı zaman bir "oh" çektiğini söylediler" demişti. Witte'nin yerine ateşli bir monarşi yanlısı, yaşlı bir bürokrat olan ve seçim kuruluşlarına karşı büyük bir nefret besleyen Goremykin getirildi. Dumayla olan ilişkileri, hünerle idare etmesi beklenecek en son adam oydu halbuki.

Witte'nin önceden tahmin ettiği gibi yeni Duma 191 köylü delegesi ve en geniş meslek gurubunu oluşturan çiftçileriyle bir "köylü Duması" idi. Ne var ki tüm sanıların aksine, köylüler sağcı ve tutucuların tarafından olacaklarına solcu partilere kaydılar ve toprak sorunlarına radikal bir çözüm bulmak için amansız bir savaşa giriştiler.

Duma'da 26 siyasi parti ve 16 milliyetçi gurup temsil ediliyor fakat en yüksek sayıya Meşrutiyetçi Demokratlar ulaşıyordu. Onların solunda değişik görüş ve gurupları temsil eden, oniki Sosyalist Devrim-

Dumanın açılış töreni sırasında, kışlık sarayın kapısında nöbet tutan askerler.

Anayasal Demokratlar özel bir toplantıda.

ciyle iki Sosyal Demokrat'ın da bulunduğu (ki bunlar partilerin seçim kampanlarına katılmamalarına rağmen seçilmişlerdi) 100 kadar solcu delege vardı. Karşı yönde, Kadetlerin sağında ancak 50 sağcı delege bulunuyordu.

MUHALEFET DUMA'SI

Bu yeni kuruluşun en hayret uyandıran tarafı, Çar ve hükümetinin o'nu işlemeyen, göstermelik bir kukla Duma yapmak için giriştikleri çabalara karşılık, tam bir muhalefet meclisi kişiliğini göstermiş olmasıydı. Meclisin yapısından, kadetlerin çoğunluğuna rağmen, hükümetle Duma arasında hiç bir iş bölümü yapılamıyacağı apaçık ortada idi. Duma'da değişik yönlü görüşler temsil edildiği halde, büyük ve ezici çoğunluğu Çar ve bakanlarını amansızca eleştiren delegeler oluşturuyordu. Bu yüzden anlaşmazlıkların su yüzüne çıkması fazla gecikmedi.Oysa açılış töreni sakin ve olaysız geçmişti. Açılış, Duma'nın genellikle toplandığı Taurida Sarayında değil, 10 Mayıs'ta Çar'ın Petersburg'daki kışlık sarayında yapıldı. Çar, Çariçe, tüm saray erkânı ve bakanların, halk temsilcilerinin gözlerini kamaştırmak ve majestelerinin büyüklüğünü ispatlamak için şatafatlı tören giysileriyle katıldıkları gece çok parlak ve göz kamaştırıcı oldu. Çar tahtından kısa fakat yatıştırıcı ve uzlaştırıcı bir söylev verdi. Tören başarılı olmuştu.

Oysa delegeler ertesi gün, toplantı salonlarında yerlerini aldıkları zaman sinirli ve kavgacı bir tutum içindeydiler. İlk işleri, herkesin onayladığı "Çar'a yollanacak mektubu" hazırlıyarak, bir sürü geniş kapsamlı istekte bulunmak oldu. İstekler listesinin başında önce siyasi af, tüm geniş çiftlik ve arazilerin kamulaştırılması, Duma'ya bakanlık yetkilerinin tanınması, genel ve doğrudan oy kullanma hakkı, Çar'ın yeni kurduğu hükümet meclisinin iptali, sıkıyönetim yasa ve kararnamelerinin kaldırılması ve devlet hizmetlerinde esaslı bir reforma girişilmesi geliyordu. Aslında bu liste Meşrutiyetçi Demokratların Duma tarafından onaylanmış programlarının özüydü. Çar'a, hazırladıkları mektubu sunmak için, birkaç kişi seçip saraya yollamak istiyorlardı. Nikola bu isteği geri çevirdi. Mayıs ayının sonlarına doğru ise Goremykin'i tüm Duma üyelerine isteklerinin kabulünün olanak dışı olduğunu bildirmekle görevlendirdi. Başbakan, Çar'ın mesajını ileten söylevinin sonuna geldiğinde meclis isyan halindeydi. Delegeler hemen bir oylama yaparak, artık güvenleri kalmadığı için hükümetin istifasını talep etme kararı aldılar. Oylama ve talep dikkate alınmayınca, hükümet ile Duma'nın kötü olan ilişkileri tamamen bozuldu ve birlikte iş görülemez hale gelindi. Parlementer sistemin Rusya'daki başlangıcı için, bu durum hiç de ümit verici değildi.

Memleketin ilk Duma'sı bu durumunu tam 73 gün sürdürdü. 73 gün süreyle delegeler toplanıp ateşli konuşmalar yapmaya, hükümet ise gürültülerine kulak asmayarak, meclisi dağıtmak için uygun bir sebebin ortaya çıkacağı günü beklemeye devam ettiler. Sebep nihayet Duma'nın tarım reformu için benimsediği tutumla saptanabildi. 21 Temmuz da bu neden öne sürülerek Duma dağıtıldı.

Duma'nın 200 üyesi Finlandiya'ya sığınarak, Rus halkını vergilerini ödemeyi ve askerlik hizmeti yapmayı reddederek 'pasif savunma' kampanyasına katılmaya çağırdılar. Halk bu konuda fazla istekli değildi. Tam tersine sonuç çok olumsuz gelişti. Yöneticiler çağrıda imzası bulunan üyeleri tahriçilikle suçlayarak hapse attılar ve böylece Kadetler partisinin parlementodaki güçlü varlığı ortadan kalkmış oldu. Rusya'nın bir parlamenter hükümet kurmak için isteksizce giriştiği çabaların sonuydu bu. Bir anayasa ve temsilciler mecilisine sahip olabilmek için çılgın bir kampanyaya girişmiş olanlar, nedense bu yıkılıştan fazla üzüntü duymaz gözüktüler. Duma'nın iptaliyle, renksiz bir politikacı olan Goremykin de görevinden alınarak, yerine çok sert ve güçlü biri, Duma'yı kendinin ve hükümetin çıkarlarına hizmet için kullanmayı amaç edinen Stolypin getirildi. Tıpkı Witte gibi Stolypin de hükümetin reform isteklerine sırt çevirmesinin sakıncalı olduğunu anlamıştı.

"Devrim o kadar güçlü ki, gereken reformları yapmaya mecburum. Ancak o zaman devrimi yüzleyerek ona karşı çıkacak ve onu durdurabileceğim" diyordu. 1907 yılının ancak Mart'ından Haziran'ına kadar toplanabilen İkinci Duma, bir evvelkinden daha da radikal bir görüşe sahipti. Birinci Dumaya katılmayı reddeden ve silahlı ayaklanma taraflısı Lenin bile, bu meclisin muhalef görüşler için bir forum oluşturabildiğini görerek fikir değiştirmişti.

Seçime katılan Sosyal Demokratlarda Sosyalist Devrimciler aralarından 100 yeni milletvekili çıkarttılar. Ayrıca "Emekçiler Gurubu"da 100 üyeyle temsil ediliyordu ki sayıları 92'ye düşen Kadetlerin solunda böylece 200 kişilik bir gurup oluşuyordu. Yine de böyle güçlü ve radikal bir kanada sahip olan ikinci Duma, birincisinden daha etkin olamadı. Kısa süren ömrü boyunca ancak sağ ile solun şiddetli çatışmalarına sahne olabildi ve her iki kanat da bu parlementer sınamayı değerlendirip başarıya ulaştırmaya yönelemediler. Fırsat kollamakta olan Stolypin kısa zaman sonra bir yolunu bularak ikinci Dumayı da kapatmakta gecikmedi. Seçim yasalarında gerekli değişikliği yaparak gelecekteki Duma'ların çoğunluğunun varlıklı mülk ve arazi sahipleri ve asillerden oluşması, güvenilir olmayan halk kütlelerinin ve Rus asıllı olmayan azınlıkların temsilcilerinin az sayıda kalması için tüm tedbirleri aldı. Bundan dolayı üçüncü Duma'da sağ kanat partilerinin ağırlığı iyice hissedilecek ve meclis başbakanın elinde iplerini istediği

(sağda) Goremykinden sonra başbakan olan Stolypin ailesiyle. (üst ortada) Witte'yi izleyen başbakan Goremykin (üst sağda) Anayasal Demokratların lideri Milyukov (alt sağda) öldürülen işçilerin ruhu anayasa tavizine rağmen öç almak için haykırıyor.

Çar "İşte nihayet hem halkım hem ben huzura kavuştuk" diyor.

gibi çekebileceği bir kukla olacaktı. Dördüncü Duma bir öncekinden de tutucu bir yapıya sahipti. Duma'lar kendileri için saptanan süreleri doldurarak 1907'den 1917'nin başlarına kadar yaşayabildiler. 1917'ye varıldığında Rusya devrimin eşiğine bir kere daha gelmişti. Çar'lık rejimi ikinci kez tehdit edildiğinde onu artık kimse kurtaramayacaktı. Zaman 1905'in devrim günlerini unutturmuştu. Aslında 1905 devrimi gerçek bir devrim olamamıştı. Troçki'nin dediği gibi:

"1905 yılı yalnızca gelecek olan devrimin kostümlü son provasıdır. Bu son prova otokrasiyi temelinden sarsmış fakat tepetaklak edememişti. Otokrasi taraftarlarına 1905 yılının olayları gereken dersi veremedi. Oysa hasımları o yıl çok şey öğrenmişlerdi."

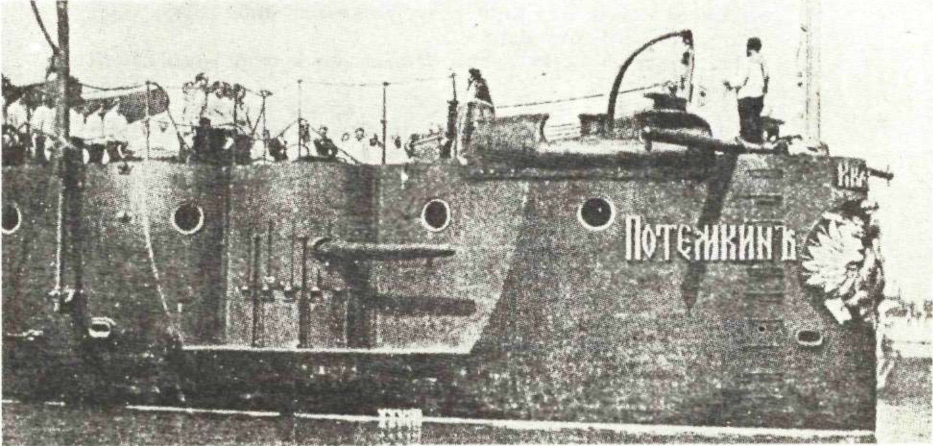

(üstte) Raspatin ve kuklaları, Çar ve Çariçe, (ortada) bir devrimci Çara iki seçenek veriyor, bir bomba ve bir cumhuriyet şapkası (altta) Çar öldürülen işçilerin kanıyla banyo yapıyor.

(solda üstte)
Lev Troçki
(üstte)
Volga
nehrinde
gemi ipleri
çeken kadınlar
(ortada)
Savaş gemisi
Potemkin
(sol atta)
General Trepov
(sağ altta)
1906 yılında
öldürülmek
istenen
Stolypin'in
arabası
görülüyorlar.

OLAYLARIN KRONOLOJİSİ

1861 Serfler (toprağa bağlı köleler) II. Alexander tarafından özgürlüğe kavuşturuldu.

1881 II. Alexander öldürüldü.
Tahta çıkan III. Alexander otokratik yönteme bağlı kalacağını açıkladı.

1894 II. Nikola tahta çıktı.

1896 II. Nikola'nın Moskova'daki taç giyme töreni sırasında Khodynka da meydana gelen kargaşalıkta 2000 kişi hayatlarını kaybetti.

1898 Ruslar Liaotung yarımadası üzerinde 25 yıllık bir imtiyaz kazandılar.

1900 Donet Havzasındaki işçiler greve başladı.

1901 St. Petersburg, Moskova, İvanova - Voznesensk ; Saratov, Astragan ve Urallarda da grevler başgösterdi.

1903 Rus Sosyal- Demokratik işçi partisi Menşevikler ve Bolşevikler adları altında iki gruba ayrıldı.

1904 8 Şubat : Japonlar Port Arthur'a hücum ederek Rus-Japon Savaşını başlatmış oldular.
28 Temmuz İçişleri Bakanı Pleve öldürüldü.

1905 1 Ocak : Port Arthur Japonlara teslim oldu.
22 Ocak : Kanlı Pazar olayı. Georgi Gapon'un yönetimindeki işçiler krala bir dilekçe sunmak üzere kışlık saraya yürürlerken, silahlı polisler ve birlikler tarafından durduruldular.
3. Mart : Çar bir Devlet Duması (Danışmanlar kurulu) içeren reform programı yayınladı.
1905 yılı süresince işçiler, öğrenciler ve öğretim üyelerinin başlattığı "toplu halde siyasal grevler" Moskova'ya, Ukrayna Polonya ve Baltık devletlerine Finlandiya Kafkasya ve birçok Rus Kentlerinede sıçradı. Vladivostok, Tiflis, Taşkent ve Varşova garizonlarındaki birliklerin başkaldırdıkları görüldü.
Haziran : Değişik meslek grublarının serbest üyeleri Parel Milyukov'un başkanlığında bir "Birlikler Birliği" kurdular. Sonraları bu Birlik yeni kurulan Köylüler Birliği ile birleşecekti.
27 Haziran : Potemkin zırhlısında çıkan isyana kısa bir süre için St. George' zırhlısı da katıldı.
5 Eylül : Portsmouth Antlaşması Rusya Port Arthur ve Talienwan'ı Japonya'ya bıraktı.
26 Ekim : St. Petersburg İşçiler Sovyeti üyeleri ilk toplantılarınıyaptılar ve Kasım ayı süresince yazı resmi sıfatlarını korudular.
30 Ekim : Nikola "Ekim Manifesto"sunu imzalayarak halkın, krallık yetkilerini kontrol etme hakkını kabul etmiş oldu.
18 Kasım: Japonya Kore'nin kontrol ve idaresini üstüne aldığını ilan etti.
9 Aralık : St. Petersburg Sovyeti'nin başkanı Hosar tutuklandı.
16 Aralık : Serbest Ekonomi Birliği" binasında toplantı halinde bulunan Sovyetin tüm üyeleri tutuklandı.
30 Aralık : Moskova işçileri greve gittiler. Ayaklanma genel vali Dubasov-un yardımına gönderilen birlikler tarafından bastırıldı.

1906 5 Mayıs : Başbakanlığa Kont Witte'nin yerine Goremiykin getirildi.
6 Mayıs : Rus Anayasası yürürlüğe kondu.
10 Mayıs : İlk Duma (meclis) Çar'ın kışlık sarayında toplandı.
21 Temmuz : Duma feshedildi. Stolypin Başbakanlığa atandı.

1907 19 Mart : 16 Haziran : İkinci Duma toplandı.
14 Kasım: Üçüncü Duma biraraya getirildi.

İÇİNDEKİLER

20. YÜZYIL DOSYASI

YÜZYILIMIZI YAPAN BÜYÜK OLAYLAR,
BÜYÜK FİKİRLER VE KİŞİLER

1. Kitap : ANARŞİSTLER
(Bir Dönemi Sarsanlar)
2. Kitap : RUSYA AYAKLANIYOR
(Çar'a Karşı İlk Ayaklanma)
3. Kitap : KAYZERİN ALMANYASI
(Almanya Herşeyin Üstünde)
4. Kitap : AMERİKA SAHNEDE
(T. Roosevelt Dönemi)
5. Kitap : BİR İMPARATORLUK ÇÖKÜYOR
(Habsburgların Sonu)
6. Kitap : BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI
(Savaş Nasıl Başladı)
7. Kitap : BİR İMPARATORLUK BATIYOR / BİR CUMHURİYET DOĞUYOR
(Osmanlı İmparatorluğunun Çökmesi ve yeni Türk Devletinin Kuruluşu)
8. Kitap : KARTALLARIN SAVAŞI
(İmparatorlukların İntiharı)
9. Kitap : BİR KUŞAK NASIL ERİDİ
(İkinci Dünya Savaşının Büyük Muharebeleri)
10. Kitap : BARIŞ HAVARİSİ WİLSON
(Temmuz Sonu)
11. Kitap : LENİN İKTİDARA
12. Kitap : BİR DEMOKRASİ DENEMESİ
(Hitler Öncesi Almanya)
13. Kitap : FRANSA
(Güvencesiz Barış)
14. Kitap : FRANSA BUNALIMLAR, BUNALIMLAR
(Staviskyden Alman İşgaline)
15. Kitap : JAPONYA
(Doğan Güneş)
16. Kitap : İRLANDA
(Terör ve Özgürlük)
17. Kitap : KADIN YERİNİ ALIYOR
18. Kitap : İNSANIN GÖKLERE YÜKSELİŞİ
(Havacılığın Başlangıcı)
19. Kitap : MUSSOLİNİ İTALYASI
20. Kitap : KÜÇÜK DİKTATÖRLER
21. Kitap : NAZİ ALMANYASI
(Modern Barbarlar)
22. Kitap : VİVA ZAPATA
(Güney Amerikada Gelişmeler)
23. Kitap : KIZIL TERÖR
(Stalin Rusyası)
24. Kitap : DÜNYA BUNALIMI
25. Kitap : İSPANYA ATEŞLER İÇİNDE
26. Kitap : MÜNİH VE SONRASI
27. Kitap : YERYÜZÜNDE CEHENNEM
(İkinci Dünya Savaşı)
28. Kitap : HARP SONRASI DÜNYASI
29. Kitap : BİR DEVRİM NASIL KIZILLAŞTI
(Maonun Zaferi)
30. Kitap : SİNEMANIN DOĞUŞU
31. Kitap : KOMÜNİKASYON
(İnsanlığı Birleştiren Bağlar)
32. Kitap : FEZANIN FETHİNE DOĞRU

RUSYA AYAKLANIYOR
KİTABININ YAZARI

DAVİD FLOYD.
1952'den beri
Daily Telegraph
gazetesi Komünizm
yazarıdır.
2. Dünya Savaşında
ve sonrasında
Sovyetlerde İngiltere adına
görevlerde bulunmuştur.

DİZİNİN EDİTÖRÜ

J.M. ROBERTS
Oxford
Üniversitesinde
profösördür.
"Avrupa 1880–1945"
yazarı olup
B.B.C. Konuşmacısıdır.

Ön Kapak:

22 Ocak 1905 "Kanlı Pazar" günü halkın kurşunlanmasını gösteren resim Repin tarafından yapılmıştır.

Arka Kapak:

İsyana konu olan Potemkin Zırhlısı

Ön iç Kapak:

Haziran 1905'de Harkov'da sokağa dökülen grevciler

Arka iç Kapak:

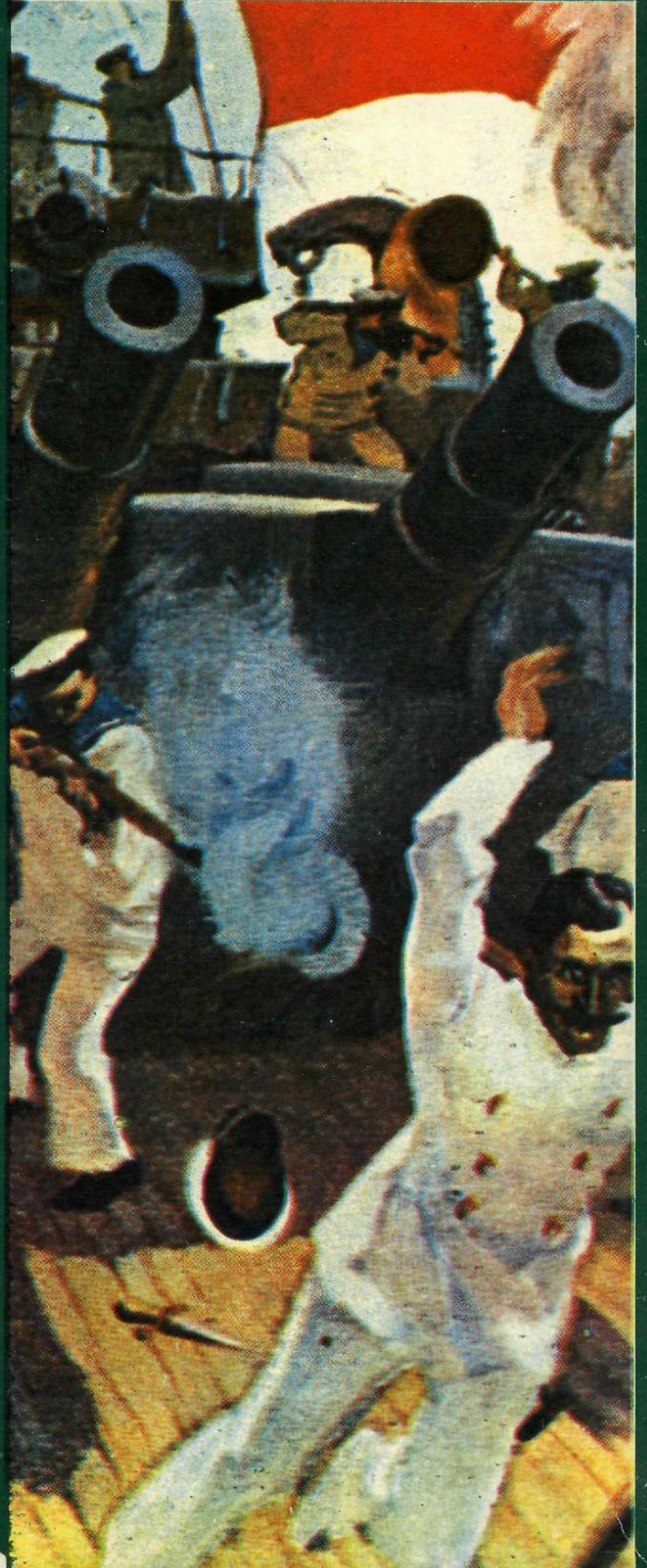
RUS–JAPON savaşında ölen askerler

20. YÜZYIL DOSYASI

Yüzyılımıza şekil veren büyük olay ve fikirlerin, kişilerin bol resimli öyküleri

RUSYA AYAKLANIYOR

RUSYA AYAKLANIYOR!

Rusya Tarihinde bir «Kanlı Pazar» vardır. 1905 yılının o Pazar gününde Çarın askerleri, sarayın önünde Çarın tebaalarından bin kadarını öldürdüler. Bu insanların tek suçları «Çar Baba'larından daha fazla özgürlük istemekti. Ama bu «Kanlı Pazar» aslında sonun, Çarlık Rusyasının sonunun, başlangıcı oldu. YIRMINCI ASIR DOSYASI'nın bu kitabında David Floyd bu kanlı başlangıcın öyküsünü, renkli tabloların ve resimlerin yardımı ile dile getirirken, Çarın mutlak egemenligine karşı direnmenin tohumlarını ortaya koyuyor. Bütün Rusya'ya yayılacak olan bu tohumlar yeşererek 1917'deki Rus Devrimini oluşturacaktır.

Üçüncü kitap: KAYZER ALMANYASI